

Mulighetsstudie:

Akantus

- Herregården i Larvik, hagen og omgivelserne

07.11.2023

KVORNINGDESIGN

Mulighetsstudien prosess og medvirkning

Denne mulighetsstudien er laget av en tverrfaglig fag-gruppe ledet av SLA, på oppdrag av Larvik kommune og Vestfoldmuseene. Prosjektledere for oppdragsgiverne er Ingerid Heggelund (Larvik kommune) og Aina Aske (Vestfoldmuseene). Mulighetsstudien inngår i en større sammenheng og er en del av et langvarig arbeid for å styrke Larviks grevskapshistorie, og kommunens ambisjon om stedsutvikling, som vekter kultur, historie og byliv og styrking av kommunens tjenestetilbud.

Mulighetsstudien bygger på et omfattende forarbeid av historisk kunnskap, kommunale planer, fagrapporter, vedtak og allerede gjennomførte midlertidige prosjekter. Gjennom inngående kunnskap til alt som ligger til grunn for arbeidet, samt kontakt med aktører og ressurspersoner tilknyttet prosjektet, har oppdragsgivers prosjektledere vært sentrale deltagere i arbeidet med mulighetsstudien.

Mulighetstudien har blitt til gjennom et tett samarbeid mellom konsulentgruppa, oppdragsgivers prosjektledere og med støtte fra ulike offentlige aktører og historiske fag-miljøer. Det har vært gjennomført jevnlige arbeidsmøter mellom kjerneteamet i konsulentgruppa og oppdrags-givers prosjektledere, der løsninger og anbefalinger har

vært diskutert og utviklet i fellesskap. Medvirkning med andre aktører og interessenter har vært viktig for utvikling av anbefalinger i mulighetstudien. Konsulentgruppa har arrangert to samskapingsverksteder med aktører som er direkte involvert i Akantus-prosjektet, enten som fremtidige aktører på stedet, som representanter for myndigheter med en rolle i prosjektet og/eller personer med relevant kunnskap om fag eller sted. Disse verkstedene har gitt uvurderlig input til idéutviklingen, og vært en viktig samhandlings-arena for de ulike aktørene som skal holde til i anlegget i fremtiden.

Det er gjennomført en studietur med fokus på hageanlegg, og befaringer til nåværende lokasjoner for kommunale tjenester som skal flyttes til anlegget. Det er i tillegg gjennomført arbeidsmøte med Herregårdsnettverket, samt arbeidsmøte med representanter for frivillige og grupper med særlig interesse for anlegget, som begge har gitt nyttige innspill til anbefalingene i mulighetsstudien.

Parallelt med denne mulighetsstudien er det gjennomført et skisseprosjekt for transformasjon av Larvik høyere skole av LPO arkitekter og Kvorning Design.

Rådergiverteamet består av:

SLA (prosjektleder og landskapsarkitektur)

LPO (arkitektur)

Kvorning Design (utstilling og formidling)

Ingeborg Sørheim (kunsthistoriker og fagansvarlig på utdanning Historiske gartnerfag, VEA, Norges grønne fagskole)

Ivan Thé (Kunstanleggsgartner ved Versailles, Frankrike)

John Nørgaard Nielsen (slotsgartner på Frederiksborg Slotshave, Danmark)

Mulighetsstudien prosess og medvirkning

1. Prosjektets overordnede mål	s. 5
1.1 Bakgrunn og visjon	s. 6
1.2 Prosjektets målsettinger	s. 8
1.3 Viktige premisser og metodisk tilnærming	s. 9
2. Bakgrunn - historisk og kulturminnefaglig	s. 11
2.1 Det historiske herregårdslandskapet	s. 12
2.2 Herregårdshagens historie	s. 14
2.3 Arkeologiske undersøkelser - og hagens geometri	s. 16
2.4 Herregårdshagens romlighet	s. 18
2.5 Terrengtet	s. 20
2.6 Gjenskaping av det historiske - potensialer og utfordringer	s. 22
3. Bakgrunn og stedsanalyse	s. 25
3.1 Larvik kommunes sentrumsstrategi	s. 26
3.2 Dagens bruk	s. 28
3.3 Biltrafikk	s. 30
3.4 Myke trafikanter	s. 32
3.5 Støy	s. 34
3.6 Vann og overvann	s. 36
3.7 Eksisterende bygningsmasse	s. 38
3.8.1 Eksisterende bygninger som beholdes	s. 42
3.8.2 Bygninger som rives	s. 42
3.8.3 Bygninger til midlertidig bruk	s. 43
3.9 Fremtidige aktører og brukere av Herregårdsanlegget	s. 44
3.10 Kartlegging av behov og sentrale funksjoner	s. 45
3.11.1 Hva løses i eksisterende bygg?	s. 46
3.11.2 Hva må løses i nye bygninger?	s. 46
3.12 Permanent og midlertidig bruk av eksisterende bygningsmasse	s. 48
3.13 Hvilke behov må løses i nye bygg	s. 50
3.14 Samskaping og sosial bærekraft	s. 52
3.15 Drift	s. 54
3.16 Gjenbruk av materialer	s. 56
3.17 Prinsipielle anbefalinger	s. 58
4. Anbefalte forslag	s. 61
4.1 Hele planen	s. 64
4.2 Herregården og området rundt	s. 66
4.3.1 Larvik høyere skole	s. 68
4.3.2 Skisseprosjekt Larvik høyere skole	s. 70
4.4.1 Området i nord	s. 72
4.4.2 Bygg i den nordre del av hagen L-XS	s. 76
4.4.3 Akantusbygget	s. 78
4.5.1 Midtre og nedre del av hagen	s. 84
4.5.2 Bygg i den søndre delen av hagen XL-XS	s. 90
4.6 Mulig programmering av elementer i hagen	s. 96
5. Utstillingskonsept	s. 101
5.1 Herregårdskomplekset i Larvik	s. 102
5.2 Formidling for alle	s. 103
5.3 Mange scenarier - udendørs og indendørs	s. 104
5.4 Formidling af Barokhaven	s. 106
5.5. Formidling af det rige plantemateriale	s. 108
5.6 Formidling af havekunsten	s. 110
5.7 Temporære utstillinger	s. 112
5.8 Haven - året rundt	s. 114
5.9 Eksempler på analoge formidlingselementer	s. 115
5.10 Fysisk skiltning	s. 116
5.11 Digitale lag	s. 118
5.12 Herregården	s. 120
5.12.1 Herregården - Floje og hovedbygning	s. 121
5.13 Analoge og digitale virkemidler indendørs	s. 122
5.14 Skolen - Mesterverket	s. 124
6. Referanselise	s. 126

Kapittel 1

Prosjektets overordnede mål og behov

1.1 Bakgrunn og visjon

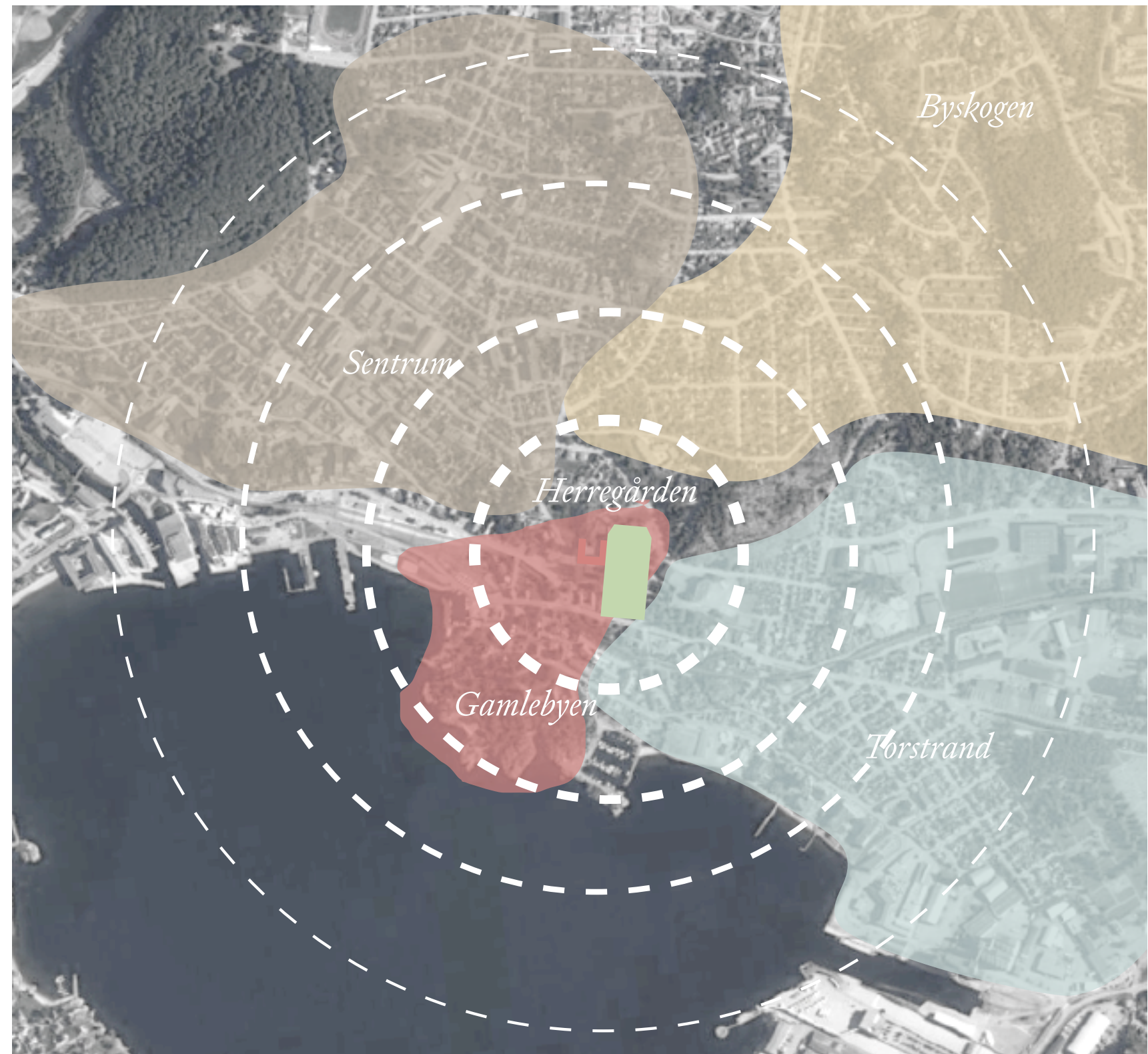
Larvik grevskap ble opprettet av kong Christian 5 for Norges stattholder Ulrik Frederik Gyldenløve i 1671. Den grevelige residensen/Herregården ble oppført som representasjonsbolig og administrasjon for grevskapet i 1674. Herregårdshagen (eller residenshagen) i Larvik var Norges første og største barokke hageanlegg. Den kulturhistoriske stedsanalysen (DIVE), gjennomført av Asplan Viak som kunnskapsgrunnlag for kommunedelplan for Larvik By kommune, dokumenterer verdien av anlegget både nasjonalt og internasjonalt.

Herregården i Larvik anses idag som et av Norges viktigste profane kulturminner fra eneveldets tid. Herregårdshagen er, som beskrevet av Riksantikvaren (u.å.), den tidligste symmetriske hagen vi kjenner innenfor det som i dag er Norges grenser. Samtidig har hele området ikke utelukkende en konkret betydning som kulturminne, men forteller oss også om kultur, kompetanse og praksis som fantes i Vestfold i grevskapets tid.

Mulighetsstudien skal bringe frem nye ideer og belyse potensialet som ligger i å fremheve og styrke Larviks grevskapshistorie. Studien skal se på hvordan herregårdsområdet kan bli en drivkraft i den fremtidige byutviklingen i Larvik og en samskapingsarena for tilbud og tjenester innenfor helsesektoren.

Prosjektets visjon er å reetablere Herregårdens hage på grunnlag av historisk kildemateriale og resultatene fra de arkeologiske undersøkelsene, som har avdekket parterrer, hageanger og dammer samt Gyldenløves steinslott fra 1600-tallet. Hageanlegget skal oppfylle Gyldenløves ambisjoner om å skape noe ekstraordinært i Larvik og Norge. Hagens formale preg skal videreføres samtidig som den skal være nyskapende, fremtidsrettet og relevant.

Et viktig utgangspunkt for oppgaven har vært å skape tilhørighet, opplevelser og «herlighetsverdier» for innbyggerne og tilreisende. Eierskapet og stoltheten over Herregårdshagen og den unike historien skal ligge hos innbyggerne i byen, og en reetablering av hagen skal oppleves som verdifull.

1.2 Prosjektets målsettinger

1. AKANTUS-prosjektet skal legge grunnlaget for at herregårdsområdet blir en kraft i byutviklingen:

- en attraksjon for tilreisende og en stolthet for innbyggerne
- en åpen, sosial møteplass
- en arena for integrering og arbeidstrening
- en arena for helseforebyggende arbeid
- en arena for urbant landbruk og matkultur

2. AKANTUS-prosjektet skal legge grunnlaget for opplevelser, forskning og levende formidling og forvaltning av grevskaps- og herregårdshistorie med:

- et kompetent og anerkjent fagmiljø
- vitenskapelig publisering
- forskningsbaserte utstillinger og formidling

3. AKANTUS-prosjektet skal legge grunnlaget for utvikling av herregårdsområdet til en attraksjon med internasjonalt nedslagsfelt, som representerer en unik norgeshistorie og kulturbaserte opplevelser.

4. AKANTUS-prosjektet skal legge til rette for bærekraftige løsninger, utvikling og drift av Herregårdshagen:

- hente frem, ta vare på og forsterke historien
- formidle kunnskap
- åpne anlegget for alle, inkludere, kommunisere og skape tilhørighet/eierskap
- ha rom for ulike aktører og brukergrupper og legge til rette for samhandling mellom disse
- inkludere elementer som bidrar til et økonomisk bærekraftig prosjekt
- gjenbruk og klimavennlige løsninger

1.3 Viktige premisser og metodisk tilnærming

Det er allerede fra kommunens side bestemt at en rekke aktører og tjenester skal flyttes til eksisterende bygg innenfor området, og dette danner grunnlag for ny kraft i utviklingen av Herregårdshagen som et viktig sted i Larvik. Larvik museum skal samles innenfor anlegget, som blir museets viktigste formidlingsarena, og Larvik kommune skal lokalisere en rekke aktører og eksisterende tjenester her. Det er også en ambisjon om å etablere et nasjonalt senter for hagekunst og grevskapshistorie i Norge. Mulighetsstudien skal vise handlingsrom og muligheter for denne samlokaliseringen, samt belyse hvordan historien og ny bruk kan balanseres og forenes i et bærekraftig, fremtidsrettet og verdiskapende anlegg.

Følgende tiltak er allerede planlagt/ligger som et premiss, og blir belyst og hensyntatt i den nå foreliggende mulighetsstudien:

- Utvikling/reetablering av Herregårdshagen
- Fortsette å videreutvikle bruk av Herregården som museum og kulturarena
- Flytting av Larvik Museum til Larvik høyere skole
- Flytting av Friskliv og Mestring til Larvik høyere skole
- Midlertidig etablering av “Frivillighetens Hus” i Larvik høyere skole
- Innpassing av relevante tilleggsaktiviteter: arbeidstrening, inkludering, læring, urbant landbruk, helsefremmende arbeid, sosialt entreprenørskap
- Innpassing av hageanleggets drift: Parkering, drivhus, verksteder, lager, jordkjeller, kompostering/jordfabrikk, vanningsanlegg, dammer og fonteneanlegg
- Tilrettelegging for utsalg, selskapsutleie, konserter, eventer, arrangementer mm.
- Etablering av nasjonalt senter for hagekunst og grevskapshistorie: Etablere rom for temporære utstillinger, utendørs og innendørs, tilrettelegge for årlige arrangementer.

Prosjektgruppen har hatt en metodisk tilnærming til oppgaven, og denne prosessen danner grunnlaget for dokumentets oppbygning. Prosjektet startet med en innsiktsfase der tilgjengelig kunnskapsgrunnlag er oppsummert og analysert. På bakgrunn av dette har ulike tema blitt vurdert hver for seg, men også sett i sammenheng. Det er undersøkt utfordringer og muligheter innenfor de enkelte tema. Dette arbeidet er så samlet opp i tematiske anbefalingskart som videre danner grunnlag for et samlet anbefalte forslag.

Basert på innsiktsfasen er det undersøkt og visualisert noen scenarier/mulighetsrom innenfor anbefalingskartets rammer, både helhetlig, for ulike delområder og tematisk. Ut fra dette har prosjektgruppen gjort sine faglige vurderinger og anbefalinger. Samlet danner denne prosessen grunnlag for en helhetlig plan for fremtidens Herregårdsanlegg, i tråd med prosjektets visjon og målsettinger.

Kapittel 2

Bakgrunn

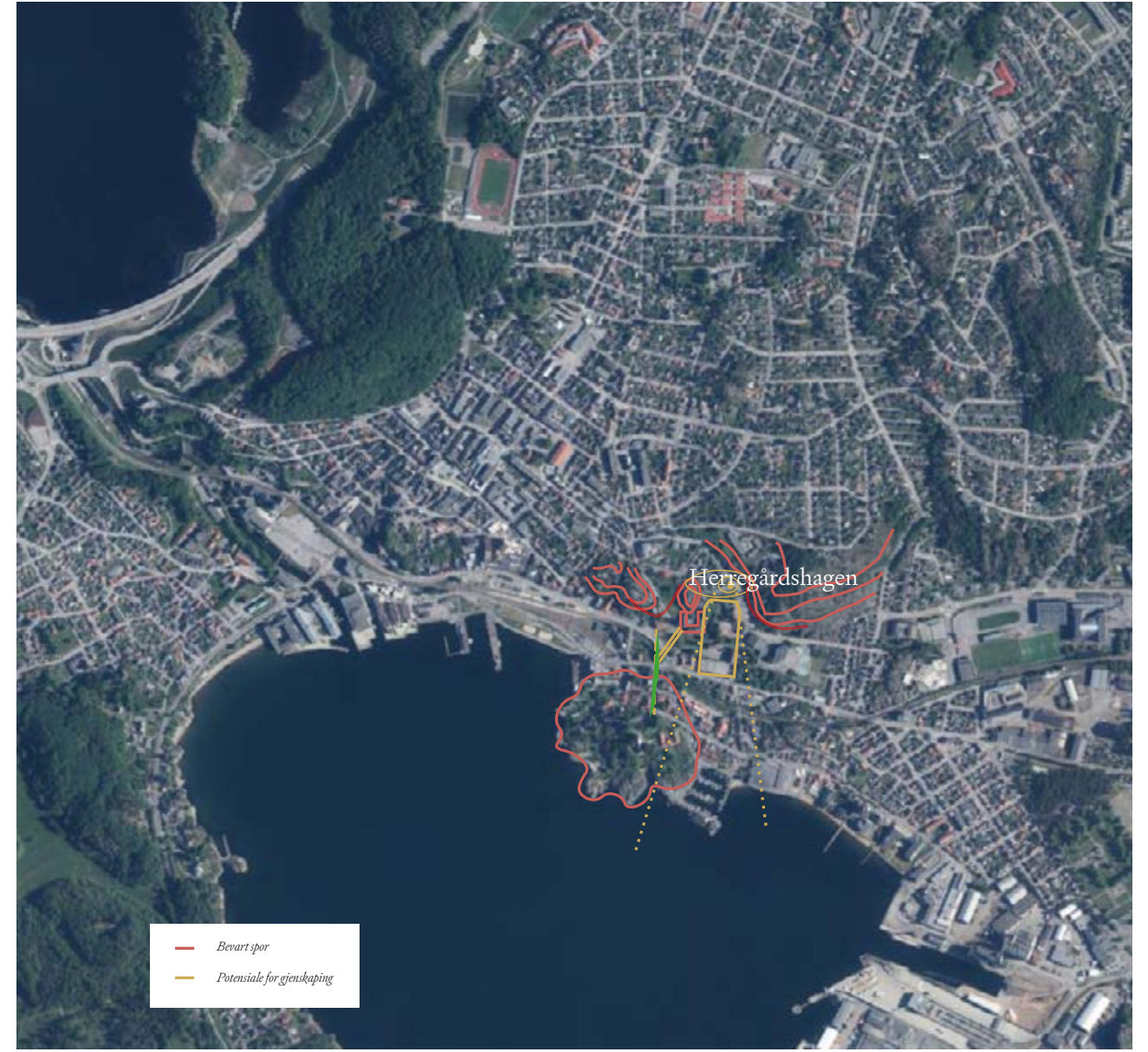
Historisk, kulturminnefaglig

I dette kapittlet presenteres kunnskap om det historiske hageanlegget, og hvilke muligheter og utfordringer som kan oppstå ved gjenetablering av hagen. Hagen ligger i et område med kryssende interesser, men hvor arkeologi og kulturminnevern legger premissene for utviklingen av området.

De primære historiske kildene er hagearkelogske undersøkelser utført av Vestfold og Telemark fylkeskommune og NMBU, supplert av undersøkelsene til Hvinden-Haug (NIKU) samt to masteroppgaver fra NMBU: Furuberg og Haugen Kristiansen.

Det historiske herregårdslandskapet
Herregården og herregårdshagen som et tydelig anlegg på høydedraget mellom sentrum
og Torstrand. Tegning fra Victor Haugen Kristiansens masteroppgave fra 2022.

Dagens situasjon (www.norgebilder.no). Det historiske herregårdslandskapet er i nesten borte, men spor finnes
fremdeles i området rundt Herregården.

2.1 Det historiske herregårdslandskapet

Herregården i Larvik adskiller seg fra andre norske herregårder i måten den er plassert i landskapet på. Den var ikke en hovedgård med gårdsdrift rundt seg. Lars Jacob Hvinden-Haug (2008) betegner det som en «villa suburbana» eller en forstadspalé» plassert akkurat i skillet mellom by og land i doktoravhandlingen sin. Herregårdshagen strakte seg helt ned til fjorden. Den gamle ferdselsåren mellom byen og landdistriktet gikk omtrent der hvor Storgaten går i dag, og skilte den store hagen og kjøkkenhagen fra den såkalte alléhagen. Fra

den store plassen vest for Herregården ble det anlagt en allé som førte ned til Larvik kirke (dagens Colin Archers gate). I løpet av grevskapstiden (1671-1821) ble området vest for herregårdsanlegget og nord for byen utviklet med parkmessige kvaliteter, slik det er vist på illustrasjonen i Victor Haugen Kristiansens masteroppgave fra 2022.

Et viktig element i herregårdsanlegget er vannets rolle. Nord for Herregården var det anlagt et stort vannbasseng og fra dette ble vannet ført videre til hagens to fontener og fire dammer, samt de to dammene i kjøkkenhagen. Ytterligere en dam ble anlagt på Torstrandsiden. Overvann fra dammen ble ført i en steinlagt renne vest for herregården, den såkalte Herregårdsbekken ble ført helt ned til fjorden.

I dagens Larvik er det vanskelig å se for seg det historiske anlegget. Det åpne og grønne hage- og parklandskapet er

erstattet av urban utvikling. Hagen, dammer, fontener og alleer er utvisket eller helt borte.

En fullstendig gjenskaping av det historiske er ikke mulig, men det er fullt ut mulig å gjenskape en *fornemmelse* av historien. Knausene som rammet inn hageanlegget i nord er der fremdeles, hageanlegget og sikten mot sjøen kan gjenetableres, alleer kan gjenskapes og koblingen til det historiske bygningsmiljøet på Tollerodden styrkes.

2.2 Herregårdshagens historie

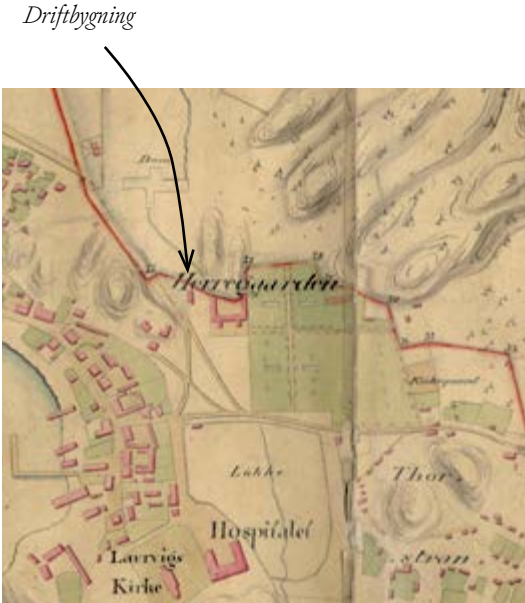
Et rikt skriftlig kildemateriale, historiske kart og foto, forskningsarbeider/-rapporter, masteroppgaver om herregårdsanlegget og nyere arkeologiske utgravinger gir et bilde av hvordan hagen kan ha sett ut og utviklet seg.

Tidslinjen på denne siden viser perioder i hagens utvikling. Hagens tilblivelse og tidligste historie på 16-1700-tallet er helt unik, både i norsk og i internasjonal sammenheng, og er spesielt viktig for den historiske tilbakeføringen av anlegget.

Som Larviks nye samlingspunkt og samskapingsarena vil hagens plantehistorie og den historiske kjøkkenhagen kunne spille en viktig rolle.

1700-tallet Prospekt af Laurvigen av Mathias Blumenthal - Arkiv: Statens Museum for Kunst, København

1818 Laurvigs bye med Thorstrand og Langelstrand samt omegn (Larvik Kommune, 1818)

1918

1674

Herregården blir bygget og Bastionhagen anlagt

1688

To kart over hagen tegnet. Eiendomskart fra 1688 og Peter Jacob Wilsters kart fra samme tid.

1696-1699

- Grev Ulrik F Gyldenløve får oppført et steinhus nord i hagen
- hovedregnskap med beskrivelse av trær: gran, lønn, lind, samt frukttrær (eple, pære og kirsebær), bærbusker (stikkelsbær, rips), bøk og rogn, lyng mv. kan ha blitt hentet fra skogen

1818

Hagen øst for kjøkkenhagen omlagt til kirkegård
Hagen forenkles

1884

- Fattighus og skole bygget ned-erst i hagen
- fengsel oppført i sør-vest
- kirkegård i store deler av kjøkkenhagen
- ny veisituasjon vest for hagen

1903-1918

- Gamle Mes-terfjellet skole, An-nekset, Torstrand skole og Gymsalen bygges
- Barokkhagen finnes ikke lenger

1954-79

- Mellombygget
- Parkeringsplass
Nesten hele den gamle barokkhagen blir borte

1680

- Herregårdshagen anlegges med prydhave, kjøkkenhage, fiskedam-mer og fontener, gartnerbolig og veksthus
- Trær bestilles fra Holland og England
- Ville trær plantes i alleen mot Larviksfjorden

1684-85

Frukttrærne i hagen bærer frukt
Pære, plomme, kirsebær og epletrær blir bestilt til hagen
Prosjekt med hagtornhekk omtales (ca 2000 busker)

1743

16 baljer med fikentrær skal ha stått i veksthuset ved gartnerboligen og lysthuset blir nevnt

1760

Mur med espaljerte aprikostrær der steinhuset hadde stått

1774

Taksering med lister over planter
- Mistbenker og ferskenkister, formede barlind og buksbomhekker på banketten
- en rekke med 9 sorter frukttrær og et valnøtre nedenfor banketten
- fire kvarterer i hagens midtparti er omkranset av høye hekker av lønn og vill kanstanje / Hestekastanje (Hvinden-Haug, 2009)

1870-årene

- mye av hagen omlagt til dyrkningsareal
- mange av frukttrærne i hagen finnes fremdeles - hekker er borte,
- spor av dammer kan sees (jf foto fra 1870-årene)

1688

Peter J. Wilsters kart 1688 - Riksarkivet

1774

Isop eller *Hyssopus officinalis* kan finnes blandt mange andre planter i takseringen av 1774 (Furuberg 2022). Bilde: H. S. Holtzbecker datert 1649-1659 - Arkiv: Statens museum for Kunst, København

1870

Deler av hagen fantes fortsatt i 1870, men byens fattighus og en allmueskole var oppført i hagens søndre del. Ukjent fotograf - Per Nyhus lokalhistoriske fotosamling / Larvik Museum

1964

Flybilde Vestfold 1959-1976. Norge I Bilder. <https://norgeibilder.no/>

2.3 Arkeologiske undersøkelser - og hagens geometri

Hagens geometri i henhold til justeringer foretatt av Vestfold og Telemark fylkeskommune, på bakgrunn av arkeologiske undersøkelser. Geometrien vil bli anvendt som underlag for mulighetsstudien. Fargelagt areal viser hvordan hagen kan ha sett ut med plantefelt, vannelementer og bygninger (kilde Furuberg 2022).

Det finnes mange kart og plantegninger som viser hagen gjennom historien. Undis Furuberg har i sin masteroppgave fra NMBU 2022 skalert og rotert karttegningen fra 1688 og plassert den historiske hagens geometri inn på dagens kart. Oppgaven benyttet i tillegg arkeologiske undersøkelser utført av Fylkeskommunen og NMBU i 2021 som underlag for hagegeometrien.

Nye utgravinger fra 2022 ble utført i hagens øvre del og viste at Furubergs skalering ikke var helt korrekt. Ny skalering av hagegeometrien ble utført av Fylkeskommunen, og ligger til

grunn for geometrien vi har benyttet i denne mulighetsstudien.

I 2023 fortsatte nye hagearkeologiske utgravinger, som har gitt ytterligere informasjon og ny innsikt. Utgravingene ble gjort i den øvre delen av hagen hvor man blant annet fant ruiner fra steinhuset som lå her i en periode. Foreløpig er undersøkelsene og tolkningene av funnene fra 2023 ikke publisert, men Bjørn Anders Fredriksen, førsteama-

nuensis ved NMBU, har formidlet informasjon om plassering og dimensjoner av hagens ulike elementer, som vil være retningsgivende for gjenskapingen av hagen og dens elementer.

I kunnskapen om hagen er det fortsatt plass til nye funn. Fremtidig hagearkeologi kan være en del av hagens aktiviteter i tiden fremover, og nye funn kan bidra til hagens videre utforming.

Gyldenløves nye residens - steinslottet
Kildene forteller at Gyldenløve først oppførte bygningen som i dag kalles Herregården (tømmerbygningen) i 1674. Dette skulle trolig være en midlertidig bygning. "Steenhuset" som det kalles i arkivkildene, skulle være den nye residensen i grevskapet.

Arbeidet med den nye residensen startet i 1690-årene og bygningen sto ferdig, men ikke innredet, ved Gyldenløves død i 1704. Den nye greven; Ferdinand Anton Danneskjold-Laurvig, hadde bestemte seg for å reparere og ferdigstille den nye residensen til kong Christian 6s Norgesbesøk i 1733, men av ulike årsaker valgte han i stedet å bygge om og forbedre tømmerbygningen.

Den toetasjes bygningen ble revet i 1760 og teglsteinen ble gjenbrukt til oppføringen av det nye Laurvigs hospital og kirkens tårn.

Bygningen var cirka 27 m lang, og dybden ca. 16-17 meter, men bredden finnes det ingen opplysninger om. Grunnmuren var laget av lokal larvikitt.

Herregården med Steinslottet. Illustrasjon: Lars Jacob Hvinden-Haug

Diagram for hagearkeologiske utgravinger utført i 2021, 2022 og 2023 (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2022)

A. Dyrkningsfelt

«Størrelsen på hagen tatt i betraktning, er det sannsynlig at trær på en eller annen måte har inngått som del av dyrkningsfeltet. Det er fortsatt en veldig stor lind i skråningen ovenfor fløybygningen, som trolig har stått langs hagegangen som flukter fasaden. Plasseringen av treet kan tyde på at det var en allé nord for fløyen langs denne veien, mens langs fløyen var det kun plass til en trerekke på hagesiden.» (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2022) s.32

B. "Grusgangen" nord-syd på vestsiden av dammen har ut fra funnene av dyrkningsfeltet og underbyggingen av gresskanten, vært den resterende bredden, som er 4,6 m. Det er 0,8 m bredere enn gangen langs fløyen, og er dimensjonert for et stort barokkanlegg." (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2022)

C. Grusgangen på sydsiden av dammen (øst-vest) var ca 4,7 m bred, og søndre kant flukter med sydveggen i portrommet på herregården. (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2022)

D. Bredde på vannspeilet på dammens kortsiden har vært om lag 8 m (sjakt 1). Langsiden ble ikke avdekket i sin fulle lengde, kun avgrensningen i vest. Det har vært gressdekte skråbakker ned til vannspeilet, med fall på om lag 1:3. Gresskråningen starter 11,5 m fra veggen fra fløyen (sjakt 2). Trolig var det også et belte på ca 0,9 m utenfor med gress i plan med de omgivende grusgangene. I sjakt 2 ses det at lag 5, bestående av grå siltholdig sand, følger trauformen på dammen, men flater ut på vestsiden der det trolig har vært et flatt gressfelt. Se også figur 30 og 31 på neste side. (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2022)

E. Kvarteret i syd ble det ikke funnet noen landskapselementer, men tegn på jordforbedringer og bruk av spade. (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2022)

Fra notat av Bjørn Anders Fredriksen (2023):

F. Banketten: Kvarteret var bygget opp med et tykt jordlag på 0,5m så her var det lagt flid på å gjøre det ordentlig. Kvarterene hadde en slak helling, slik som den nedre hagen.

G. På nordsiden av det store kvarteret var en tverrgående grusvei på 4m bredde.

H. Dette kvarteret var 5m bredt, mens lengden ikke er avdekket. Dette kvarteret har noen bevarte plantehull og spor etter utforming.

2.4 Herregårdshagens romlighet

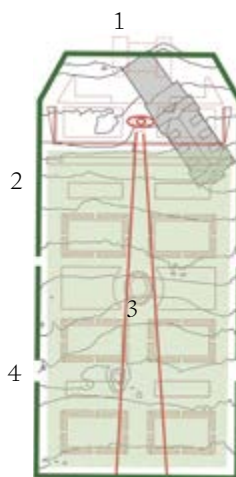
Det er et tydelig motiv i den barokke hagen å ha en klar romlig avgrensning og definisjon av hagen. Gjerder og hekker var viktige for å verne hagen mot vær og vind, uvedkommende mennesker, kyr og andre dyr. Dette gjaldt også for Herregårdshagen i Larvik.

Lars Jacob Hvinden-Haug's doktoravhandling om barokken i Norge (2008) gir opplysninger om hagens ytre avgrensning: «Hagen var som det også fremgår av kartet fra 1688, 195 meter lang nord-syd og var omgitt av et dobbelt plankeverk på furustolper, 700 meter langt, 1,90 høyt.» Hvinden-Haug refererer i sin avhandling også til kilder som har beskrevet omrammingen av hagen slik: «Rundt hagen var det i 1685 tale om en hagtornhekk, et prosjekt Arnet anslo til å ville omfatte ca 2000 busker.»

Undis Furuberg (2022) refererer i masteroppgaven sin til takseringen fra 1774 hvor det beskrives «en høi beskjermelses hæk af træer indenfor Planken – paa de 2 de kanter, som aarlig beskieres ligesom de øvrige hækker». Og hun bemerker videre at det må «tenkes at den høye hekken innenfor plankegjerdet i Herregårdshagen var opp mot 1,90 meter».

Arkeologiske utgravninger antyder at det har stått trær i et dyrkningsfelt i grusgangen like innenfor hagens ytre ramme, noe Furuberg også viser i sin plan for gjenskaping av hagen.

I den fremtidige Herregårdshagen vil det være viktig å etablere den tydelige ytre omrammingen av hagen med formklippede grønne volumer. Vi vet ennå ikke eksakt hvordan den grønne ytre innrammingen av hagen har sett ut, eller eksakt hvor plantene har stått. Dette må avklares i prosjektets neste faser.

Anbefaling

1. Overblikk og utsyn fra hagens øverste del
2. Tydelig ytre ramme
3. Lavere hekker internt i hagen
4. Åpninger i den ytre rammen som inviterer inn

Hvordan kvarterene inne i hagen var avgrenset er også tolket ulikt. Hvinden-Haug har i sine skisser vist høye grønne formklippede volumer, mens Furuberg viser lavere høyder.

Vi vil anbefale at det tillates en større fleksibilitet for omramming av kvarterene og hekkenes høyder internt i hagen, som kan tilpasses hagens bruk og aktiviteter. Det bør imidlertid sikres at hekkene er lave nok til å gi utsyn og overblikk over hagen fra hagens øverste del i nord. Dette er det viktigste punktet for opplevelsen av hageanlegget og kontakten med sjøen. Her må det sikres god sikt og et bredt utsyn utover som kan gjenscape opplevelsen av storslåtthet og naturkontakt.

For at hagen skal oppleves åpen og tilgjengelig, bør det også sikres flere åpninger i den ytre rammen rundt, som inviterer inn og gir mulighet for å gå igjennom. Den fremtidige hagen må både kunne invitere inn og oppleves som felles, samtidig som akser og romdannelser tydelig skal kunne leses og oppleves.

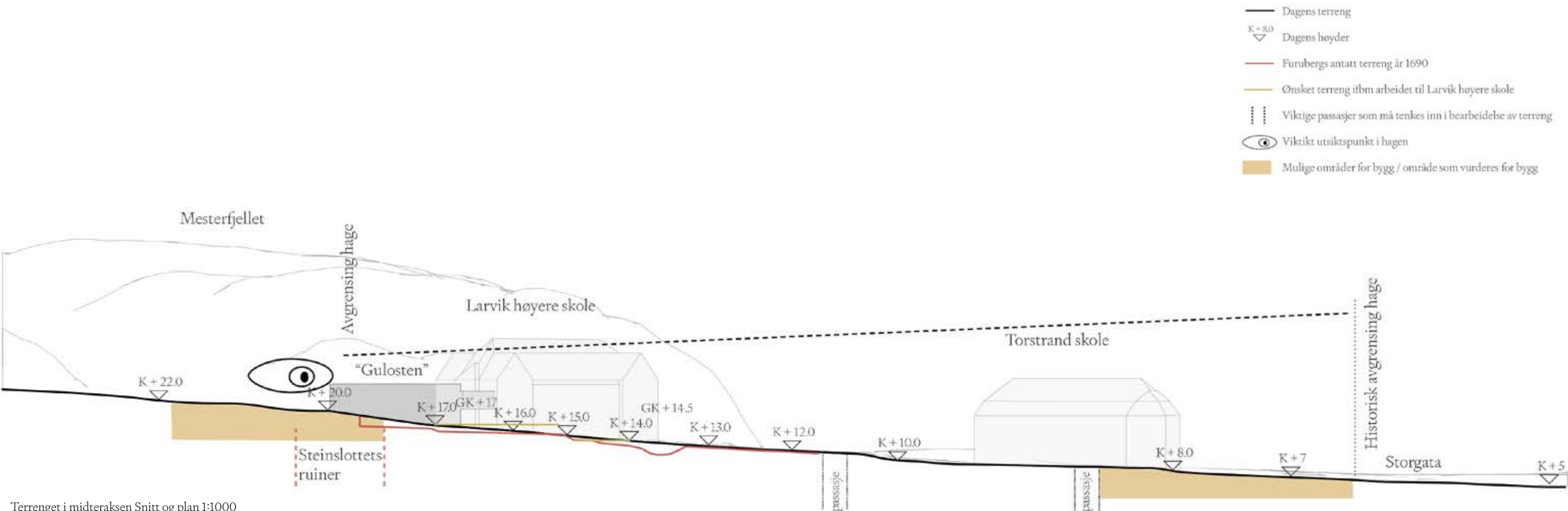

Hvinden -Haug's skisse til en mulig gjenskaping av hagen med Larvik høyskole (2009). Gjerdet rund hagen er tegnet 1,9 m høyt, slik det er angitt i kilder, med høye formklippede volumer like innenfor. Kvarterene inne i hagen er innrammet av høye hekker, som gir opplevelse av ulike rom når man beveger seg ned midtaksen. Samtidig har man et godt overblikk over hagen fra den øveste delen, med utsyn sydover ut mot sjøen og innseilingen.

Furuberg's skisse til en mulig gjenskaping av hagen (2022) sett fra midtaksen mot syd. Hekkene rundt kvarterene i dette forslaget er tegnet i hoftehøyde, som gir overblikk men mindre tydelige romdannelser inne i hagen.

2.5 Terrenget

Terrenget i midteraksen Snitt og plan 1:1000
En sammenstilling av dagens terreng, Furubergs fortolkning, samt terrengsprang tilpasset den høyere skolen.

Bruk av terreng, terrasseringer og høydeforskjeller er et viktig grep i barokkens hager, og var det også i Herregårdshagen. Høydeforskjellen mellom øvre og nedre del i hageanlegget er på ca 14 m. Nye bygninger og anlegg har endret hagens tidligere terreng, og det er ennå uvisst hvordan terrenget helt eksakt har vært opprinnelig.

Ulike tolkninger av terrenget er blitt gjort blant annet av Hvinden-Haug (2009), og er vist i perspektiver over hvordan anlegget kan ha sett ut. Furuberg har i sin masteroppgave (2022) gjort en grundig studie av hagens historiske terreng, med høydesprang og terrasseringer.

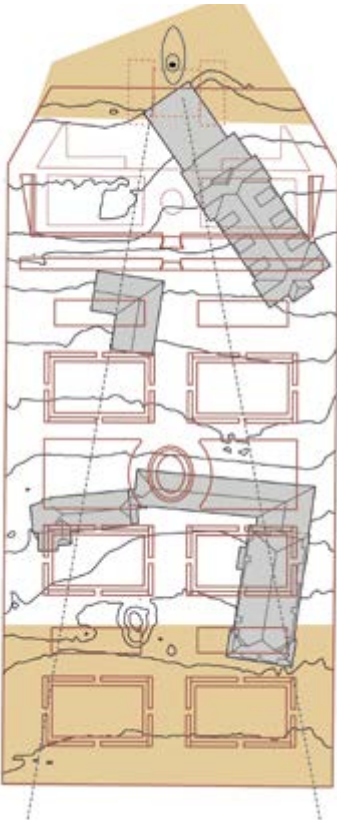
Årets arkeologiske undersøkelser har påvist at Furubergs historiske høydesnitt inneholder enkelte feil. Blant annet har arkeologiske utgravninger (utført i 2023) avdekket at de øverste kvarterene har hatt en slak helning, slik det også var i nedre del av hagen, ikke flate slik Furuberg foreslår.

Ytterligere arkeologiske utgravninger og videre studier vil kunne gi mer presis informasjon og forståelse av det historiske terrenget, som kan legges til grunn for gjenskapingen av hagen.

Det er imidlertid bestemt at Larvik høyere skole skal bevares og utvikles med nytt program, hvor også underetasjen skal tas i bruk. Dette legger føringer på hvordan terrenget i den øvre del av hagen kan utformes. Gjenetablering av et historisk korrekt terreng vil dermed ikke være mulig så lenge skolen blir stående. For å gi tilgjengelighet inn til byggets ulike etasjenivåer vil det være nødvendig å tilpasse terrenget og terrengsprangene i den gjenetablerte hagen til byggets etasjer og inngangshøyder, selv om dette kan vise seg å ikke være historisk korrekt.

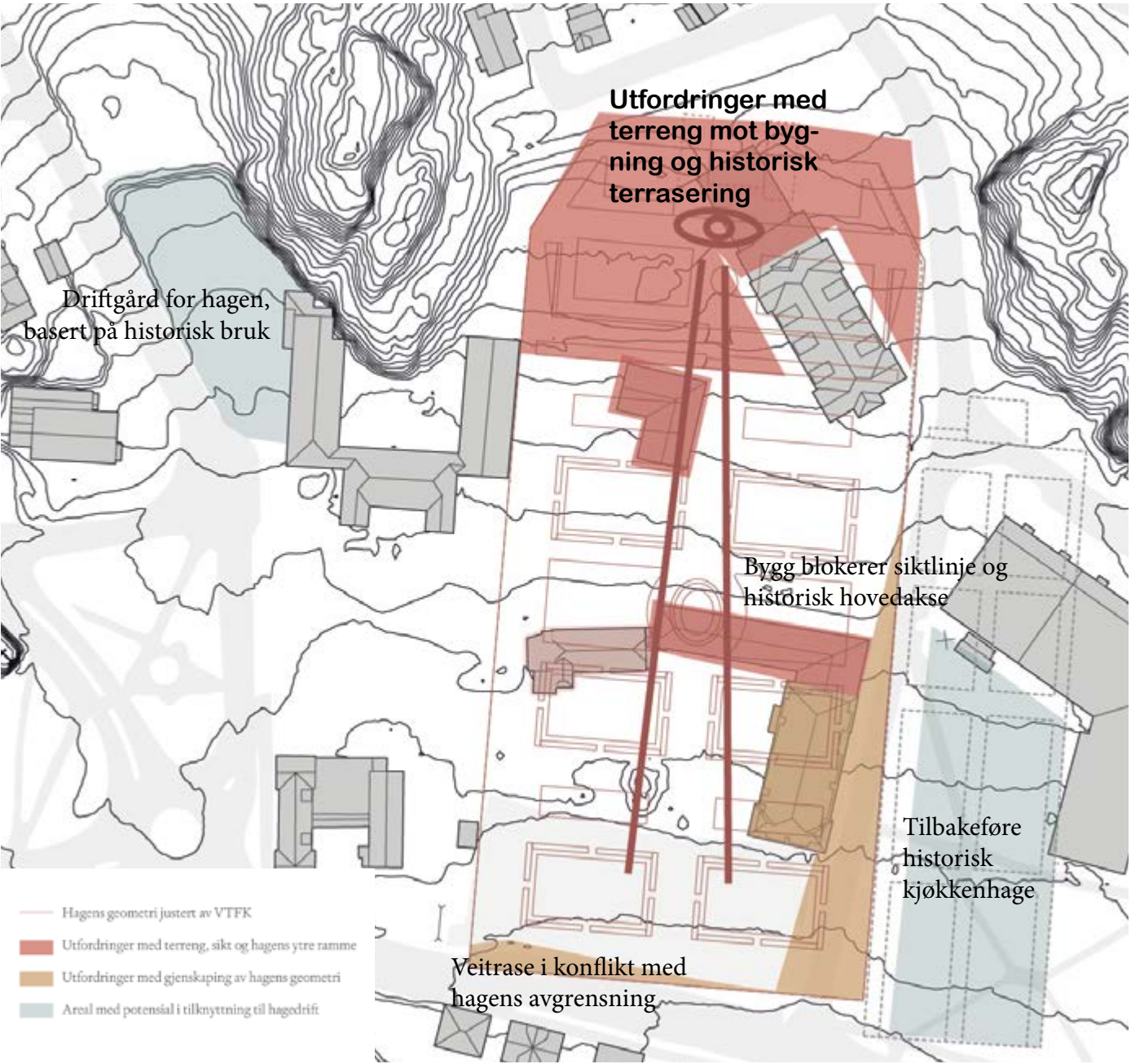
Lenger ned i hagen kan også ønsket om åpenhet og tilgjengelighet komme i konflikt med gjenetablering av hagens opprinnelige terrenghøyder. Her bør tverrgående gangforbindelser innordne seg hagens geometri, mens terrenghøydene i forbindelsene bør legges slik at de trinnfritt kobles til omgivelsene og sikrer universell tilgjengelighet, selv om dette viser seg å ikke være historisk korrekt.

Det har i prosjektet vært diskutert å utnytte terrenget og terrengsprangene i hagen til å etablere arealer under bakken i det fremtidige hageanlegget. Det to stedene dette er mest aktuelt er i hagens øvre og nedre del. Øvre del utnytter terrengforskjellene i anlegget, og kan ha potensiale for å løse arealbehov for museet. Nedre del kan løse øvrige arealbehov.

Diagrammet viser hvor mulighetsstudien skal undersøke bygg under bakken

2.6 Gjenskaping av det historiske - potensialer og utfordringer

Potensialer og utfordringer mellom den historiske utforming og dagens situasjon

Som kartskissen ovenfor viser, vil det være vanskelig å gjenetablere det historiske anlegget med alle nåværende bygg i hagen. Til det vil bygningene slik de er plassert være for fragmenterende for opplevelsen av symmetri og sammenheng. Det er besluttet at Larvik høyere skole skal beholdes og rustes opp, mens de øvrige bygningene kan vurderes revet for å skape nødvendig forståelse av sammenheng, aksialitet og symmetri i hagen.

En historisk korrekt tilbakeføring av terrenget ved den høyere skolen vil ikke være er mulig

så lenge skolebygningen blir stående. Her må lokale tilpasninger av terreng og terrengnivåene foretas for å få en god tilpasning til bygningen og dens innganger.

Den sydlige del av hageanlegget syd for Storgata ned til fjorden kan ikke reetableres, men det vil være mulig å oppnå sikt mot sjøen fra øvre deler av hagen hvis bygninger i hagen rives. Her vil det være viktigst å få etablert

sikten i hageanleggets hovedakse.

De omliggende veiene Kristian Fredriks vei og Storgata ligger i veien for gjenetablert av det historiske hageanlegget i sin fulle utstrekning. Her bør omlegging av Kristian Fredriks vei vurderes for å fullføre hageanlegget mot øst.

Storgata har en viktig funksjon i Larvik og hagen kan ikke få sin

fullstendige historiske utstrekning mot sør og veianlegget. Her bør det i stedet etableres en innramming av anlegget som er parallelt forskjøvet noe mot nord, som lager en grense/skjerm mellom gate og hage som gir kvalitet til begge, inspirert av den opprinnelige innrammingen av hagen.

Helt nord i hagen har det tidligere vært både en bygning (Steinslottet) og senere en mur, som avgrensning av hagen. I dag er området delvis åpent og boligbebyggelsen danner hagens avgrensning. I den gjenskapte hagen bør det vurderes å etablere noe som visuelt avgrenser, som også har referanser til historien.

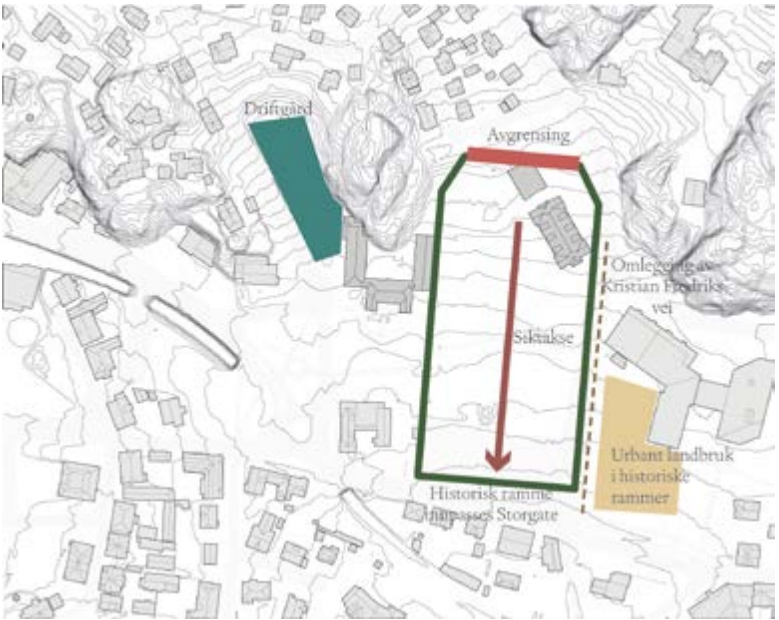
I området like øst for hagen dekker svømmehallen deler av arealet der den historiske kjøkkenhagen lå. Her er det potensiale for å anlegge en fremtidig kjøkkenhage med inspirasjon fra 1600-tallets hageanlegg.

Historiske kilder viser at det tidligere har ligget en driftsbygning like vest for Herregården. Denne kan vurderes gjenetablert, slik at man har plass til driftsutstyr og maskiner til hagen.

Historiske kilder viser at området nordvest for Herregården har vært brukt til hester og stall, (jf historisk kart: Laurvigs bye med Thorstrand og Langstrand samt omegn (Larvik Kommune, 1818, samt notat Aina Aske 30.05.2023)

Anbefaling

Siktaksen mot jøen åpnes opp /Annekset og Mellombygget rives. Historisk innramming reetableres og tilpasses Storgata i syd. Tydelig avgrensning mot nord, gjerne med en refortolkning av Steinslottet, eller en mur, slik det også har vært i anlegget i en periode. Omlegging av Kristian Fredriks vei, kjøkkenhage i øst og driftsgård nordvest for Herregården.

Kapittel 3

Bakgrunn og stedsanalyse

I et byutviklingsperspektiv

I dette kapitlet presenteres kunnskap om Herregården i dagens bykontekst, samt muligheter og utfordringer som kan oppstå ved reetablering av hagen.

Kapitlet kartlegger og analyserer overordnede føringer i kommunens sentrumsstrategi mobilitet, støy, overvann, eksisterende bygningsmasse, fremtidige aktører og brukeres behov, samt driftsbehov - som alle legger grunnlaget for videreutvikling av anlegget som helhet.

3.1 Larvik kommunes sentrumsstrategi

Larvik kommunes sentrumsstrategi viser ønsket utvikling for sentrum, med utbygging, parkdrag og viktige forbindelser. Gamlebyen med Herregårdshagen er utpekt som satsingsområde, og skal kobles til byen med sjøpromenade og gangforbindelse gjennom hagen.

Arealet vest for Herregårdshagen mot sentrum er i planen vist som et parkdrag. I dag oppleves dette arealet som fragmentert og gjennomskåret av veier med mye trafikk. Herregården oppleves frakoblet og langt unna sentrum, og ankomsten lite inviterende.

I den fremtidige utviklingen av Herregårdshagen vil det være viktig å utvikle parkdraget vest for Herregårdshagen til et attraktivt areal og ankomstsone, som kobler Herregården til byen og tettere til det historiske bymiljøet på Tollerodden.

Anbefaling

Hovedadkomst og viktigste forbindelse til byen er sørvest i Herregårdsanlegget. Dette adkomstområdet, som tidligere var Herregårdssletta, skal styrkes som møtepunkt og kobling mellom Herregården, byen og viktige historiske anlegg og spor på Tollerodden. Gamlebyen skal få økt historisk lesbarhet gjennom styrkingen av historiske forbindelser på tvers av Storgata.

Flybilde av dagens situasjon vest for Herregården, vist i Sentrumsstrategien som forsterket byromsakse/parkdrag (ND Vestfold, 2016).

Gamlebyen med Herregården er et av satsingsområdene i Larvik kommunes sentrumsstrategi (2021).

Dagens situasjon 1:2000

3.2 Dagens bruk

Med unntak av Herregården og utearealenes direkte tilnytning til den, har området i dag lav ressursutnyttelse og forholdsvis lav nytteverdi for byen. Lite bruk skyldes i hovedsak nedlagte skoler som avventer beslutning om ny bruk. Det er kun i tiden etter at den nye skolen sto ferdig (2014) og Verdensmesteren mottaksskole flyttet ut (2021) at arealene har ligget brakk.

Vegetasjonen i området består av klippede gressflater og store trær, hvor et enkelt lindetre muligens kan spores helt tilbake til tiden fra hagens anleggelse (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2022). Øvrig vegetasjon er fra tiden da området var brukt til skoler. Innenfor den geometriske hagen er det på 1980-tallet gjort en fortolkning av deler av det hisoriske hageanlegget med hekker, stauder og trær (Furuberg, 2022).

Det er i senere tid gjort flere midlertidige tiltak i Herregårdshagen, som har vært viktige for skape oppmerksomhet omkring historien og plassere hagen i Larvikingenes bevissthet, som Akseleratorprosjektet i trekronegangen og tiltak i forbindelse med byjublieet i 2021.

Store asfalterte arealer mellom Herregården og sentrum

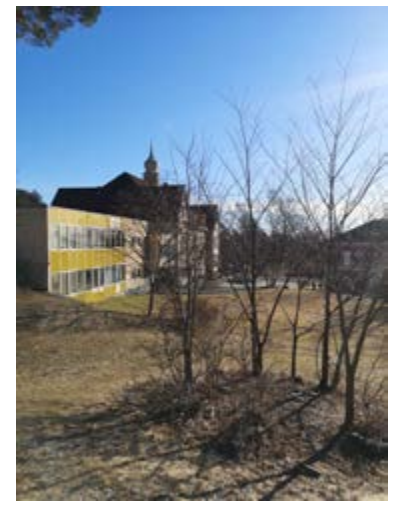
Midlertidig prosjekt ved historisk tre Akseleratorprosjektet

Hekker fra 70-tallets gjenskappingsprosjekt, øst for Herregården

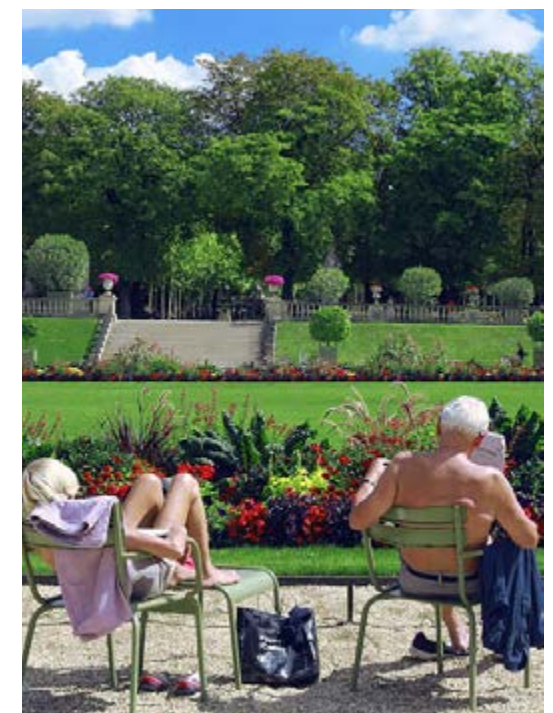
Tidligere skolegård i øvre del av hagen og Annekset

Sikt fra hagens øvre område. "Gulosten" til venstre

Potensiale

Tomtens størrelse, sentrale beliggenhet og unike historie gir muligheter som få andre byer kan by på. Fra å være et sted man går igjennom eller forbi, kan Herregårdshagen bli et samlingspunkt og en frodig oase med herlighetsverdier og nye aktiviteter og program som hele byen kan glede seg over og ta del i.

Biltrafikk i Larvik. Kilde: Statens Vegvesen (Statens vegvesen, n.d.-a)

3.3 Biltrafikk

Diagrammet ovenfor viser en kartlegging av biltrafikken gjennom Larvik, basert på tall fra Statens vegvesen.

Tallene viser at Storgata er svært trafikkert, og den oppleves også i dag som en tydelig og massiv barriere mellom Herregården og det historiske miljøet på Tollerodden.

Det er ikke realistisk å omarbeide Storgata for å gjenetablere Herregårdshagen med den opprinnelige avgrensningen i syd. Det bør imidlertid være mulig å omarbeide Storgata fra vei til bygate, som vil gi et mer bymessig preg og redusere barrierevirkningene. Herunder å ombygge rundkjøringen i vest til et T-kryss.

Trafikken i lokalgatene Herregårdsbakken og Kristian Fredriks vei er betydelig lavere enn i Storgata, men her bør det sees på tiltak som kan bidra til å styrke lokale sammenhenger rundt Herregårdshagen og gjenskape den historiske hagens omgivelser. En mulig løsning for

området i vest mot sentrum kan være å legge om Herregårdsbakken slik at den svinger av fra Storgata ved Bedehuset, og dermed følger et mer opprinnelig løp. For Kristian Fredriks kan det være aktuelt å rette ut og smalne inn gaten, og eventuelt innføre tiltak med redusert enveiskjørt trafikk. Begge tiltakene vil bidra til at Herregårdsanlegget oppleves som et mer sammenhengende, fotgjengervennlig og trygt område.

Adkomst til Herregården og til fengselet må sikres i det nye anlegget, samt parkering for de som holder til i den høyere skolen. Her vurderes det som mest aktuelt å legge parkering og adkomstarealer i nær tilknytning til skolebygget, mens adkomst til fengselet skjer via Herregårdsbakken i vest.

Dagens kjøreveien fra Herregårdsbakken ned mot Storgata fragmenterer ankomsarealet i vest mot sentrum.

Det er mye trafikk på Storgata i rushtrafikken.

Anbefaling

Mulig fremtidig trafikkløsning, som gir et mer samlet hageanlegg

Forbindelser for gående (Kilde: Strava)

3.4 Myke trafikanter

Diagrammet ovenfor viser hvilke forbindelser rundt Herregården som er mest anvendt av gående og syklist. Informasjonen er hentet fra GPS-tracking-servicen Strava. (Her må det påpekes at Strava har mye data, men at servicen mest er brukt av mosjonister, hvilket begrenser representasjonen av personer).

Strava-daten viser tydelig en forbindelse gjennom Herregårdshagen mellom sentrum og områdene i øst. Gangforbindelsene lokalt i Herregårdshagen forholder seg til dagens situasjon med dagens trafikkmønster og bygninger.

I en fremtidig situasjon med den nye Herregårdshagen anbefales at de tverrgående gangforbindelsene opprettholdes som lokale gangforbindelser, som også vil bidra til å skape liv og opplevelse av trygghet.

Som nevnt i det historiske kapittelet anbefales det at tverrforbindelsene innordnes hagens geometri og tilpasses terrenget på hver side, for å sikre tilgjengelighet og flyt i øst-vest retning.

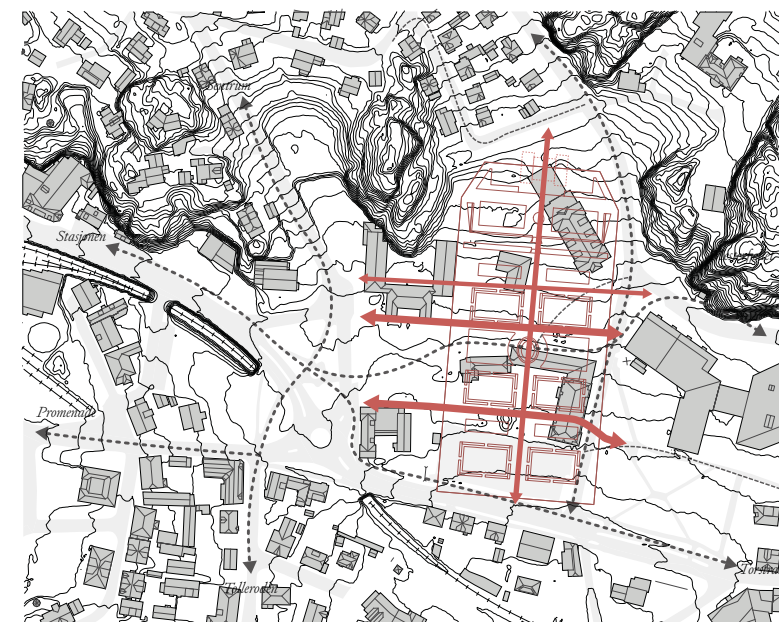
I nord bør det tilrettelegges for gangforbindelser inn til hagen fra Bystien som går like over fjellet og kommer ned i Residensveien.

I syd bør det åpnes opp for ankomst inn i hagens midtakse fra fortauet langs Storgata.

Den mest brukte stien går gjennom Herregårdshagen like syd for Herregården og videre mellom dagens skolebygg.

Anbefaling

Gangaksene gjennom den fremtidige Herregårdshagen innordner seg den historiske inndelingen av hagen. Tverrgående gangforbindelser kobles godt til terrenget som omgir hagen, for god flyt og universell tilgjengelighet.

Støykart av Statens Vegvesen beregnet i 2017 og 2019 (Statens vegvesen, n.d.-b)

3.5 Støy

Kartet fra Statens vegvesen viser høye støyverdier i området rund Herregårdshagen. Langs Storgata er støynivået nærmest veien rødt, det vil si over 65 dB.

Den røde sonen går inn i hagens nedre del. Støynivået avtar noe når man kommer lengre fra veien, men det kan se ut som om dagens bygninger er med på å demme opp for støy fra veien. Rives disse bygningene vil støyen fra veien sannsynligvis belaste større deler av hagen.

For at hageanlegget skal oppleves attraktivt bør støynivået i hagen reduseres. Det anbefales derfor tiltak som kan demme opp for støy fra Storgata, som for eksempel bygninger eller støydempende vegger. Samtidig er det viktig å ikke stenge igjen for sikten ut fra hagen.

Støyreduksjon kan også oppnås ved å redusere kjørehastighet i gatene.

Det er mye trafikk på Storgata i myldretiden

Anbefaling

Sone med behov for tiltak for å redusere støy i hagen fra Storgata

Kartet til Wilster, P. J. (1689) viser hvor viktig vann har vært i hagen og i landskapet rundt Herreregården.

Hydrologisk kart viser at tre store nedbørsfelt potensielt kan påvirke hagen.

3.6 Vann og overvann

I det opprinnelige hageanlegget ble terrenget og terrengforskjellene benyttet til å samle og lede vannet inn til Herregårdshagens dammer, og til å skape trykk til den store fontenen. Det historiske vannreservoaret nordvest for hagen er i dag nedbygget, og den opprinnelige Herregårdsbekken lagt i rør.

I den fremtidige hagen, hvor vannelementer i ulike former skal reetableres, bør man se tilbake til historien og igjen ta i bruk og utnytte hagens store oppland, for å samle vann og benytte det i hagen. På denne måten vil

hagen kunne bidra til å løse fremtidens utfordringer med store nedbørsmengder og overvann som må håndteres, og samtidig skape en hage med vann i ulike former som en del av hageopplevelsen.

Dive analysen utarbeidet av Asplan (2020) foreslår en gjenåpning av Herregårdsbekken, som også bør vurderes ved opparbeidelsen av hagen.

“Larvik sentrum har store asfalterte flater som skaper utfordringer ved kraftig regnskyll. Det er flere måter å håndtere dette på, som fordrøyningsbasseng, fjerne tak-vann fra avløpssystemet og ulike innretninger i bakken som fungerer som oppsamlere for vann.”

Fra Larvik kommunes hjemmeside (2023)

Anbefaling/ Mulighet

Overvann kan samles og benyttes i det gjenskapte hageanlegget. Herregårdsbekken vurderes gjenåpnet der det er mulig.

3.7 Eksisterende bygningsmasse

Det finnes bygg fra ulike epoker innenfor det som var det historiske hageanlegget. Disse er vurdert å ha ulik verneverdi og byggene er i ulik stand. Kulturhistorisk stedsanalyse for Tollerodden - Herregården (DIVE, Asplan Viak, mai 2020) viser de ulike historiske lagene som er tilstede innenfor området og har vært en viktig kilde i denne studien.

Herregården utgjør naturligvis den mest bevaringsverdige bygningen i området, og Herregården er en premiss for all ny utvikling. I tillegg er det innenfor det som var den historiske hagen, fra 1900 og fram til 1960, bygget flere skolebygg av lavere bevaringsverdi, som per dd. i liten grad er i bruk. Disse bygningene er i varierende tilstand og flere av dem er besluttet revet.

Tabellen viser oversikt over bygg innenfor området, og på neste side vises plasseringen av disse. Oversikten inkluderer tre bygg som ligger utenfor oppgavens avgrensning, men som utgjør en ressurs i framtidig bruk av området som helhet. Disse er Bedehuset, Larvik fengsel og Farrishallen. Siden de ligger utenfor området som defineres av oppgaven er de ikke studert videre i denne rapporten.

Larvik fengsel er fredet, og har en fremtredende plassering på stedet. Bygningsmassen utgjør en verdifull ressurs med et potensiale for økt verdi for byområdet og Herregårdanlegget dersom fengselet flyttes og bygget kan få ny bruk. Anbefalingene i denne mulighetsstudien tar hensyn til dette fremtidige potensialet.

INNENFOR OMRÅDET	BYGNING	BYGGEÅR	GRAD AV VERN	
	HERREGÅRDEN	1674-1677	S	FREDET, SÆRLIG STOR VERDI
	MESTERFJELLET SKOLE	1918	M	BEVARINGSVERDIG, MIDDELS VERDI
	ANNEKSTET / "LILLE MESTERN"	1902	L	LAVERE VERDI
	GULOSTEN / "NYBYGGET"	1964	L	LAVERE VERDI
	TORSTRAND SKOLE	1913-1914	L	LAVERE-MIDDELS VERDI
	GYMSALEN	1920-1926	L	LAVERE VERDI
	"MELLOMBYGGET"	1954	L	LAVERE VERDI
	BEDEHUSET	1875	M	MIDDELS VERDI
UTENFOR OMRÅDET	LARVIK FENGSEL	1863	S	FREDET, STOR VERDI
	FARRISHALLEN	1965	L	LAVERE VERDI

Plassering av eksisterende bygg, navn og byggeår

3.8.1 Eksisterende bygninger som beholdes

Herregården er områdets viktigste kulturminne, og skal restaureres for fortsatt framtidig bruk. Larvik høyere skole skal restaureres for å huse Larvik museum og kommunale tilbud.

Herregården

Larvik høyere skole

3.8.2 Bygninger som skal rives

Byggene skal rives, og materialene gjenbrukes i størst mulig grad.

For å kunne reetablere hagen, synliggjøre anleggets omfang og vise hvordan hageanlegget fungerte i samspill med Herregården vil omramming, siktlinjer, parterrestruktur og aksesystem være sentrale elementer å løfte frem og forsterke. Dimensjonene, forhold mellom bygningsvolum og hageanlegg, mellom bredder på akser, størrelse på parterrer, damanlegg og ganglinjer vil være viktige i formidlingen av det unike, historiske anlegget.

Ingen av de gamle skolebygningene bidrar til å bygge opp under det historiske hageanlegget.

I DIVE analysen og sentrumsstrategi er allikevel Larvik høyere skole forslått renoverert som en mulig ny lokasjon for Larvik Museum. Bygningen er vurdert å ha høyest verneverdi av skolebygningene og er også i best teknisk stand. Bygningen ligger også i bakkant, i hjørnet av det historiske hageanlegget og forstyrrer i mindre grad enn andre nye bygninger siktlinjene fra toppen mot bunnen av hagen. Byutviklingsprogrammet følger opp denne anbefalingen og det foreligger av den grunn et politisk vedtak som sikrer gjenbruk av denne bygningen.

Annekset

Mellombygget er i svært dårlig teknisk tilstand og har ingen ombruksverdi. Mellombygget er den av bygningene som i størst grad ligger som en barriere for den historiske hagen, midt i hovedaksen til anlegget og som en fysisk sperre mellom den øvre og den nedre delen av et framtidig hageanlegg. Mellombygget har liten gjenbruksverdi som et selvstendig objekt. Dersom man ikke ønsker å reetablere et helt hageanlegg, men vil gå for en løsning hvor man kun bygger en liten del av hagen, vil mellombygget kunne fungere som en skjerm for annen aktivitet syd for denne. Vi kan se av støykartene at mellombygget i dag har en reell verdi som støyskjerming for trafikkstøy fra Storgata for arealene nord for denne.

3.8.3 Bygninger til midlertidig bruk

Enkelte av skolebygningene har en viss bruksverdi, og kan vurderes å brukes midlertidig. Tilstanden er likevel vurdert å være så dårlig (dette gjelder særlig Torstrand skole og Gulosten) at det vil kreve betydelige midler å oppgradere bygningene til ny bruk siden de ikke oppfyller dagens krav. Beliggenheten er for alle tre slik at bygningene er til særskilt hinder for en reetablering av hagens opprinnelige geometri og hindrer lesbarhet av det historiske Herregårdsanlegget. Kulturhistorisk vurderes Herregårdsanlegget å ha størst verdi og dette skal prioriteres i videre utvikling av stedet. En samlet faglig vurdering tilsier at disse bygningene rives på sikt.

Gymsalen ble skadet i en brann og er i dag sanert, og kommunen er i forhandlinger med forsikringsselskapet om oppgjør og nivå på renoveringsarbeider.

Gymsalen ligger svært sentralt plassert i anlegget og kan tenkes å fylle mange ulike behov i et kortere eller lengre tidsperspektiv. Bygningen kan også rives tidlig dersom forhandlingene med forsikringsselskap ikke fører frem eller det vil være svært kostnadskrevenende for å kunne gjenbruke bygningen selv i en kort tidshorison. Lokasjonen kan sees både som en fordel og en ulempe for prosjektet. Bygningen ligger plassert slik at den bryter inn i hagens historiske geometri på en uheldig måte, sperrer en tverrakse og griper inn i to av parterrene i den vestre fløyen av hagen.

Dersom hagens historiske geometri og aksesystem er en av de viktige elementene Akantus skal gjenetablere, er gymsalens plassering uforenlig og det vil være viktig å rive denne.

Den sentrale beliggenheten gjør allikevel bygningen egnet til å romme svært mange funksjoner i en overgangsfase. Det kan fortsette å være en gymsal og gi rom for fysisk aktivitet når det ikke lenger er mulig å benytte uteområdene. Plasseringen er super som en driftsbygning for arbeid i hagen, den kan fungere som en kafe, en arena for kunstnere, for frivillighet og for næringsliv. Alt som kan gi anlegget aktivitet og liv gjennom hele året. Inntil man har sikret finansiering av nye bygningsressurser, kan man tenke at gymsalen vil gi nødvendig areal for helårs aktivitet i anlegget.

Torstrand skole er blitt vurdert teknisk med tanke på mulig gjenbruk. Konklusjonen er at bygningen vil kreve kostnadskrevenende renovering selv om man legger seg på et minstenivå. Kostnadsberegningen i rapporten har ikke tatt høyde for en eventuell bruksendring og full oppgradering til TEK 17. Man må regne med vesentlig høyere kostnader for å tilfredsstille TEK17. Dersom man tenker at denne investeringen er nødvendig og ønskelig, kan bygningen gi mye helårs areal for frivillighet og andre aktører.

Hovedbygningen til Torstrand skole ligger plassert litt på siden av det historiske hageanlegget, men opptar en relativt stor del av hagens fotavtrykk. Bygningen skjærer i dag noe trafikkstøy fra Kristian Fredriks vei, men denne gaten er lite trafikkert og støyen derfra begrenset.

Underetasjen på skolebygningen kan være en ressurs dersom hagesnittet gjør at denne blir liggende under terreng.

Dersom man skal beholde Torstrand skole i tillegg til Larvik høyere skole vil man miste opplevelsen av hele den høyre flanken av hagen og ødelegge hagens symmetri. Attraksjonskraften til det historiske hageanlegget vurderes å bli betraktelig redusert i en slik løsning. Barokkens symmetri og overstyrende plan mister mye av sin kraft dersom for mange elementer bryter inn i den. Det vil være av stor betydning at Torstrand skole i den form man kjenner den de siste 100 årene må vike for å kunne løfte frem kraften i historien og anlegget som ligger lengre bak i tid.

Materialene i Torstrand skole har stor ombruksverdi, og en ny bygning kan gjenoppstå i en form som underordner seg aksene og formene det historiske hageanlegget definerer. En ny bygning vil kunne gi et moderne program som enten kan dekke et framtidig behov eller sikre inntekter til anlegget.

Gulosten – tilbygget til Larvik høyere skole har ingen verneverdi og ligger også delvis i konflikt med ruinen av det historiske steinslottet. Den tekniske tilstanden er i tillegg lav. Tilbygget har allikevel fremdeles verdi som innendørsareal for eksisterende og nye aktører det ønskes tilrettelagt for i et framtidig samskapende anlegg. Gulosten har verdi som en midlertidig ressurs – i påvente av andre innendørs lokaler i anlegget. Gulosten anbefales revet for å frigjøre ruinen og gi den attraksjonskraft og styrke. Når det bør skje må vurderes i sammenheng med øvrige utviklingstrinn.

Annekset er i svært dårlig teknisk tilstand med mye fuktproblematikk, da det ligger lokalisert over en av de historiske dammene i hagen. Bygningen er avklart revet og mesteparten av bygningsmaterialene skal tas vare på og lagres for ombruk i anlegget. Arbeidene er lyst ut og entreprenør valgt. Det er anslått at 60% av teglen i annekset kan sikres for ombruk. Det betyr 120 paller a 300 stein, ca 36000 stein.

3.9 Fremtidige aktører og brukere av Herregårdsanlegget

Det er bestemt at en rekke aktører og tjenester skal flyttes til eksisterende bygg innenfor området, og dette danner grunnlag for ny kraft i utviklingen av Herregårdshagen som viktig sted i Larvik. Larvik museum inkl adm. skal samles innenfor anlegget som også blir museets viktigste formidlingsarena, og Larvik kommune skal lokalisere en rekke aktører og eksisterende tjenester her. Det er også en ambisjon om å etablere et nasjonalt senter for hagekunstens historie i Norge.

Oversikt over aktører og brukere i det fremtidige Herregårdsanlegget, samt i utviklingen av dette:

Sentrale aktører med fremtidig tilholdssted i anlegget:

- Larvik museum, som skal samles her
- Larvik kommune (LK): Friskliv og mestring
- LK Frivilligheten og BUA
- LK med ansvar for opparbeidelse, drift og vedlikehold av hagen

Aktører som har formaliserte roller som er tilknyttet prosjektet:

- . Fylkeskommunen med ansvar for kulturminner
- LK Kultur, Landbruk og Idrett

Tilknyttende aktører med uformaliserte roller eller sterk interesse for anlegget:

- Herregårdens venner
- Historielag og velforeninger
- naboer (institusjoner, foreninger, bedrifter mm)
- Fortidsminneforeningen med flere

Ressursmiljøer og samarbeidspartnere innenfor FoU-sektoren:

- Arkeologi, kulturminner, hagehistorie med mer: NMBU, UiO, RA, NIKU med flere
- Bærekraft og Smart cities: NTNU med flere
- EU-programmet CrAFt cities- miljø og kulturell bærekraftighetsutvikling

Mulige fremtidige aktører:

- næringsliv
- sosiale entreprenørskap
- andre offentlige eller private tjenester
- drivere av formidling, arrangementer og events som ikke har permanent tilholdssted her - med flere

Fremtidige brukere av anlegget:

- byens befolkning
- brukere av kommunale tjenester innenfor anlegget vil være både brukere og potensielt aktive aktører
- tilreisende/besøkende

Viktige målgrupper:

- Byens befolkning
- Tilreisende, besøkende, turister (attraksjonskraft lokalt, nasjonalt og internasjonalt)
- Ungdom, unge voksne (læring, arbeidstrening ,inkludering, helsefremmende arbeid)
- Pensjonister, seniorer (kunnskapsoverføring, helsefremmende arbeid)
- Barn og skoleelever (læring, opplevelse, lek)
- Voksne (helsefremmende arbeid, inkludering, omskolering, rekreasjon)
- Hageinteresserte (læring, rekreasjon, næringsutvikling)
- Profesjonelle besøkende (næringsutvikling, kunnskapsoverføring)
- Forskere og studerende (kunnskapsoverføring, attraksjonskraft)

3.10 Kartlegging av behov og sentrale funksjoner

Tabellen viser Larvik Museums, Larvik kommunes og eventuelle framtidige aktørers behov og ønsker, samt publikums behov for basale servicetilbud.

LARVIK MUSEUM • Forvaltning og drift av museumsfunksjoner • Forskning og kunnskapsutvikling • Formidling, utstillinger og aktiviteter NASJONALT SENTER FOR HAGEKUNST og GREVSKAPSHISTORIE • Forskning og kunnskapsutvikling • Formidling, utstilling og aktiviteter
HELSEFOREBYGGENDE ARENA • Møteplass • Samtaleterapi • Kunst- og håndverksaktivitet Produksjon, videreforedling, salg. LÆRINGSARENA • Videregående skoler, fagskoler, høyskole- og universitet, frivilligheten • Håndverksfag, gartnerfag, kokkefag, tradisjonsoverføring, opplevelsesbasert og praktisk læring.
ATTRAKSJONS- OG NÆRINGSARENA • Utvikling og drift av en regional og nasjonal attraksjon - helårs eller sesongbasert • Tilrettelegging for inntektsbringende virksomhet, utvikling av et langsiktig, bærekraftig driftskonsept, sosialt entreprenørskap.
HERREGÅRD SHAGEN • Utvikling og drift av en historisk prydhave med historiske referanser • Urbant landbruk, produksjon av urter, frukt og grønnsaker, lagring, jordproduksjon, forkultivering mm.

3.11.1 Hva løses i eksisterende bygg?

De ulike aktørene og brukerne generer behov for fasiliteter og fysiske løsninger både i bygg og utearealer. Analyse av hvilke funksjoner og program som dette medfører, sammenstilt med bygningenes egnethet og potensiale, viser at behovene bare delvis lar seg løse i eksisterende bygningsmasse med tilhørende utearealer.

Tabellen viser program og forslag til plassering - hva som kan løses i eksisterende bygg og hva som krever nybygg/andre plasseringer.

3.11.2 Hva må løses i nye bygninger?

- Driftsbygg
- Cafe / restaurant
- selskapslokaler
- Konstertsal / auditorium
- Utstillingsarealer med lyskontroll
- Matkultur
- Inntektsgivende (publikumsorienterte) aktiviteter

	EKSISTERENDE BYGG				NYE BYGG			
	HERREGÅRDEN	LARVIK HØYERE SKOLE	GULOSTEN (MIDL.)	GYMSALEN (MIDL.)	NYE BYGG	AKANTUS/ STENSLOTTET	UTEAREAL INNENFOR HAGEN	UTEAREAL UTENFOR OMRÅDET
MUSEET								
ADMINISTRASJON MM.		●						
UTSTILLINGER	●	●				●	●	
AUDITORIUM						●		
FRISKLIV OG MESTRING								
VERKET		●		●			●	
FRISKLIVSENTRALEN		●		●			●	
MESTRING		●		●			●	
FRIVILLIGHETEN/ idrett								
FRIVILLIGHETENS HUS			●					
BUA			●					
DRIFT AV HAGEN								
DRIVHUS GARASJER UTSTYR					●			
JORDFORBEDRING KOMPOST					●		●	
SERVICE								
UFFENTLIGE TOALETTER				●	●			
PARKERING								●
ANDRE INNTEKTSKILDER								
CAFE / RESTAURANT	●			●	●	●		
BILLETTER OG BUTIKK	●	●						
SELSKAPSUTLEIE				●	●	●		
EVENTS					●	●	●	

3.12 Permanent og midlertidig bruk av eksisterende bygningsmasse

- Herregården er fredet og utgjør anleggets viktigste autentiske kulturminne.
- Larvik høyere skole og "Gulosten" skal tilrettelegges for museet og Friskliv og mestnings behov. Byggets struktur egner seg ikke for større rom, som auditorium og konstersal. Det gir heller ikke mulighet for lyskontroll i utstillingarealene uten å forblende vinduene.
- "Gulosten" ligger over ruinene av steinslottet, og hindrer videre arkeologisk utgravning. På sikt bør bygget rives, for å fullføre utgravningene og legge til rette for videre utvikling av hagens øvre del.
- Gymsalen er under oppussing og kan eksempelvis fungere som gymsal for Friskliv og Mestring inntil videre og andre aktører, som allerede har vist interesse. Gymsalen ligger i veien for en komplett reetablering av hagens geometri.

Midlertidig bruk av hagen

- Frem til anleggelse av Herregårdshagen anbefales at det jobbes med midlertidige tiltak i hagen. Dette har vært praktisert tidligere og har skapt stor positiv oppmerksomhet. Det anbefales at kommunen arbeider sammen med Vestfoldmuseene og sentrale aktører om for eksempel urbant landbruk.
- I perioden Gymsalen er i bruk bør det vurderes å åpne opp fasaden og koble inneaktivitet til det som skjer ute og omvendt.

I perioden Gymsalen er i bruk kan det vurderes å åpne opp fasadene mot hagen

FRISKLIV OG MESTRING FRIVILLIGHETEN MUSEET

3.13 Hvilke behov må løses i nye bygg

En av oppgavene i mulighetsstudiet er å finne plassering og løsninger for behovene som ikke kan løses i eksisterende bygninger. En etablering av nye bygg innefor området må balanseres opp mot det historiske hageanlegget og arkeologiske funn. Nye bygg må tilføre verdi til anlegget som helhet og bidra til å styrke anlegget som viktig sted i Larvik og gjøre Herregårdshagen aktuell for et mangfold av brukere og besøkende.

Tre arealer peker seg ut med potensiale for nybygg:

Området i nord

- Nærheten til Herregården, ruinen av steinslottet og Larvik høyere skole gjør det naturlig å tenke at et nybygg primært knyttes til museets virksomhet. Et nybygg vil kunne romme et auditorium / konsertsal og mørke utstillingsarealer.
- Det er et særskilt potensiale for å utvikle utgravningen og funnet av ruinen av steinslottet som en attraksjon som kan skape blest og oppmerksomhet.
- Beliggenheten er spektakulær i enden av hagens akse. Dette bør utnyttes maksimalt i den videre utviklingen av prosjektet.

Området i sør

- I sør er anlegget berørt av vår tids veiutbygging, og det har ligget flere bygninger i denne delen av hagen i tiden etter at grevskapet opphørte.
- Området har enkel adkomst og er direkte tilknyttet Storgaten, og egner seg til publikumsrettede funksjoner og service, arealer for eventer og selskapslokaler til kommunale tjenester. En bygningsmasse kan romme senter for matkultur, formidling av hagerelaterte temaer - dyrkning, tilbredning og bespisning. Den kan både henvende seg til hagen og til bygaten.
- I en anleggsfase av etablering av hagen egner området seg til driftsarealer og midlertidige verksteder og formidling.
- Nærhet til foreslåtte bygg med hagerelatert tema og den historiske kjøkkenhagen i øst, gjør den søndre delen av hagen spesielt egnet for urbant landbruk. Aktiviteten ute kan knyttes direkte til aktiviteten inne og tilsammen danne et sterkt miljø for urbant landbruk og lokal matproduksjon og foredling.

Området vest for Herregården

- På sikt kan dette området egne seg for en permanent driftsgård; garasjer, redskapsskjul og verksteder, eventuelt også arealer for jordforbedring mm.
- Dette arealet ligger tett opp mot Herregårdens hovedadkomst, og har også et potensiale for å tilrettelegge for publikum og formidling; Hvordan dyrke og drifte en hage, dyrehold, mm.

DRIFT AV HAGE	MUSEET	NÆRINGSAKTIVITET
• Verksteder • Jordforbedring • Garasje • Redskapsskjul • Drivhus	• Utstilling • Auditorium	• Eventer • Selskapsutleie • Cafe/resturant

3.14 Samskaping og sosial bærekraft

Grunnlaget for Akantus-prosjektet er hagens unike historie, samt beslutningen om å samlokalisere ulike kommunale funksjoner innenfor området. Dette gir grunnlag for et særpreget sted, der de ulike aktørene og brukergruppene til sammen skal inngå i, og skape fremtidens Herregårdsanlegg. Samlokaliseringen i den høyere skolen vil medføre sambruk og samarbeid både om arealbruk inne og ute, samt kunnskapsutveksling og prosjekter. Verksteder og kompetanse knyttet til vedlikehold og drift er temaer der slike samarbeid allerede diskuteres.

Hagen som i grevskapstiden var tilgjengelig kun for greven og utvalgte gjester, skal nå åpnes opp og gjøres tilgjengelig for hele Larviks befolkning og besøkende utenfra. Kunnskap om, og formidling av historien, skal sammen med nye funksjoner og fysiske løsninger skape tilhørighet og relevans for et mangfold av ulike grupper, der hagen blir en åpen, felles og sosial møteplass. Hagen har stort potensiale for å styrke anlegget som arena for inkludering, arbeidstrening, kulturutveksling, kunnskapsutvikling og helseforebyggende arbeid. Dette skal utforskes nærmere gjennom utviklingen av hagen som konkret sted og prosjekt.

Langbordarrangementer

Epletrær og siderproduksjon

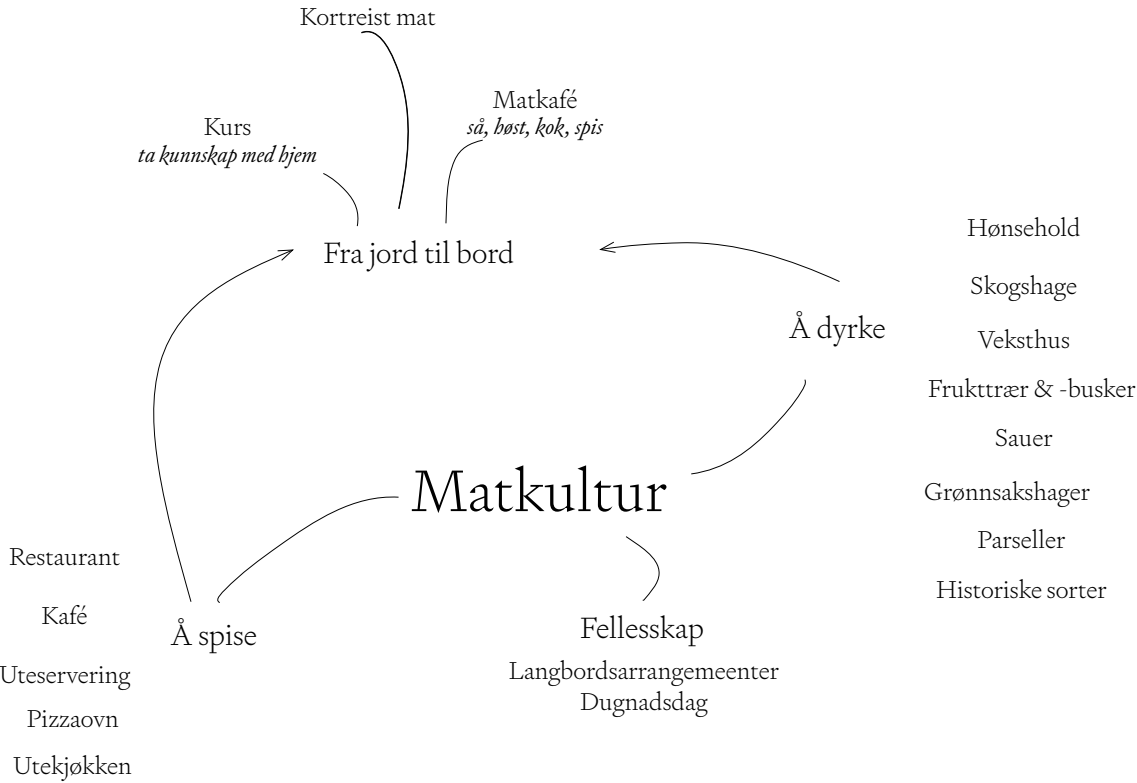
Hønseshold

Grønnsaksdyrking

Matproduksjon i historiske rammer

Urbant landbruk som potensiale

Urbant landbruk kan ha stort potensiale for Herregårdens områder. Sebastian Eiter fra NBIO (2016) redegjør for ulike former for urbant landbruk, hvor flere har relevans i forbindelse med Herregården og de ulike aktører.

Både Verket og Friskliv & Mestring kan supplere deres tilbud med landbruksaktiviteter. Samvirkeforetaket ”Inn på tunet” har gårdsdrifter i hele Norge som drives ut fra samme tenkegang om arbeidstrening og i forbindelse med helsefremmende tjenester. Landbruket kan både brukes som et verktøy for arbeidstrening og som helsefremmende foretak.

En annen form for sosial gårdsdrift er fellesskaphagen slik man finner på Losæter eller parsellhager som eksempelvis på Geitmyra, begge i Oslo. Her er man enten felles om å dyrke grønnsaker og/eller dele redskaper. Begge former kan bli en arena for å møte andre folk i nabolaget og byen.

Vi vet fra kildene at den historiske herregårdshagen har hatt en stor kjøkkenhage. Med de bevarte plantelistene er det mulig å gjendyrke de historiske plantene som har vært i anlegget, og fasilitere konservering av historiske plante-sorter. Denne aktiviteten kan supplere Vestfoldsmuseenes formidling av Herregården og fremme Herregården som museumsgård.

Aktiviteter et urbant landbruk kan tilby

3.15 Drift

Organisatorisk

Etablering av Herregårdshagen er en nøkkel til anleggets suksess. Hovedaktørene bør gå sammen om en stilling som kan lede arbeidet med hagens utvikling og drift. Det anbefales at dette skjer allerede i etableringsfasen. Det må også sikres et visst nivå av skjøtsel og drift, slik at hagen til enhver tid oppleves som et trygt, attraktivt og aktivt sted.

Praktisk i hagen

Den praktiske delen av driften krever areal til driftsmaskiner og utstyr. I et hageanlegg av Herregårdshagens størrelse er det anslått et behov for et areal på tilsammen 560m2, hvorav 200m2 ute og 360m2 under tak.

På sikt foreslår mulighetsstudien at hagens driftsgård, med maskiner og redskapsboder legges utenfor den historiske hagegeometrien, i området nord-vest for Herregården. I en overgangsfase kan en del av disse funksjonene holde til i hagen.

Både som midlertidig og på lang sikt kan kjelleren på Torstrand skole brukes til oppbevaring av driftsutstyr og grønnsaker. Det legger et potensiale i å utnytte kjelleren mens bygningen fortsatt står utnyttet eller å bruke dens fotavtrykk når den er revet til etableringen av en kjeller.

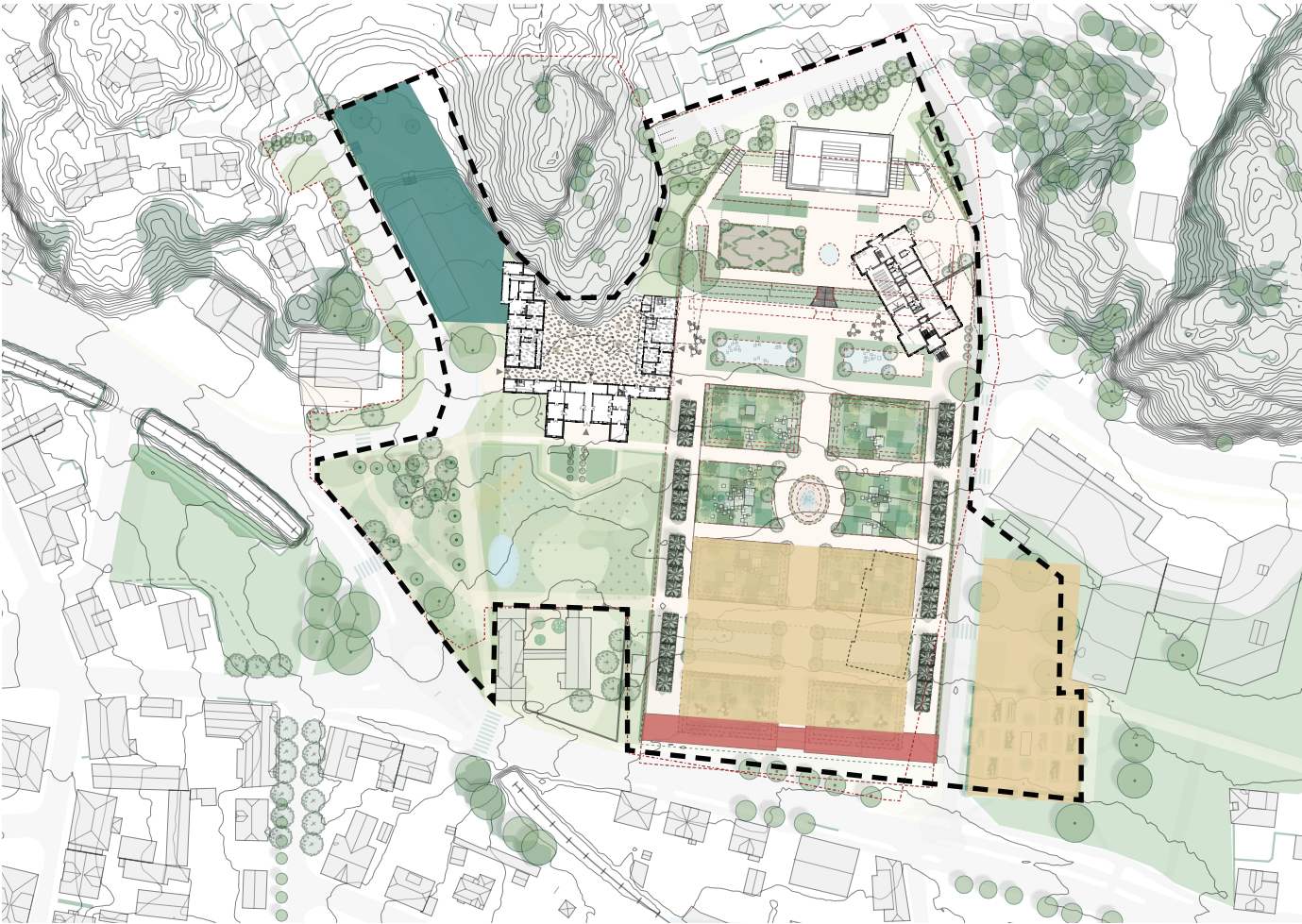
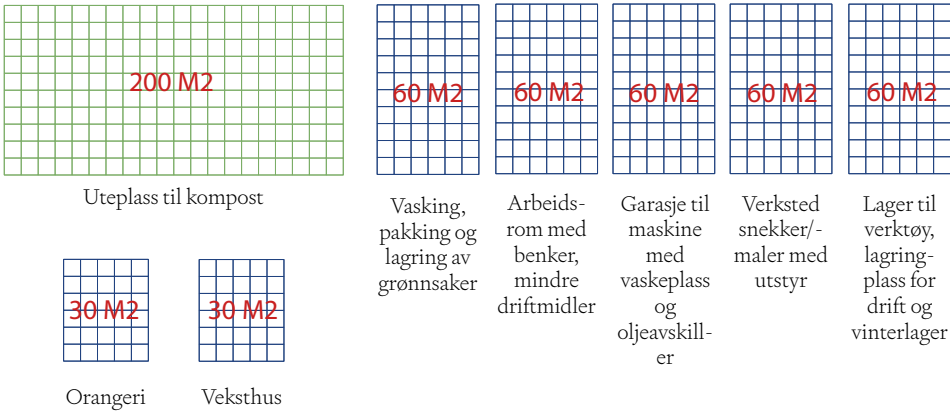
Jordforbedringstiltak og kompostering er aktiviteter som kan og bør holde til i hagen, og som kan videreutvikles og utvides i kjøkkenhagen i øst dersom denne etableres. Det samme gjelder veksthus og eventuelt orangeri.

I Herregårdshagen måler et parterre 14 × 26 m (364m2), som vil kunne romme det nødvendige utearealet til kompost og jordforbedring, som har et anslått arealbehov på ca 200m2.

Vurderte plasskrav inne og ute for bagedrift:

Lager til verktøy, kombinert med lagringsplass for driftsmidler og vinterlagring for hageutstyr	60 m²
Arbeidsrom med benker, mindre mengde driftsmidler	60 m²
Rom til vasking, pakking og lagring av grønnsaker	60 m²
Garasje til maskiner med vaskeplass og oljeavskiller	60 m²
Malerverksted/snekkerverksted med utstyr	60 m²
Veksthus	30 m²
Orangeri	30 m²
Til sammen under tak:	360 m²

Uteplass til kompost etc. 200 m²

- Herregårdens driftsareal
- Forslag til plassering av driftsgård med bygg for maskiner og redskap
- Forslag til plassering av veksthus / veksthus kombinert med hagerelatert innendørsaktivitet som senter for matkultur, formidling av hagerelaterte temaer; dyrkning, tilbredning og bespisning.
- Hageareal som kan egne seg for urbant landbruk, dyrkning, kompostering og jordforbedring
- Mulig jordkjeller til oppbevaring av drift og produkter i eksisterende kjeller på Torstrand skole bygning

Kompostering og jordforbedring på Gunnebo - synlig i anlegget.

Fasadeutsnitt fra Gymsalen med store trevinduer. Både fasadematerial og vinduer kan gjenbrukes i den gjenskapte Herregårdshagen

Fasade fra Lendager architects prosjekt Resources Rows. Teglsteinspartier blir skåret ut av bygg som skal rives og ombrukes i nytt bygg

3.16 Gjenbruk av materialer

Enkelte bygg må rives for å gjøre det mulig å reetablere den historiske hagen. Selv om byggene er i varierende tilstand og ikke brukes i dag, inneholder de materialer som egner seg for gjenbruk. Dette gjelder blant annet fasadetegl. Disse og øvrige egnede materialene bør gjenbrukes i størst mulig grad når man skaper Herregårdsanlegget og tilrettelegger for nye løsninger og funksjoner. På denne måten kan ressurser brukes klimaklokt og historiske spor kan prege nye løsninger. Dette er i tråd med kommunens egen eiendomsstrategi.

Det er gjennomført ombrukskartlegging av Annekset og Mellombygget. (Ombrukskartlegging, Torstrand skole, okt. 2022, SIRKOM AS) Rapporten viser et til dels svært godt ombrukspotensiale for bygningskomponenter, blant annet teglstein, granittblokker og treverk i ulike dimensjoner. Annekset er murt med kalkmørtel, som gjør det lett å demontere og rense teglsteinene med lite svinn.

Ombrukskartlegging for de øvrige byggene bør videreføres, som del av prosjektenes miljøplan. Kartleggingen vil danne grunnlag for videre arbeid med løsninger. Dette gjelder både framtidige bygg og hageanlegget. Tegl kan ombrukes slik den er, eller gjenbrukes som fasadekledning, gulv, innredning – eller til og med som knust materiale i parterre. På denne måten kan man utnytte både hele og ødelagte teglsteiner. Granittblokker fra grunnmurene har også stort ombrukspotensiale, både i eventuelle nybygg og utendørs i hageanlegget.

Det er en stolt historisk tradisjon å gjenbruke materialer og bygningsdeler, dette har tidligere vært en selvfølge. Da steinslottet ble revet ble materialene gjenbrukt til oppbygging av kirken og hospitalet.

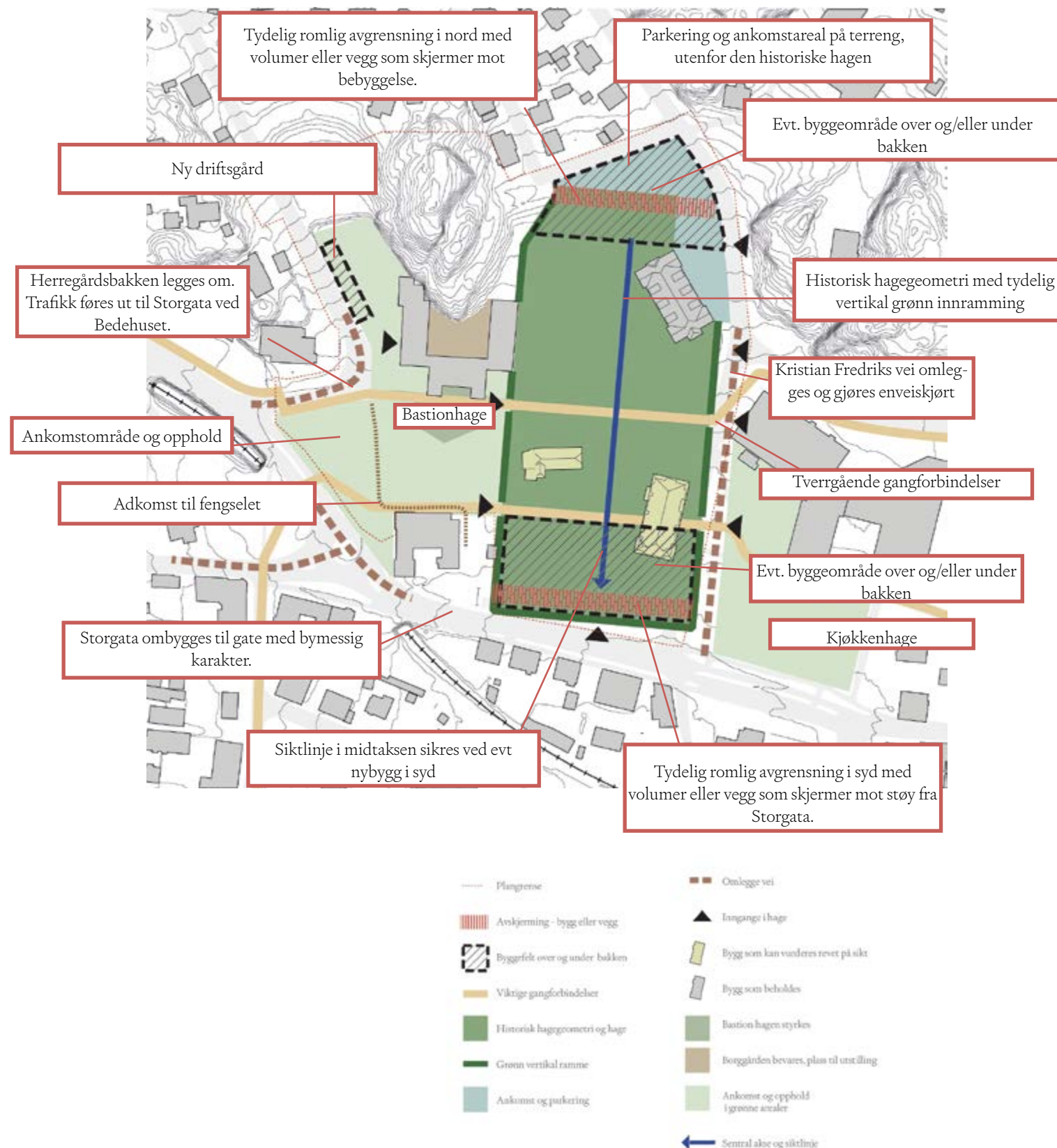
Vinduer kan gjenbrukes i veksthus. Referanse: Vinhus, tomathus og ferskenhus. Audley End, ca 1870

Knuste teglstein kan brukes som dekke eller som fargeinnslag i parterre. Parterremotiv - Frederiksborg Slotshave

3.17 Prinsippielle anbefalinger

Diagram og oppsummerende punkter er en sammenfatning av de viktigste anbefalingene som er presentert i ovenstående kapittel. Anbefalingene ligger til grunn for forslag til utforming og tiltak. Hvordan hagen opparbeides og utvikles har stort potensiale i forbindelse med formidling og å skape opplevelser.

Prinsipielle anbefalinger

Herregårdens bygninger (eksisterende og ruiner) hageanlegget omfang, aksestystem og hovedform er grunnleggende hovedkomponenter i anlegget som må prioriteres høyt uavhengig av endelige valg av løsninger; bruk, funksjoner og fremtidig program. Bevaring kontra rivning av eksisterende bygninger, samt eventuell etablering av nye bygningsvolumer må sees i et langt tidsperspektiv, med fokus på - både modig og skarp, prioritering av grep som vil styrke forvaltning, formidling og opplevelsverdi av anlegget som unik norgeshistorie.

Dette må samtidig balanseres bevisst opp imot nåtidens behov med tilføyer, tilpasninger og nye program som åpner for mer fleksibel og hverdagslig bruk året rundt. 26 daa sentralt i Larvik trenger å tilrettelegges for bruk gjennom hele sesongen. Hageanlegg under åpen himmel gir muligheter sommerstid og på godværsdager, mens overdekkede uteplasser gir noen flere muligheter i andre sesonger. Lette bygningsstrukturer som paviljonger, verksteder, drivhus, driftsbygninger, vernekonstruksjoner og andre helårslokaler vil i tillegg åpne for annen og utvidet bruk. Summen av disse vil være viktig for å gi en god miks og bredde i aktiviteten. Gjennom bredde og variasjon i tilbud og opplevelser og nyskapende møter mellom nytt og gammelt innhold, vil man kunne styrke anleggets samlede opplevels- og attraksjonsverdi. Både som viktig lokalt

samlingssted og som museums- og formidlingsarena med langt større rekkevidde. Spenningen som ligger i mellomrommet mellom det historiske og det fremtidsrettede, er kunsten Akantus må klare å balansere.

I det videre arbeid med Herregårdsanlegget og herregårdshagen blir det meget viktig å ha klart for seg at attraksjonskraften til anlegget i stor grad vil avhenge av kvaliteten på selve hagen. Selv om drift og vedlikehold av en stor herregård med hageanlegg vil kreve store ressurser er dette en avgjørende faktor i å lykkes. Dette viser også erfaring fra andre herregårdsanlegg i Norge tydelig. (Se videre vedlegg 2 for studier og kunnskap hentet fra lignende historiske anlegg i Norden). Gjennom mulighetsstudien oppfordrer dermed Larvik kommune, Vestfoldmuseene og Larviks beslutningstagere til å tørre å satse på hageanlegget som et helt unikt historisk sted, og ikke gå for mye på kompromiss med denne ambisjonen for å løse andre behov og ønsker for byen.

For å sikre driften av anlegget og kostnader knyttet til dette må det arbeides videre med å etablere bærekraftige økonomiske modeller, gjerne bygget på både offentlig-offentlig, og offentlig-private partnerskap, og ulike former for lokalt entreprenørskap.

Anbefalinger

- Prosjektet skal i størst mulig grad gjenskape den historiske hagegeometrien og innrammingen med grønne vertikale volumer.
- I den grad det er mulig, gjenskape det historiske terrenget og terrengsprangene i hagen
- Åpne for sikt fra hagens øvre nivå ved å rive bygg i midtaksen (Anneksset og Mellombygget)
- På sikt vurdere riving av Torstrand skole og eventuelt også Gymsalen for å reetablere mer av hagens geometri.
- Tydelig romlig avgrensning av hagen i nord, med volumer eller vegg som skjærer mot bebyggelse. Historisk bygg (Steinslottet) eller historisk murkonstruksjon kan evt gjenskapes.
- Tydelig vertikal avgrensning av hagen i syd, med volumer eller vegg som skjærer mot støy fra Storgata.
- Sikre viktige universelt tilgjengelige gangforbindelser i øst-vest retning gjennom hagen, som innordner seg den historiske hagegeometrien.
- Oppgradere ankomstområdet i vest som et sammenhengende grøntareal uten gjennomkjøringstrafikk. Beholde og eventuelt oppgradere Bastionhagen.
- Gjenskape historisk kjøkkenhage i øst.
- Legge om Kristian Fredriks vei for å gjenetablere den opprinnelige hagens ytre innramming.
- Smalne inn og ensrette trafikken i Kristian Fredriks vei for bedre sammenheng med gjenskt kjøkkenhage.
- Ombygge Storgata fra vei til gate med mer bymessig karakter som gir bedre kobling mellom Herregårdshagen og Tollerodden. Bygge om rundkjøring til T-kryss.
- Vurdere mulig utbygging over og under bakken i hagens nordre og søndre del som kan dekke arealbehov for fremtidige brukere og aktører i hagen.
- Ny adkomst til fengselet fra vest i en mellomfase før fengselet får ny bruk.
- Alle nye tiltak skal i størst mulig grad gjenbruke eksisterende materialer.
- Løsninger skal legges til rette for sambruk og samhandling.
- Det skal legges til rette for ulike bruk av hagen og parterrene.
- Anlegget skal være en opplevels- og formidlingsarena.
- Arkeologiske utgravninger og undersøkelser gjøres til en del av opplevelsen av stedet og del av formidlingen.
- Vegetasjon i hagen skal ta utgangspunkt i det historiske, med utstrakt bruk av lokale arter.

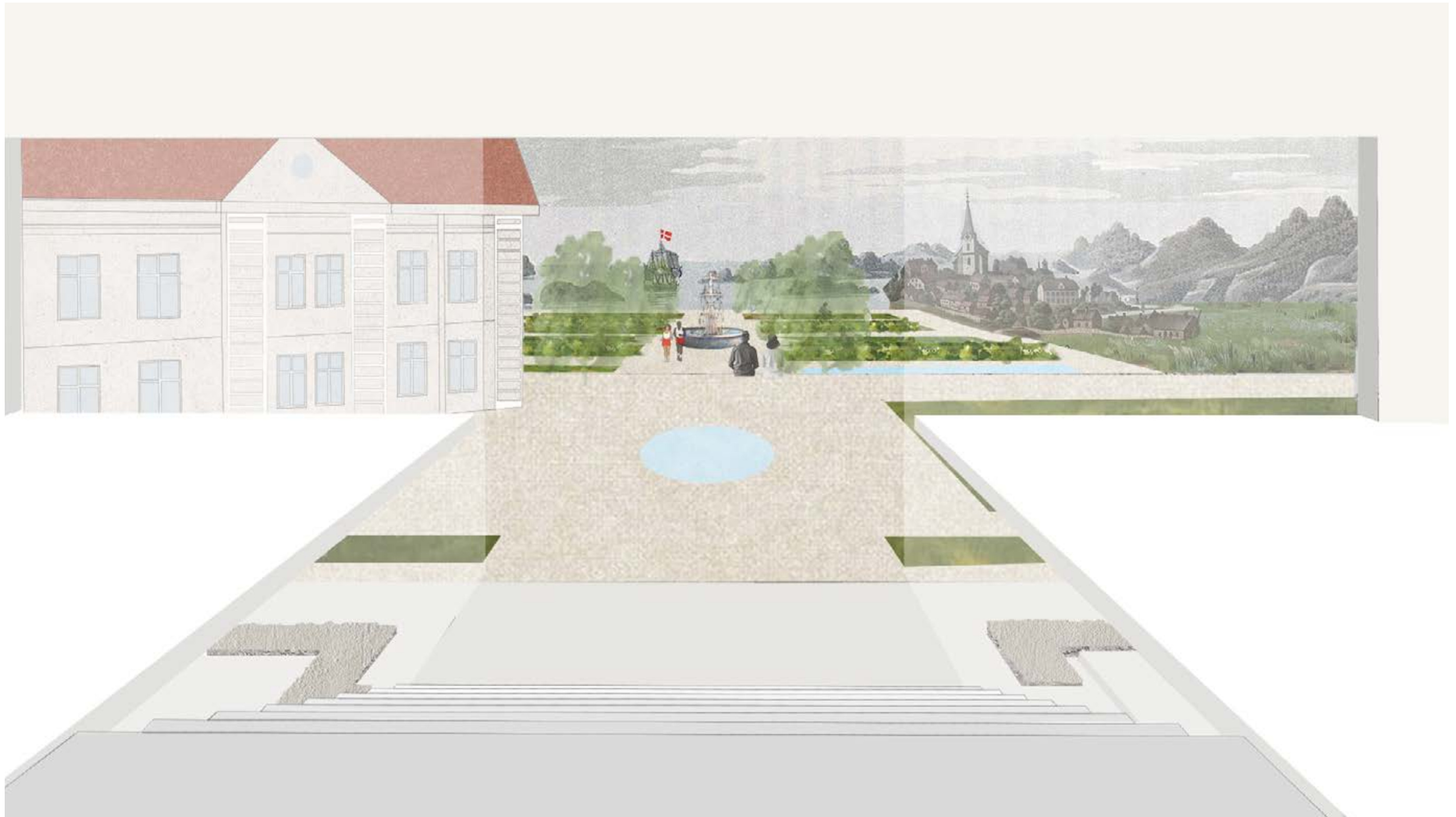
Kapittel 4

Anbefalte forslag

Anlegget med hage og bygninger

I dette kapittelet vises anbefalte løsninger både for helheten og for delområder innenfor anlegget. Mulige nybygg er illustrert i ulike varianter i en skala fra XL til XS.

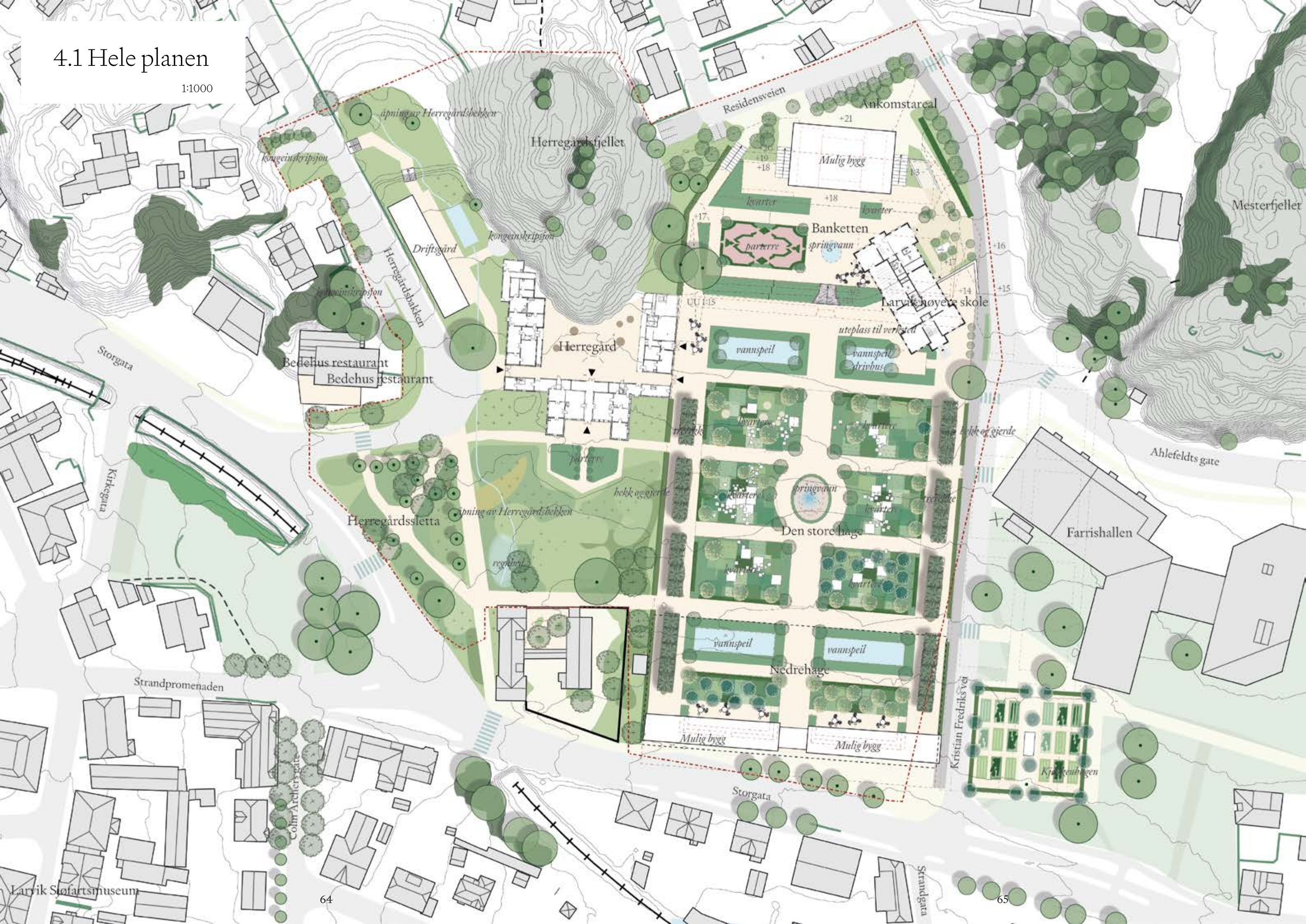
Konseptuell collage av “Grevens utsikt” fra Akantusbygget

Grevens utsikt sett fra auditorium i Akantusbygget

4.1 Hele planen

1:1000

4.2 Herregården og området rundt

Herregårdsbygningene utgjør det viktigste kulturminnet i hele anlegget. Bygningen er fredet, og det pågår en egen prosess med undersøkelser og restaurering i bygget, i regi av NIKU. Mulighetsstudiet diskuterer derfor ikke alternativ bruk av Herregården, ut over et utstillingskonsept.

- På grunn av alder og tilstand har bygningen kun kapasitet til et begrenset antall besøkende. Konserter og større arrangementer vil medføre stor slitasje på anlegget, og fredningen gjør det ikke mulig å tilrettelegge for store grupper.
- Borggården kan i begrenset omfang brukes til arrangementer og utstillinger.
- Det er mulig å åpne forbindelsen fra Herregården mot hagen i øst, og skape en kobling med hagen på østsiden, og en forbindelse til museets arealer i skolebygget.
- Området nord-vest for Herregårdens hovedinngang egner seg til en liten driftsgård, med redskapskjul, garasjer og drivhus, mm. Området har tidligere vært brukt til samme formål.
- Hovedadkomsten fra vest inn i borggården og hagen kan gjøres mer fotgjengervennlig, og gangforbindelser kobles til hagens historiske grusganger.

- Hele området syd og vest for Herregården og Bastionshagen egner seg til uformell bruk og samlingsplass, slik den har vært brukt historisk og også brukes i dag. Området kan oppgraderes som et grønt og åpent adkomst- og oppholdsområde uten biltrafikk. Gjenskaping av historisk allé gjennom dette området og videre ned mot Tollerodden kan vurderes som en del av opprustingen. Her ligger også til rette for en mer naturlig beplantning, som kan kontrastere mot det geometriske historiske hageanlegget. Deler av Herregårdsbekken kan eventuelt gjenåpnes, og regnbed etableres som en avslutning av bekkeløpet.

Dronebilde av Herregården med en tidligere utgave av Bastionshagen og Komtessehagen.

Plan 1:1000

HERREGÅRDEN	
ARKITEKT	OPPFØRT AV GREVE OG STATTHOLDER ULRIK FREDERIK GYLDENLØVE
BYGGEÅR	1674
GRAD AV VERN	FREDET
BRUKERVERDI	HØY BRUKERVERDI
HISTORISK BRUK	RESIDENS FOR GREVEN
NÅTIDS BRUK	MUSEUM
FREMTIDIG BRUK	MUSEUM

Referansefoto: Oslo bymuseums gårdsrom med café., som inspirasjon til bruk av Herregårdens borggård.

Inspirasjonsfoto: Karakter av beplantning i området syd for Bastionshagen.

4.3.1 Larvik høyere skole

Den høyere skolen blir det første prosjektet i gjenoppstandelsen av Herregårdshagen. Her møtes historie og lokalt engasjement. Prosjektet blir en referanse for utviklingen av hele området, et tidlig steg som gir muligheter for at mange kan spille sammen i nye felleskap. Først i planleggingen, så i hverdagen.

Den høyere skolen sto første gang ferdig i 1918, etter tegninger av Morgenstierne og Eide. Opp igjennom årene har bygget i all hovedsak vært brukt som skole. I de senere årene har den også vært brukt av frivillige organisasjoner og som mottaksskole. På sekstitallet kom det til en utvidelse mot nord, ellers er det få endringer som har vært gjort i bygget fra 1918.

Med tanke på det historiske hageanlegget, har bygget en helt unaturlig plassering på tvers av gamle parterrer og akser. Det er også helt ute av skala med tanke på tiden da hagen oppsto og ble planlagt. Samtidig er bygget en stor ressurs med tanke på program og nærhet til Herregården. Utenpå skal bygget være en flott bakgrunn som tilpasser seg en forventning om en atmosfære som skal leve videre i barokkhagen. Museet får inngang og mottaksfunksjoner på første etasje rundt det nordlige trappehuset. Dette gir gode muligheter for kontakt mot den øvre delen av hagen. Plasseringen legger til rette for enkelt å lage nye forbindelser til utvidelser av museumfunksjonene, i form av nye bygg eller spesielt tilpassede uteområder på toppen av hagen.

LARVIK HØYERE SKOLE	
ARKITEKT	CHRISTIAN MORGENSTIERNE OG ARNE EIDE
BYGGEÅR	1918
GRAD AV VERN	BEVARINGSVERDIG
BRUKERVERDI	HØY BRUKERVERDI
HISTORISK BRUK	SKOLE
NÅTIDS BRUK	BUA
FREMTIDIG BRUK	FRISKLIV OG MESTRING MUSEUM

Friskliv og mestring og Verket får innganger på første etasje og kjeller. Disse henvender seg i stor grad til et lavere plan i hagen. Dette gir muligheter for å tenke at funksjoner kan vokse ut i et samspill med den historiske hagen. Mindre paviljonger kan tilpasses den historiske hagens hovedgeometri. Brukerne finner flere muligheter for deling av funksjoner. I første etasje finner vi en formidlingssal strategisk plassert mellom de to brukerne. Denne salen har egen inngang og foajé, noe som muliggjør at denne kan tas i bruk uavhengig av brukerne ellers i bygget. Dette gir en mulighet for utleie av arealet.

Dette prosjektet er allerede under planlegging, og tegningene som vises er fra et skisseprosjekt dat. 18.08.23, utarbeidet av LPO Arkitekter.

Hagen rundt bygget opparbeides med utgangspunkt i den historiske geometrien. Vannspeil, parterrer og trapper gjenskapes så langt det lar seg gjøre. Terrenget tilpasses etasjene i bygget. Adkomst og parkeringsarealer for brukere av bygget og hageanlegget etableres ved Kristian Fredriks vei i øst, med innkjøring på to nivåer, som er tilpasset stigningen i Kristian Fredriks vei.

Referanse - drivhus som eventuelt kan erstatte vannspeil nærmest skolebygningen, som aktivitetsareal for brukere av bygget, jf planskisse fra mulighetsstudie på neste side.

Plan 1:500

Referansebilder for gjenskaping av hagen

Vanndam på Rød Herregård. - Som inspirasjon til gjenetablering av de historiske dammene i anlegget. Arkeologiske undersøkelser viser at også dammene i Herregården kan ha sett slik ut.

Terrensprang, fra Frederiksborg Slotshave, Hillerød, Danmark. - Tilsvarende gressskledt skråning foreslås etablert i hagen, for å ta opp høydeforskjellen mellom etasjene i det gamle skolebygget. Historiske kilder og hagearkeologiske utgravninger viser at terrensprangene i den historiske hagen kan ha sett slik ut.

Mulighet for å bruke utearealene til Larvik høyere skole til brukere av bygget. Her foreslås plass til uteverksteder.

4.3.2 Skisseprosjekt Larvik høgere skole

Foreløpig situasjonsplan fra skisseprosjekt, dat. 18.08.23, utarbeidet av LPO Arkitekter AS.
Situasjonsplanen viser første fase, hvor «Gulosten» fremdeles er i bruk. Rød linje viser skisseprosjektets avgrensning.

Terrengsnitt som viser terrassering i hagen tilpasset innganger og etasjer i skolebygget. Terrengsprangets plassering og høydeforskjell er derfor ikke korrekt iht historiske kilder og arkeologiske utgravinger.

4.4.1 Området i nord

Det etableres et tyngdepunkt i hagens nordre del når Larvik muesum flytter inn i den høyere skolen. Museets nye plassering i nordre del, rett ved ruinen av Steinslottet i hagens sentralakse, og hagens fysiske avgrensning i nord, medfører at nordre del av hagen får en særskilt betydning. Ruinene av Steinslottet har en stor attraksjonsverdi og formidlingspotensiale, som bør utvikles så raskt som mulig. Et nybygg vil kunne romme etterspurte museum- og publikumsfunksjoner som ikke får plass i det gamle skolebygget, samt løfte fram ruinene som attraksjon.

Byggets viktigste oppgaver: Avgrensning av hagen mot nord, og boligområdene i Residensveien. Det viktigste utstikspunktet: - i enden av aksen
Eksponeere og utnytte ruinene av steinslottet som en attraksjon

Bygget skal rommet funksjoner som ikke lar seg løse i den høyere skolen: Mulighet for mørke utstillingsarealer under bakken - i nær forbindelse med den høyere skolen og Museets arealer/adm. Stort auditorium, med flerbruksmuligheter: konserter, konferanser etc. Mulighet for selskapslokaler/restaurant på øvre plan, med spektakulær utsikt.

Beliggenheten og nærheten av Herregården og den høyere skolen, samt plassering i aksen av hagen gjør at et framtidig bygg vil bli et veldig viktig tyngdepunkt i anlegget. Et forprosjekt er nødvendig for å kunne avklare hvilke funksjoner og arealbehov et eventuelt bygg skal inneholde, samt størrelser, arkitektonisk uttrykk og forhold til omgivelsene og hagen.

Selve hagen opparbeides med utgangspunkt i den historiske geometrien. Vannspeil, parterrer og trapper gjenskapes så langt det lar seg gjøre. Terrenget tilpasses etasjene og inngangene i skolebygget og et eventuelt nytt Akantusbygg. Universell tilgjengelighet inn til innganger ivaretas fra hagen og fra Kristian Fredriks vei.

Adkomst og parkeringsarealer for brukere av bygget og hageanlegget etableres ved Kristian Fredriks vei i øst, med innkjøring på to nivåer, som er tilpasset stigningen i Kristian Fredriks vei.

AKANTUSBYGGET	
ANBEFALT OPPFØRES	SÅ FORT SOM MULIG
EGNETHET	UTSTILLING AV STENSLOTTET KONserter, FORELESNING CAFE
UTFORDRINGER	GULOSTEN BRUKER TOMTEN P.T.
ROLLE FOR HAGEN	GREVENS UTSTIKTSPUNKT FORMIDLINGSARENA

Plan 1:500

Referansebilder for gjenskaping av hagen

Herregården med Steinslottet. Illustrasjon: Lars Jacob Hvinden-Haug

Parterremotiv - Frederiksborg Slotshave

Mulig utseende for den opprinnelige trappen

Gjenbrukt tegl som kontrast i parterre

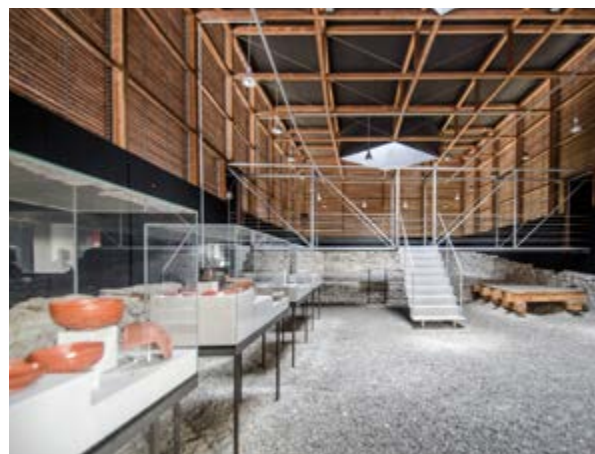
Sentrum av hagen med fontene, blir Larviks nye grønne møteplass for alle former for mennesker, hvor et nytt vernende bygge sesi bakgrunnen av hagen.

4.4.2 Bygg i den nordre delen av hagen L-XS

skisser i plan og snitt

Et framtidig bygg - Akantusbygget - kan løses på mange måter, med ulik grad av utnyttelse, avhengig av endelig areal-, funksjonsbehov og budsjett.

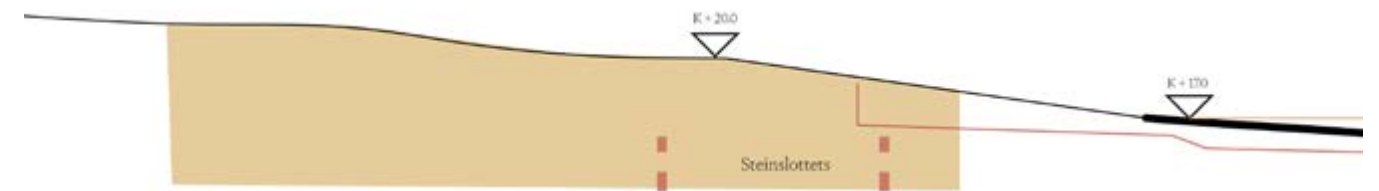
- Large
I tillegg til å eksponere ruinene, vil en fullversjon kunne romme mørke utstillingsarealer under bakken, samt auditorium og andre museums- og publikumsfunksjoner over bakken, i henhold til angitt behov i utlysningen.
- Medium:
I tillegg til å eksponere ruinene, vil en medium variant kunne romme auditorium og andre museums- og publikumsfunksjoner over bakken, men uten å grave ut for mørke utstillingsarealer.
- Small:
I sin enkleste form kan det bestå av kun et værskydd over de utgravde ruinene, også mens utgravingene pågår, for eksempel for å utnytte attraksjonsverdien og formidlingspotensialet i en tidlig fase.
- Extra-small:
Mur som skjermer mot boligbebyggelsen i nord, i henhold til historiske referanser. Ruiner under terreng kan synliggjøres med glass i terrenghøyde og innkikk ovenfra.

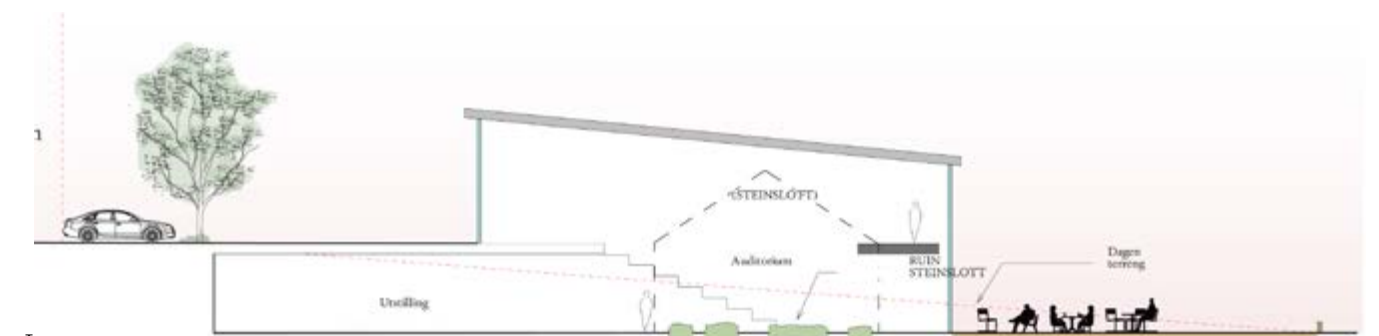
Vernebygg romerske ruiner, Chur. Peter Zumthor

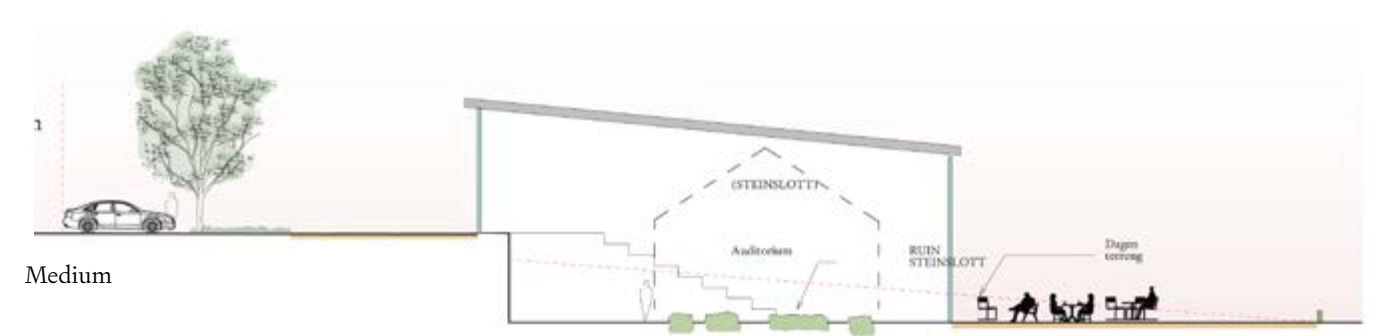
Casa Grande Ruins National Monument, Arizona

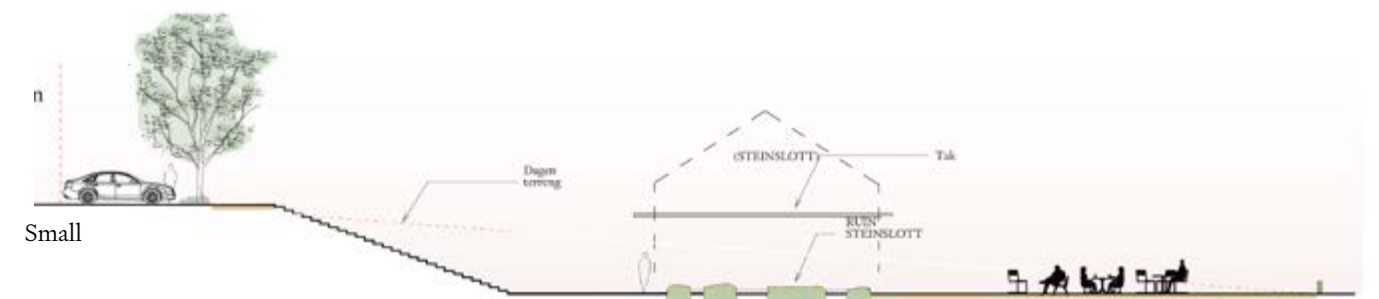
Dagens situasjon

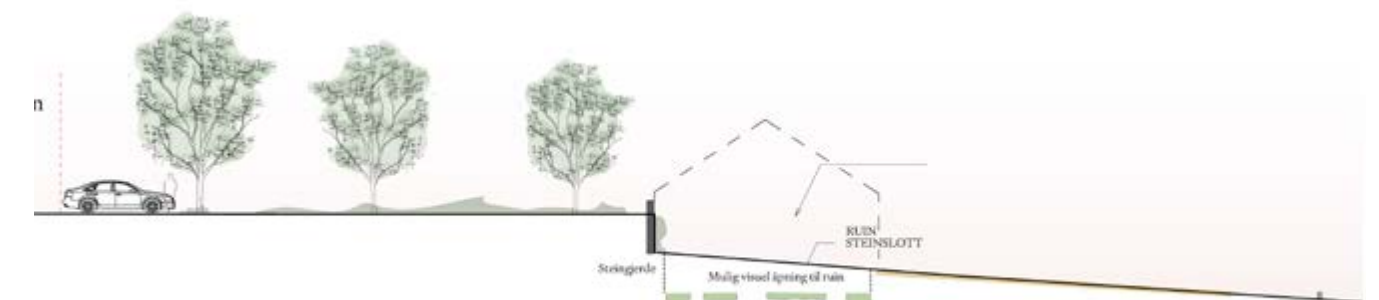
Large

Medium

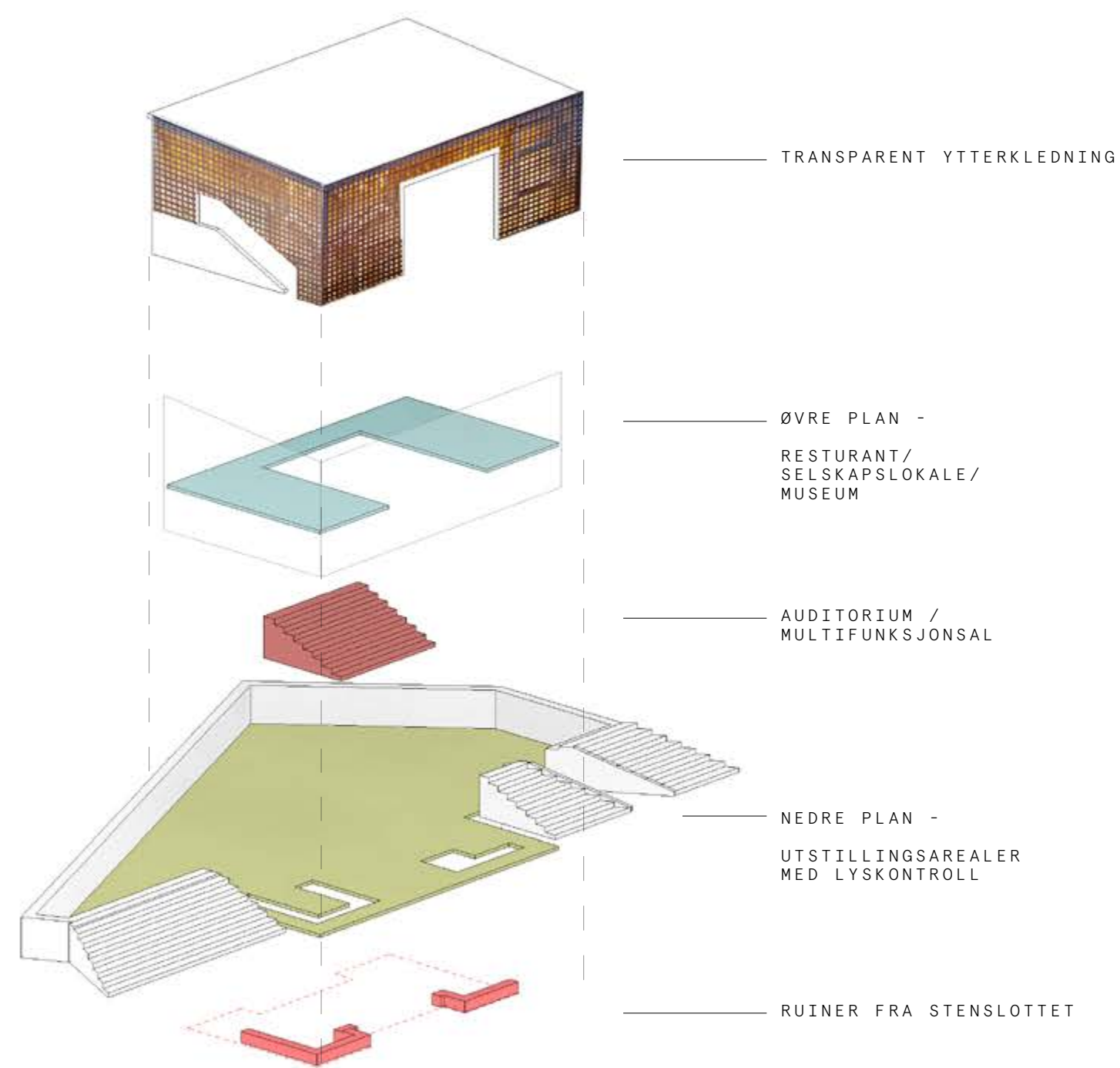
Small

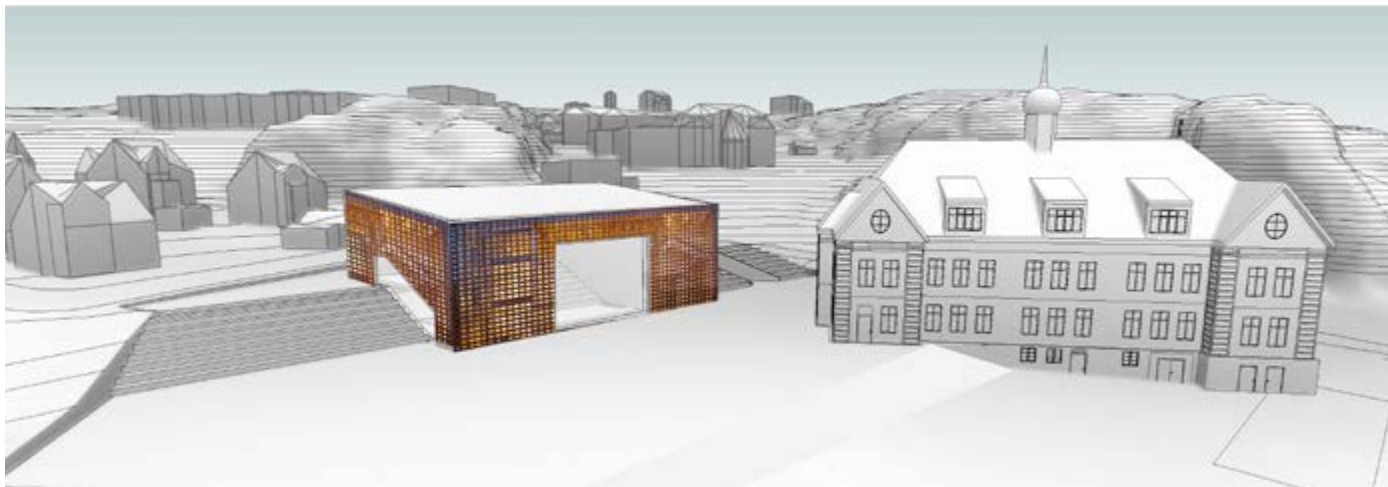
Extra small

Ulike grader av utnyttelse koblet til steinslottet og dets kulturminner i bakken. Nederste snitt blottlegger ikke ruinene, men er en gjenskaping av steinmuren slik det var fra 1765-1821. Arkeologiske utgravinger i 2023 viser at steingjerdet antakelig lå på samme plass som Steinslottets øvre mur (Fredriksen, 2023)

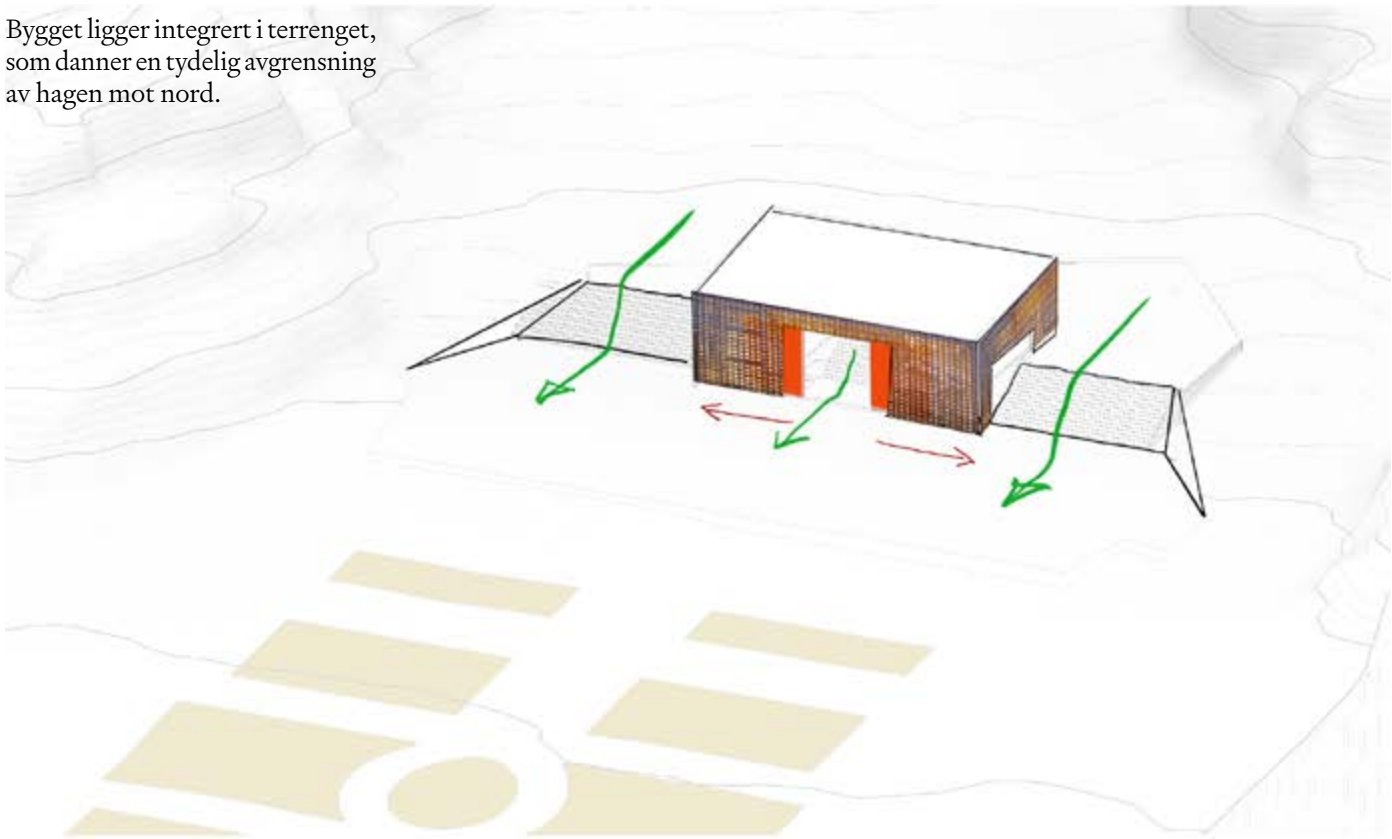
4.4.3 Akantusbygget

Sprengt aksonometri av skisse til Akantusbygg

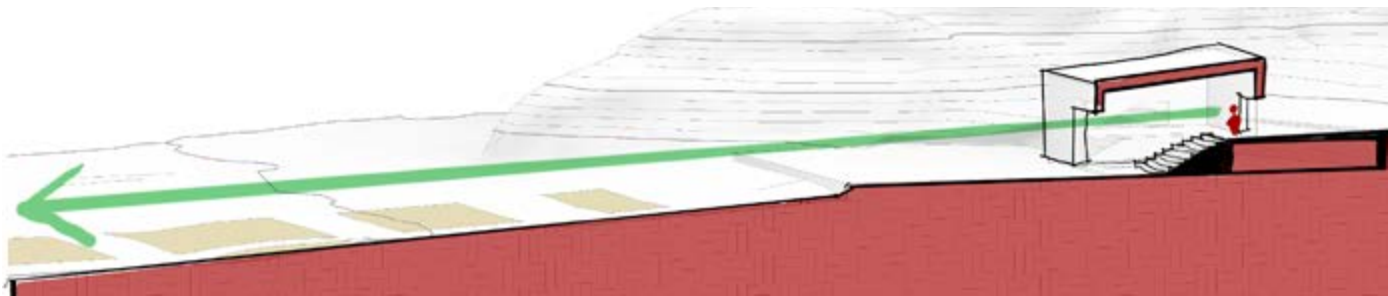

Bygget ligger integrert i terrenget,
som danner en tydelig avgrensning
av hagen mot nord.

Kontakt med hagen

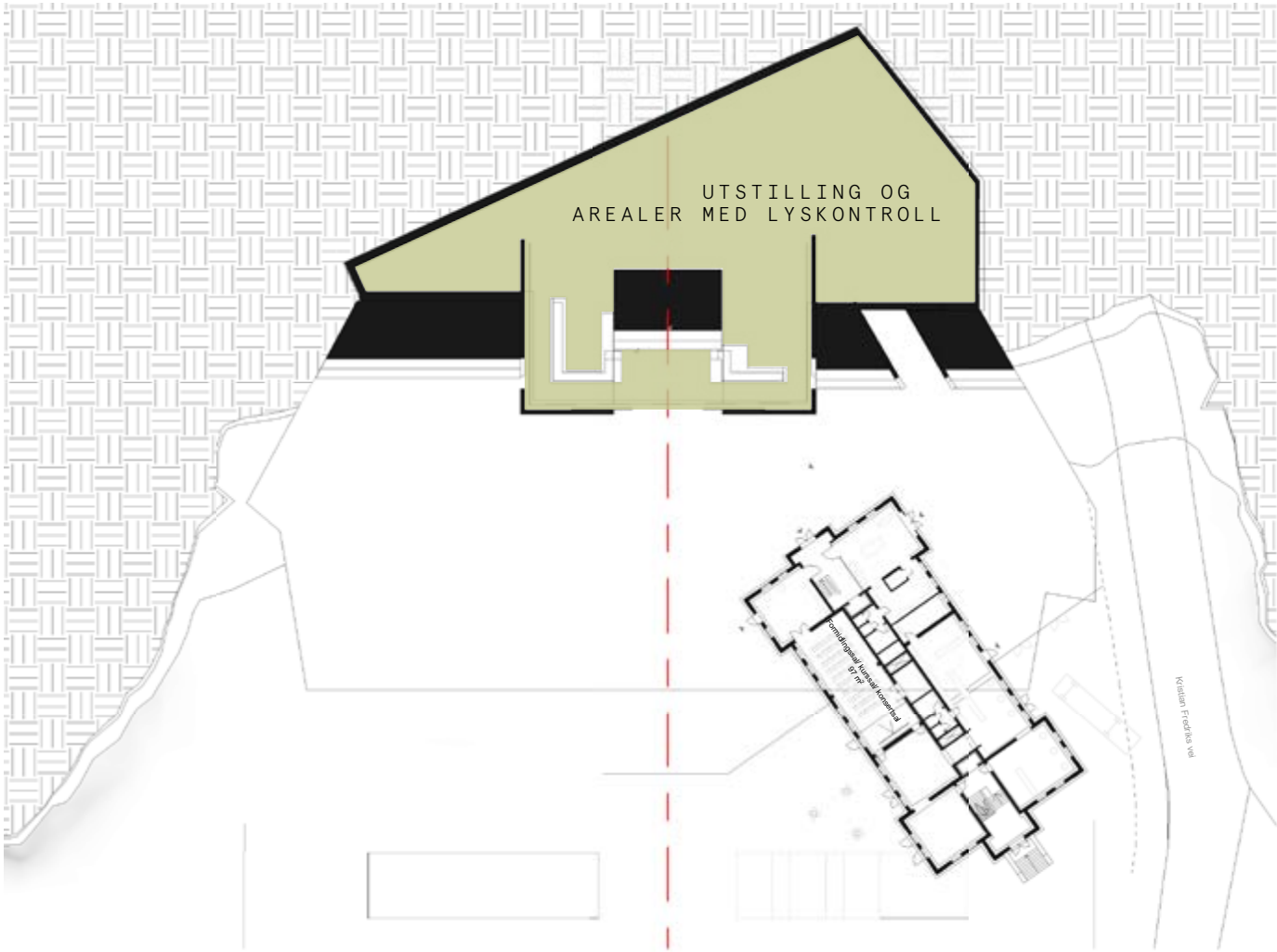
Fra øvre del av auditorium har
publikum fri utsikt over hele
hagen - Grevens utsikt.

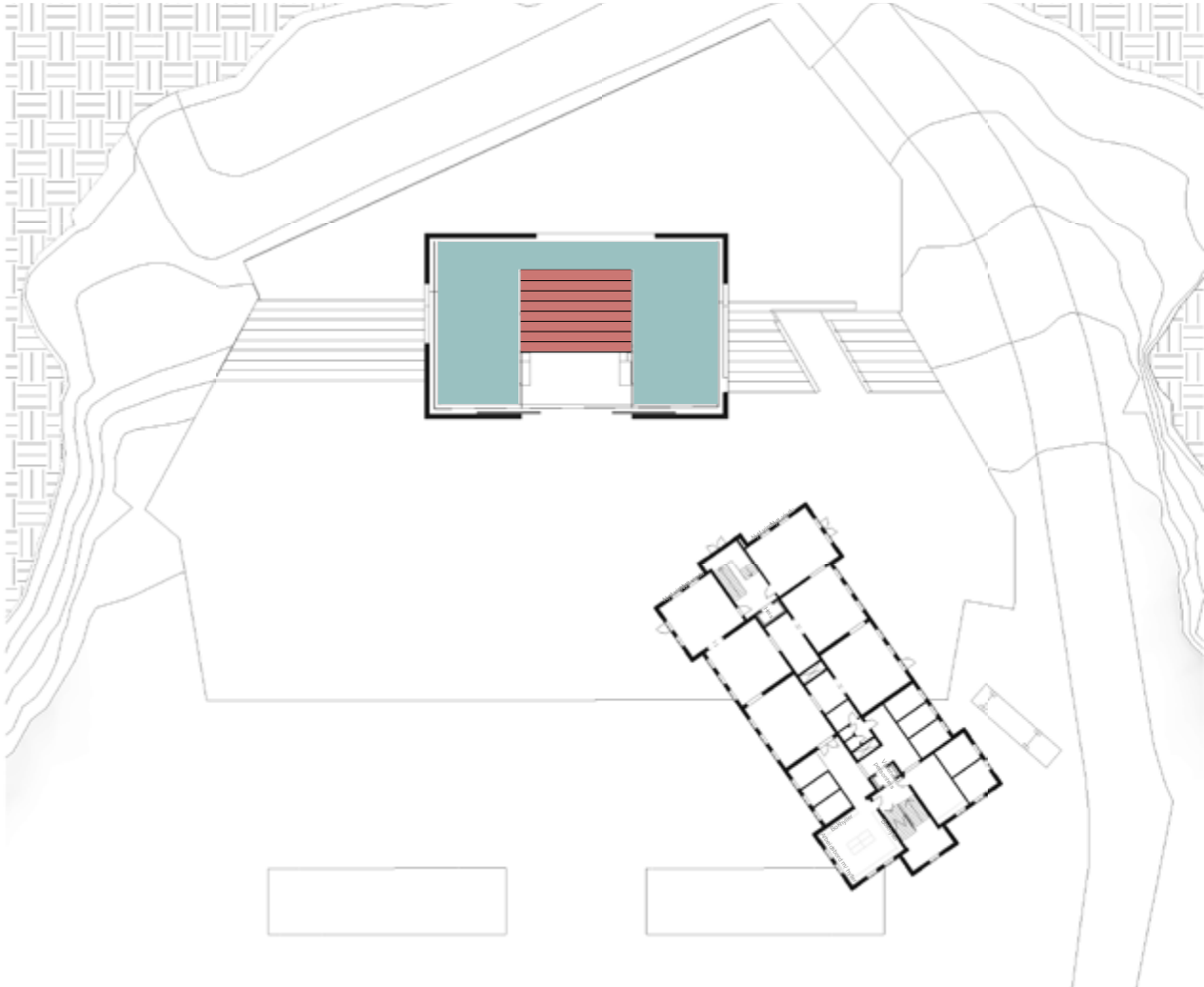
Grevens utsikt i aksen

4.4.3 Akantusbygget

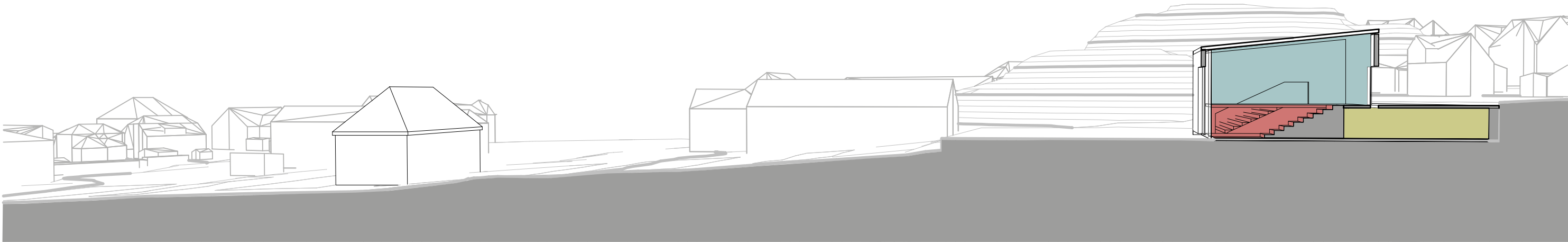
skisser i plan og snitt - byggets største utstrekning (L)

Planskisse 1. etasje

Planskisse 2. etasje

Snitt gjennom aksen

4.4.3 Referanser

til Akantusbygget

Meroe Royal Baths, Sudan. Kéré Architecture

Aspen Art Museum, Shigeru Ban Architects

Kata Gård, Sverige. AIX Arkitekter AB.

Vernebygg romerske ruiner, Chur. Peter Zumthor

Prostho Museum Research Centre, Kengo Kuma

4.5.1 Midtre og nedre del av hagen

Den midtre og søndre delen av hagen åpner for stor variasjon av bruk, som kan veksle gjennom året og over tid. Hagegeometrien med parterrer og grusganger danner den overordnede strukturen, mens innhold og program tilpasses og endres etter behov.

Aktiviteter kan være opphold, små konserter, utstillinger, lek, undervisning, dyrkning mv.

Hagen nærmest Storgata egner seg til en rekke funksjoner. Med mulighet for innganger både fra hagen og fra Storgata vil en eventuell ny bebyggelse være egnet for en samlet funksjon, eller kan deles opp i ulike mindre program/leietakere. Egnede funksjoner med tanke på behovene er hagedrift og publikumsorienterte aktiviteter, kommersielle funksjoner eller tilbud med inntekstpotensiale, utstillingsarealer, helsefremmende aktiviteter samt ulike kommunale tjenester. Sammensetning av funksjoner og arealbehov må avklares i et forprosjekt. Et forprosjekt er nødvendig for å kunne avklare hvilke funksjoner og arealbehov et eventuelt bygg skal inneholde, samt størrelser, arkitektonisk uttrykk og forhold til omgivelsene og hagen. Beliggenheten gir mulighet for bebyggelse både over og under bakken. Utstrekning og størrelse på et eventuelt bygg i syd kan variere. Mulighetsstudien har sett på ulike varianter og størrelser både over og under bakken.

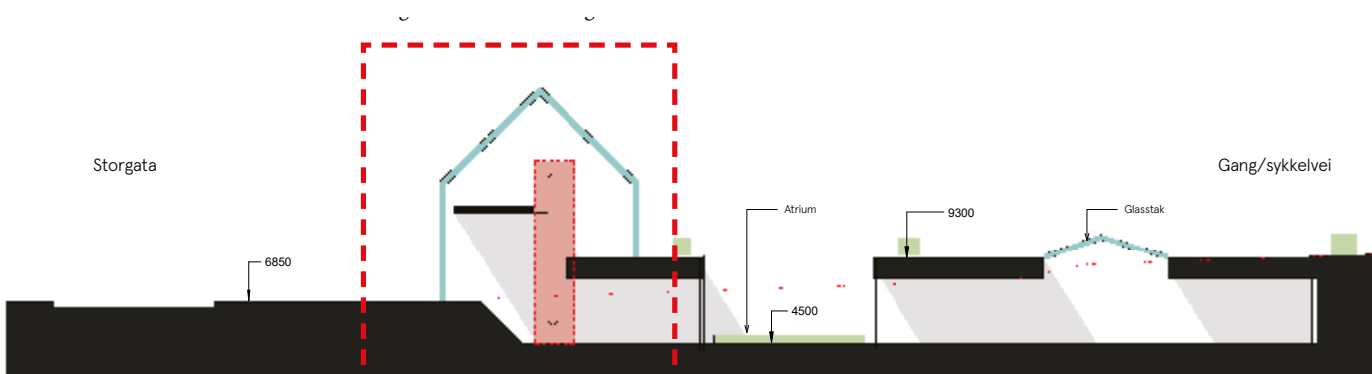
Bygningsmasse som avgrensning mot Storgata

Det er et potensiale for bebyggelse langs Storgata med enkle konstruksjoner og mulighet for fleksible løsninger som kan utvikles over tid. Fleksibel bebyggelse gir mange muligheter

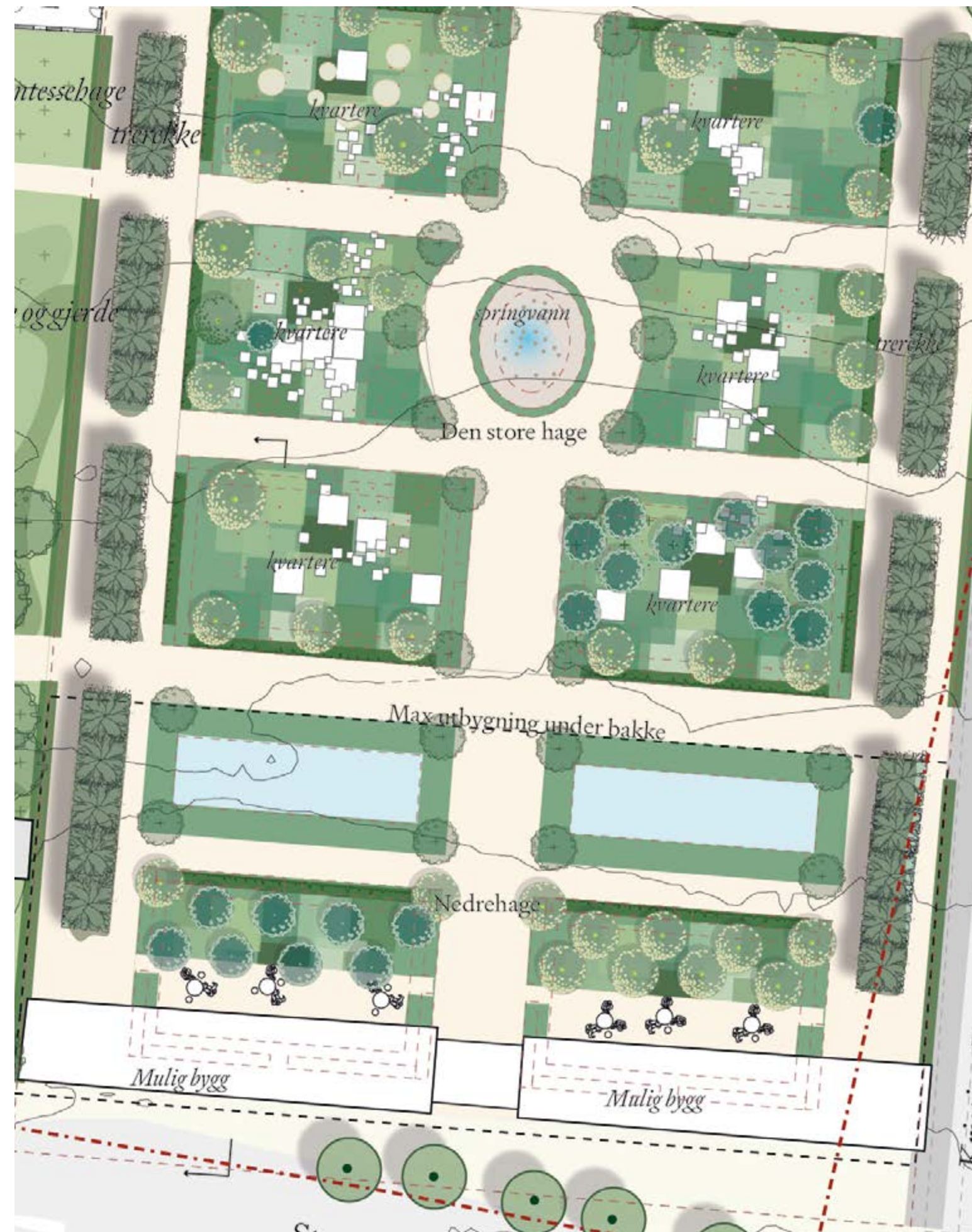
- Demper støy fra Storgata
- Skaper fasade mot byen
- Skaper kontakt både med hagen og med byen
- Gir mulighet til å håndtere høydeforskjeller og krav til universell adkomst.
- Gir mulighet til gjenbruk av materialer fra bygninger som er revet.

Bygningsmasse under bakken

- Potensielt unike og spektakulære rom/arkitektur - et trekkplaster i seg selv.

Snitt som viser mulig bebyggelse i hagens søndre del, og mulighet for arealer under terreng

Hagens midtre og søndre del. Anbefalt yttergrense for mulig bygg under bakken er vist med stiplet linje.

Selve planen for hagen vil fremstå som lik i alle alternativene, med unntak av XS, som kun er et gjerde. Vannbassengene vil i XL-alternativet erstattes med overlys ned til nedre plan. Parterrene vil i XL, L og M være nedsenkede gårdsrom.

Plan 1:500

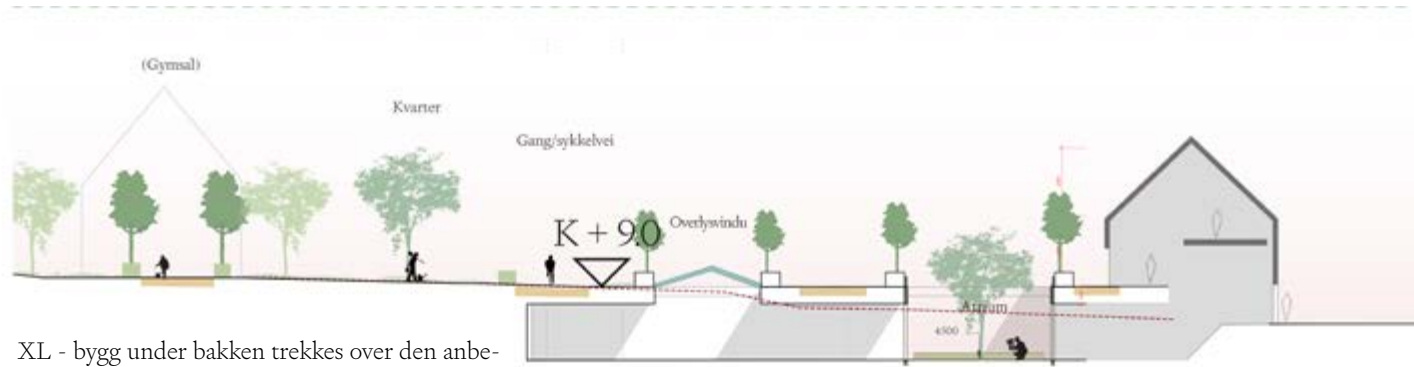
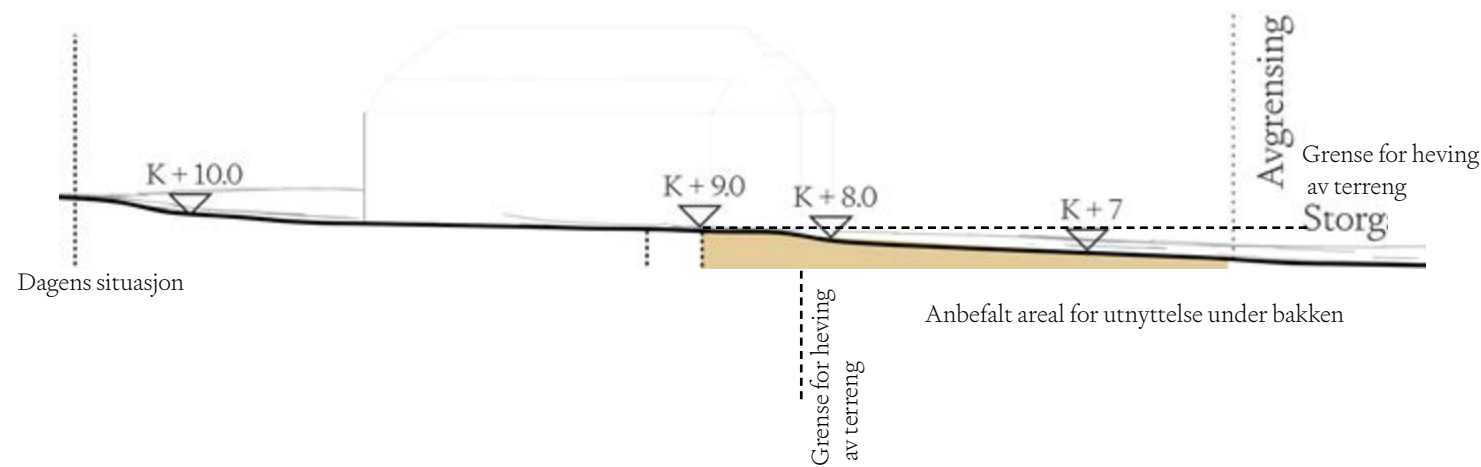

I nedre del av hagen blir det mulig å etablere et urbant landbruk koblet til en ny bygning. Dette kan både bli en arena for urban landbruksnæring og en mer uformell møteplass for byens borgere

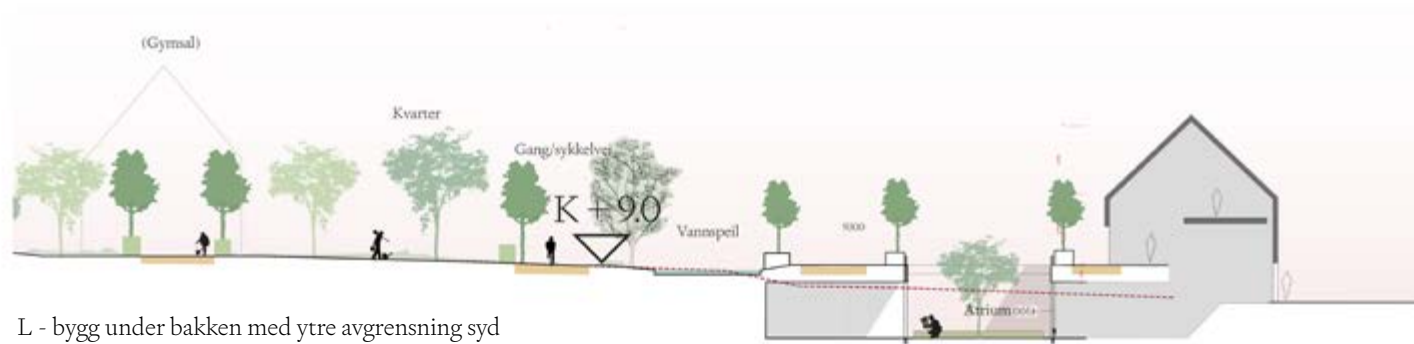
Kvaliteter som den nedre del av hagen vil gi

4.5.2 Bygg i den søndre delen av hagen XL-XS

XL - bygg under bakken trekkes over den anbefalte yttergrensen i nord uten å løfte eksisterende terreng i passasjen. Atriet legges på samme sted som dammen i det historiske anlegget.

L - bygg under bakken med ytre avgrensning syd for historisk dam

Ulike grader av utnyttelse under bakken og bygg mot Storgata. Atrier og overlys forholder seg til hagens geometri
Snitt 1:500

Collage: atrium ved større utnyttelse.

XL - utstrekning under bakken

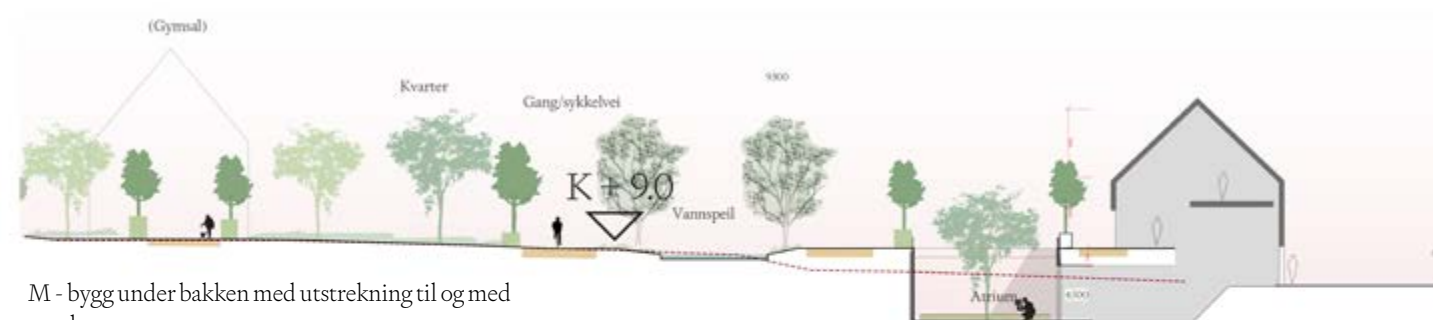
L - utstrekning under bakken

Mulighetsstudien anbefaler en vertikal avgrensning mot Storgata med et bygg helt syd i hagen. Bygningen kan variere i skala og omfang avhengig funksjoner og arealbehov. En minimumsløsning (XS) kan være uten bygg, med kun en støyskjermende vegg - mer i tråd med det historiske hageanlegget.

Geometrien i hagen vil være utgangspunktet for utformingen og plassering av atrier og overlys. Stiene i geometrien beholdes på overflaten. Selve planen for hagen vil derfor, uansett alternativ, (med unntak av XS, som kun er et gjerde) fremstå som lik i alle alternativene.

I snittene vises hvordan ulike bygningsstrukturer kan forholde seg både til gaten og til hagen - over og under bakken. I alternativene der det bygges under bakken og innover i hagen, anbefales at terrenget i hagen løftes og at bygget mot Storgata løser overganger med trapper og heiser internt i bygget. Størrelsen på areal under bakken kan ha ulik utstrekning. Det anbefales at den nordre grensen for å løfte terrenget legges på samme linje som fengselets nordvegg, slik at gangpassasjen på terreng i øst-vest retning ikke berøres.

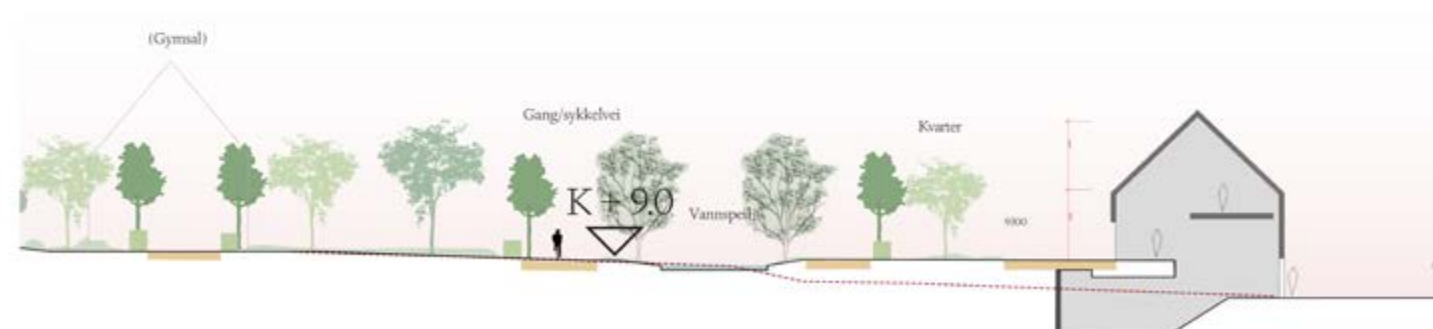
I snittene vises hvordan bebyggelsen under bakken vil forholde seg til hagen, og hvordan nye rom og romligheter kan variere over og under terreng - åpnet opp som atrier, eller med overlys.

M - bygg under bakken med utstrekning til og med søndre parterrer

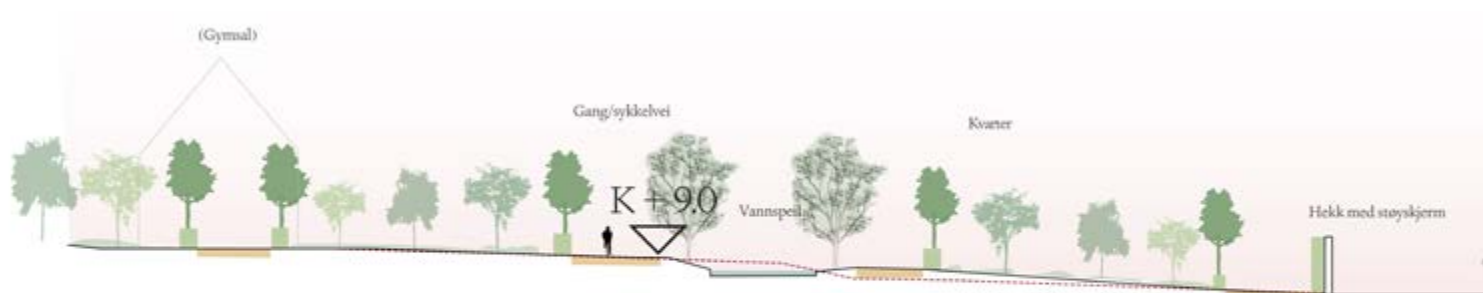
M - utstrekning under bakken

S - Lite bygg under bakken, som ikke bererer hagens søndre parterrer

S - utstrekning under bakken

XS - Ingen bebyggelse i hagens søndre del. Kun gjerde og hekk som i det historisk hageanlegget. Snitt 1:500

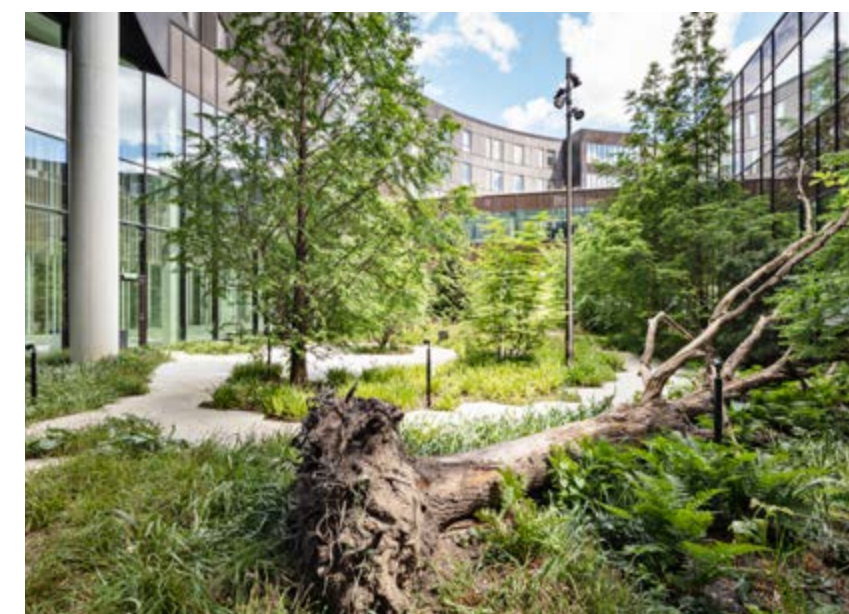

XS - uten bygg/ingen utstrekning under bakken. Kun mur mot Storgata

Ulike grader av utnyttelse under bakken og bygg mot Storgata . Atrier og overlys forholder seg til hagens geometri
Snitt 1:500

Grad av utnyttelse og det hagemessige uttrykket. Som snittene viser kan selve innrammingen av parterrer variere, men det kan bli utfordrende å etablere større grønne hekkvolumer eller trær der det er bygg under terreng. Et middels stort tre krever en jorddybde på min. 80 cm og et jordvolum på minst 10 m³. Høye hekker krever minimum 60 cm jorddybde og rotvolum som sikrer god vekst.

En høy grad av utnyttelse under bakken vil altså begrense bruken av vegetasjon på arealene over bakken og innvirke på det hagemessige uttrykket.

Atriumshage, Herlev hospital

4.5.2 Referanser

Eksempler som viser potensialet i å kombinere dyrkning av mat og matkultur med formidling og bespisning

Grandis Barn, Surakarta

Program for innearealet kobler seg til hagens funksjon i et veksthus. Her ses Hagecafeen på Baroniet i Rosendal

Fasade som kan åpnes og skape forbindelse mellom hagen og bygning

Program for innearealet kobler seg til hagens funksjon i et veksthus. Her ses Hagecafeen på Baroniet i Rosendal

4.6 Mulig programmering av elementer i hagen

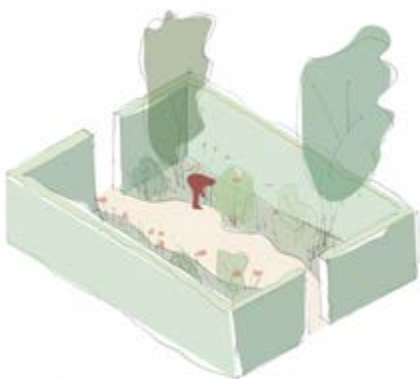
Ulike idéer til hvordan hagen kan bli en aktiv arena. Utforming og program kan variere over tid og tilpasses ønsker og behov som oppstår.

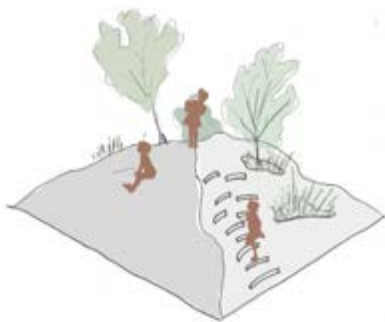
Partere: 14×26 m
dyrkning

Partere: 14×26 m
jordforbedring

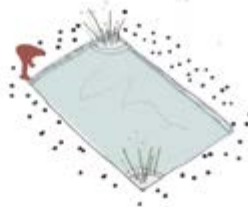
Partere: 14×26 m
kontemplativ bage

Partere: 14×26 m
lekeareal

Partere: 14×26 m
steinbage

Vannbasseng / dam 7×26

Fontene og vannlek

Partere: 14×26 m
natur / naturlek

Partere: 14×26 m
uprogrammeret grøntareal

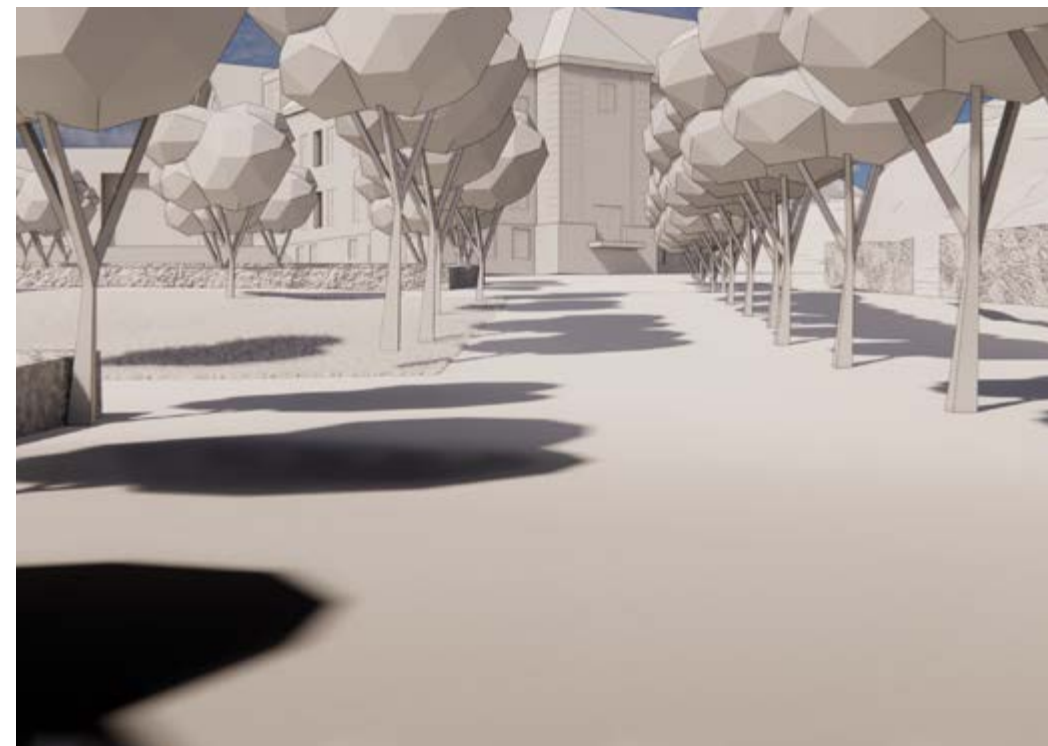
Partere: 14×26 m
lek

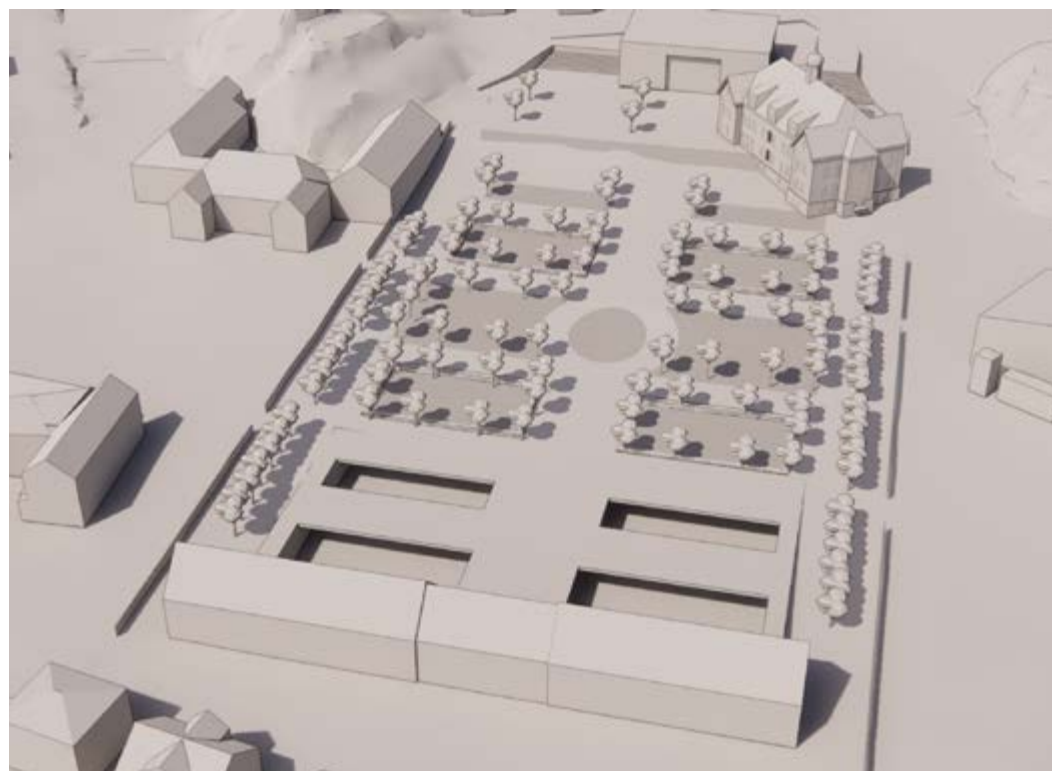
Partere: 14×26 m
kontemplativ bage

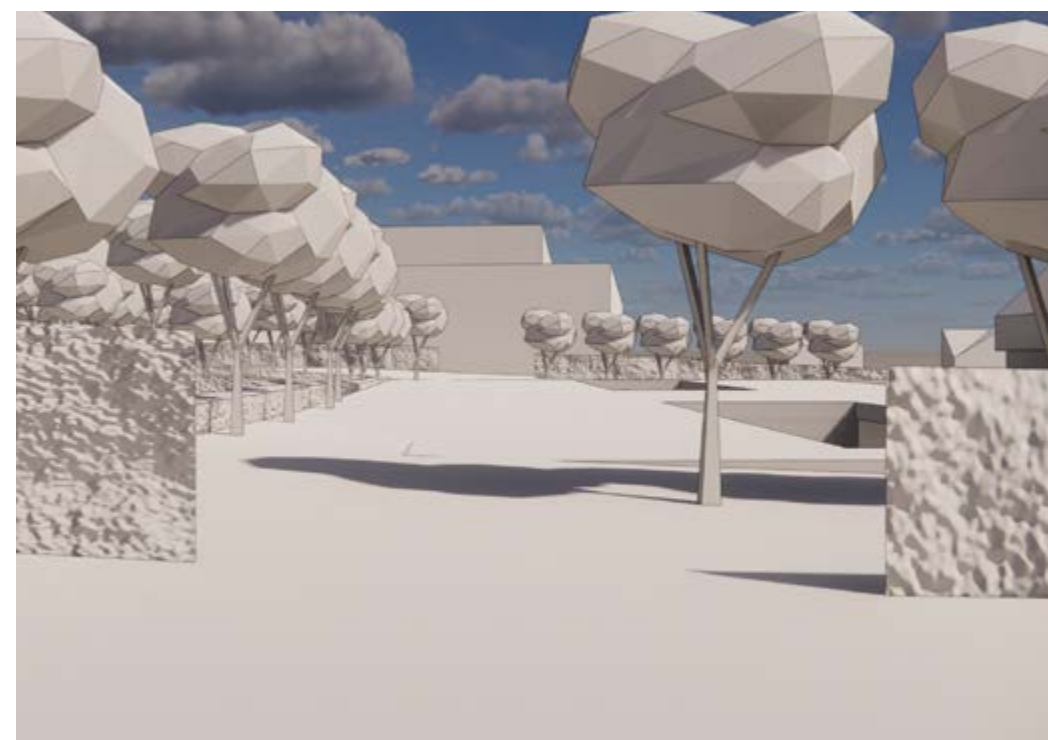
Fra banketten vil utsikten blir en grønne kroner og utsikt ut over fjorden.

Rekker av trær vil være betydelig i opplevelsen av en historisk hage.

Hekk og trær som viktige elementer for å etablere en historisk opplevelse, hvor nye og gamle bygninger vil utgjøre en viktig avskjermning for hagen.

Etablering av hekk er viktig for den historiske opplevelse. Ikke-historiske åpninger til hagen vil gjøre hagen mer imøtekomende og bidra til en god kobling til hagens urbane kontekst.

Kapittel 5

Utstillingskonsept

for hage og bygninger

Formidling av Herregården og Herregårdshagens historie er et viktig mål for Vestfoldmuseene og for Larvik kommune. I dette kapitlet presenteres mulige tiltak for å formidle stedets historie og dets rolle nasjonalt og internasjonalt.

5.1 Herregårdskomplekset i Larvik

Det samlede formidlingskoncept rummer mulighed for at få have, bygninger og hovedpersoner til aktivt at bidrage til fortællingerne gennem alle tider.

Herregårdskomplekset i Larvik er et helt unikt anlæg med mange komponenter, der skal bindes sammen formidlingsmæssigt. Først og fremmest er der haven og herregården – men også den gamle skole, som vil få nye funktioner. Nogle eksisterende bygninger vil forsvinde, og nye bygninger vil blive opført som del af den samlede gentænkning af hele komplekset. Fornyelsen af herregårdskomplekset følger sig fint ind i rækken af stadige forandringer og fornyelser på stedet og i Larvik generelt.

Haven og herregården vil få en udvidet rolle som 'hub' – et udgangspunkt for forståelse og for at få sat nye perspektiver på historien. Også blive en portal for at gå ud i byen og opleve relaterede kvarterer og flere fortællinger og på den måde opbygge en samlet beretning om Larvik og byens lange, fantastiske historie.

Der er en særlig spændende og udfordrende opgave i at fortælle stedets historier udendørs og indendørs på subtile og samtidig medrivende og spændende måder. Bringe det unikke haveanlæg i spil som aktiv storyteller, hvor man møder centrale personer på tværs af tid og rum, får billeder på haveanlægget som det så ud oprindeligt, går på jagt og finder arkæologiske spor og gamle bygningsfragmenter mv., som genopbygges og præsenteres i digitale lag. Der er også behov for fysisk wayfinding og skiltning – både i det store perspektiv og helt ned til formidling af udvalgte planter i havens bede.

Også inde i de gamle, fine bygninger vækkes historien til live. Her bringes nogle af de historiske hovedpersoner og beretninger til live gennem en vifte af analoge og digitale virkemidler. Der vil være både permanente og skiftende udstillinger, som tager maksimalt hensyn til de fredede rammer, men samtidig iscenesætter rummene med moderne, dramaturgiske og scenografiske greb. Det samlede formidlingskoncept rummer mulighed for at få have, bygninger og hovedpersoner til aktivt at bidrage til fortællingerne gennem alle tider.

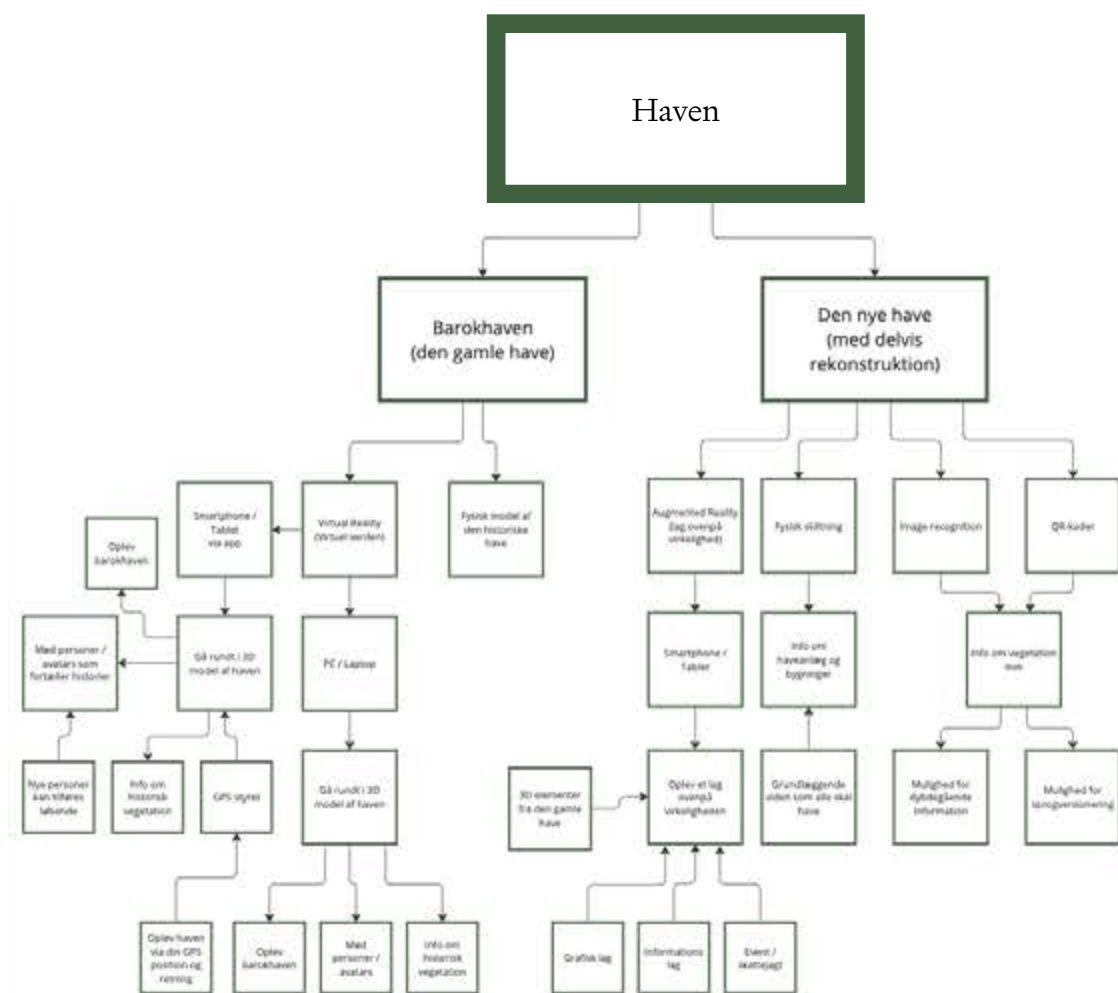
5.2 Formidling for alle

- Herregården – en spændende og central museumsgenstand i sig selv.
- Haven – fyldt med spændende fortællinger – også om det, man ikke ser med det blotte øje.
- Formidling på internationalt niveau og med internationale aspekter. Formidling, der er spændende for et internationalt publikum og skaber international værdi.
- Stort og aktivt samspil med lokalbefolkningen, som vil få ejerskab og føle sig som del af fortællingen og af historien. De lokale inviteres aktivt til at bruge herregården og haven og bliver aktive ambassadører for hele projektet.
- Aktørerne på stedet – nuværende og nye – bliver del af det genskabte herregårdskompleks. Aktørernes roller og baggrunde er mangefacetterede, og deres forskelligartede behov bliver imødekommet, så alle kan føle ejerskab. Diversiteten vil være en del af det særlige her – en del af styrken.

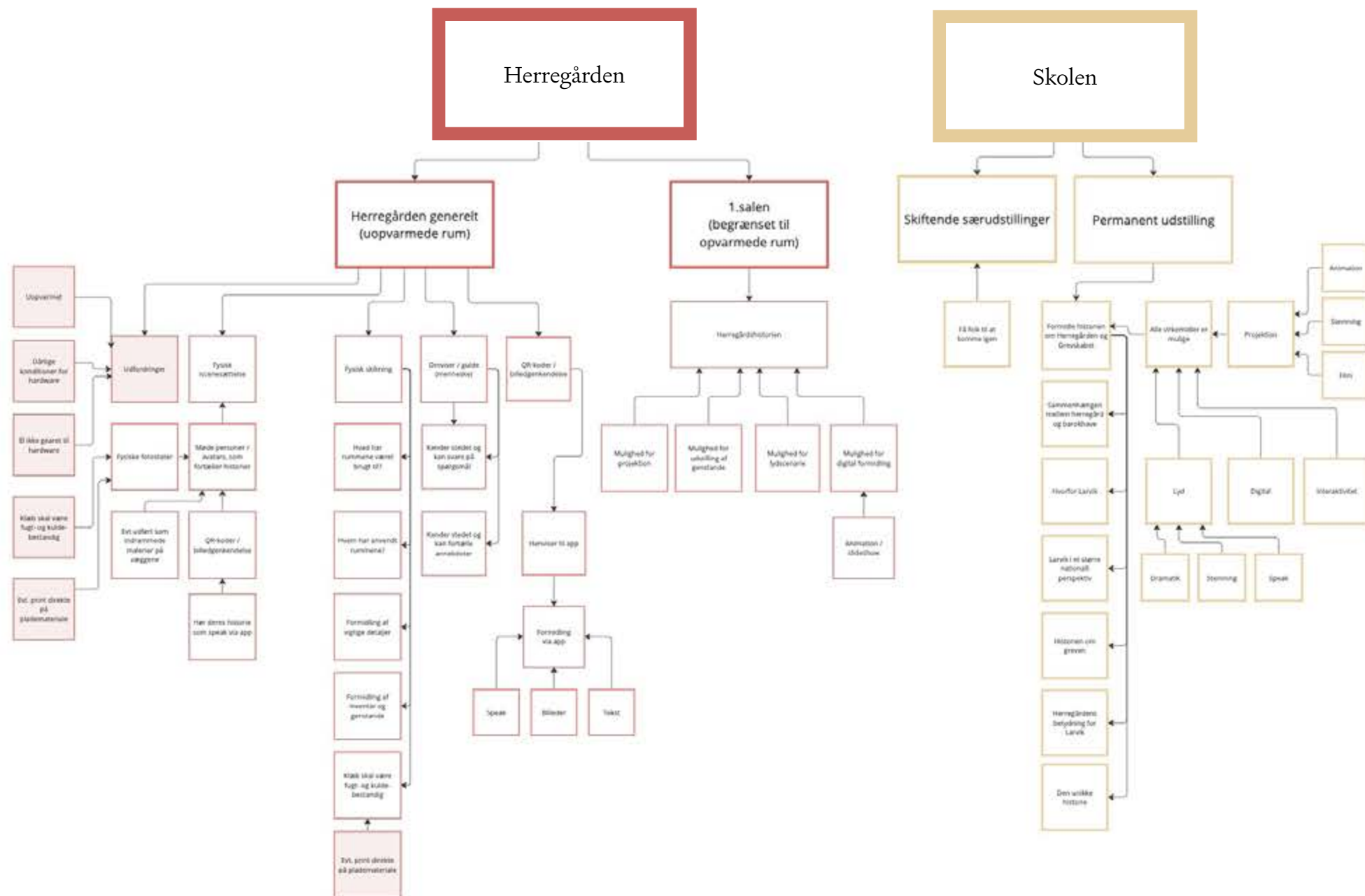

5.3 Mange scenarier – udendørs og indendørs

Haveanlægget er det centrale, men i tæt samspil med herregården og skolen. Det er én samlet fortælling, der findes her på stedet midt i Larvik, men der anvendes mange spændende virkemidler. Variation af analoge og digitale virkemidler, så alle besøgende kan få fortællingerne på den måde, de foretrækker. Mange tilbud, som også tilgodeser besøgende med særlige behov – udstilling og formidling for alle.

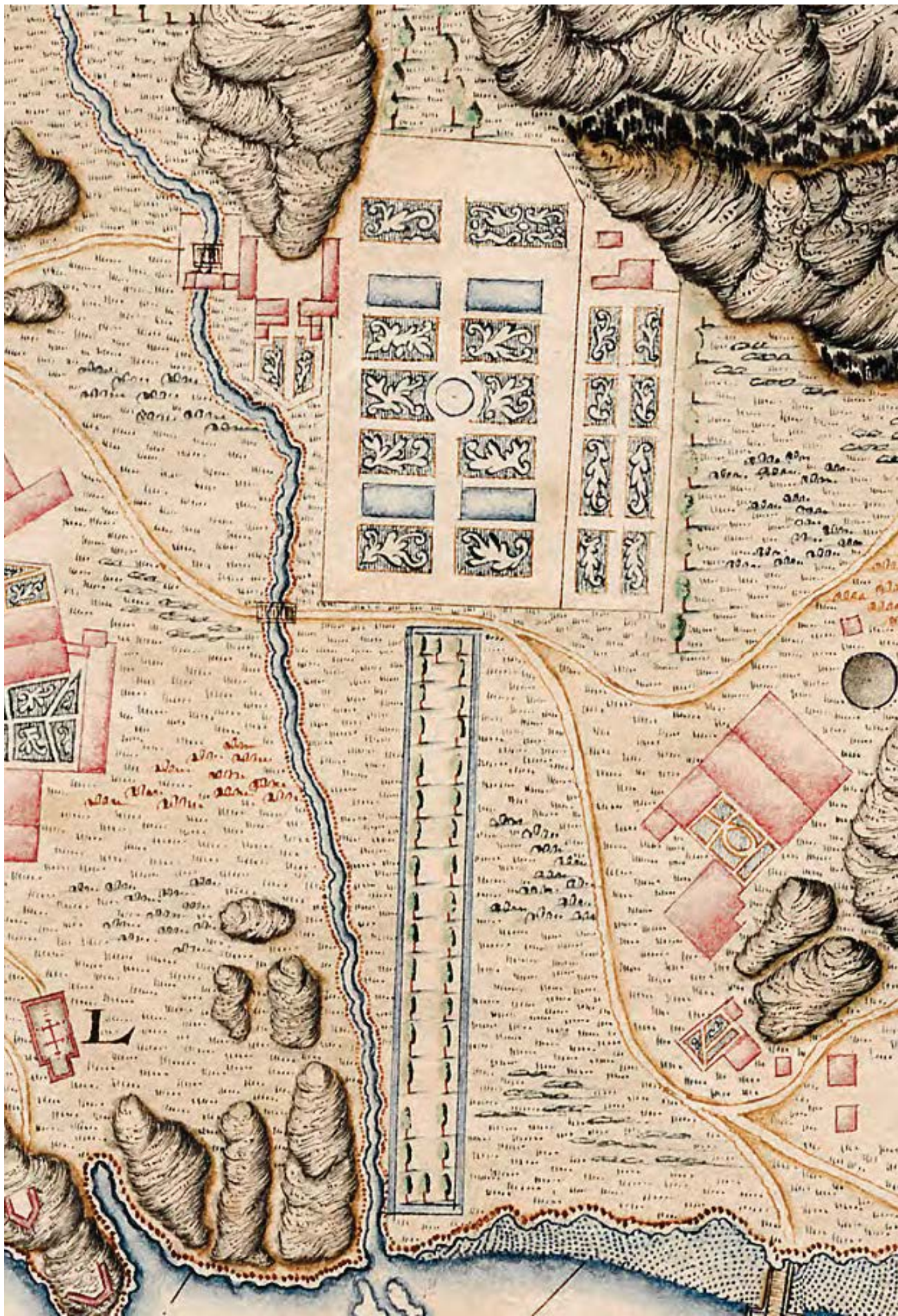
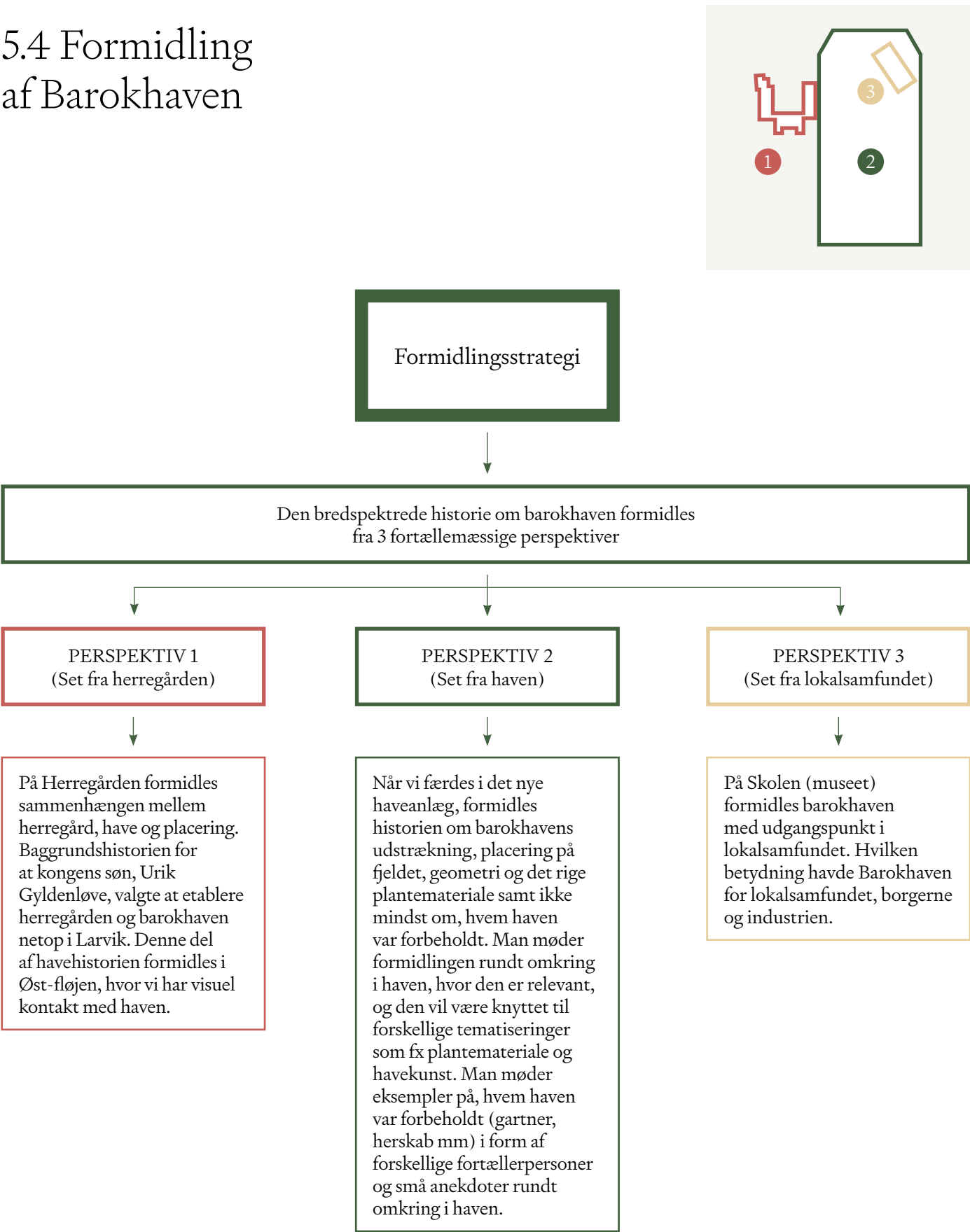

Dette diagram visualiserer de tre lokationer – have, herregård og skole. Samtidig illustrerer det den vifte af muligheder, der potentielt bliver del af det samlede formidlingstilbud ude og inde. Formidlingen opbygges over en dramaturgisk model og med teatraliske virkemidler og effekter. Formidlingen vil være en spændende fortælling med mange delfortællinger. Små historier i den store – mange spor at følge. Fortællingerne er forbundne og vil føre de besøgende gennem have, herregård og skole, men også ud i Larviks byrum og mange spændende steder.

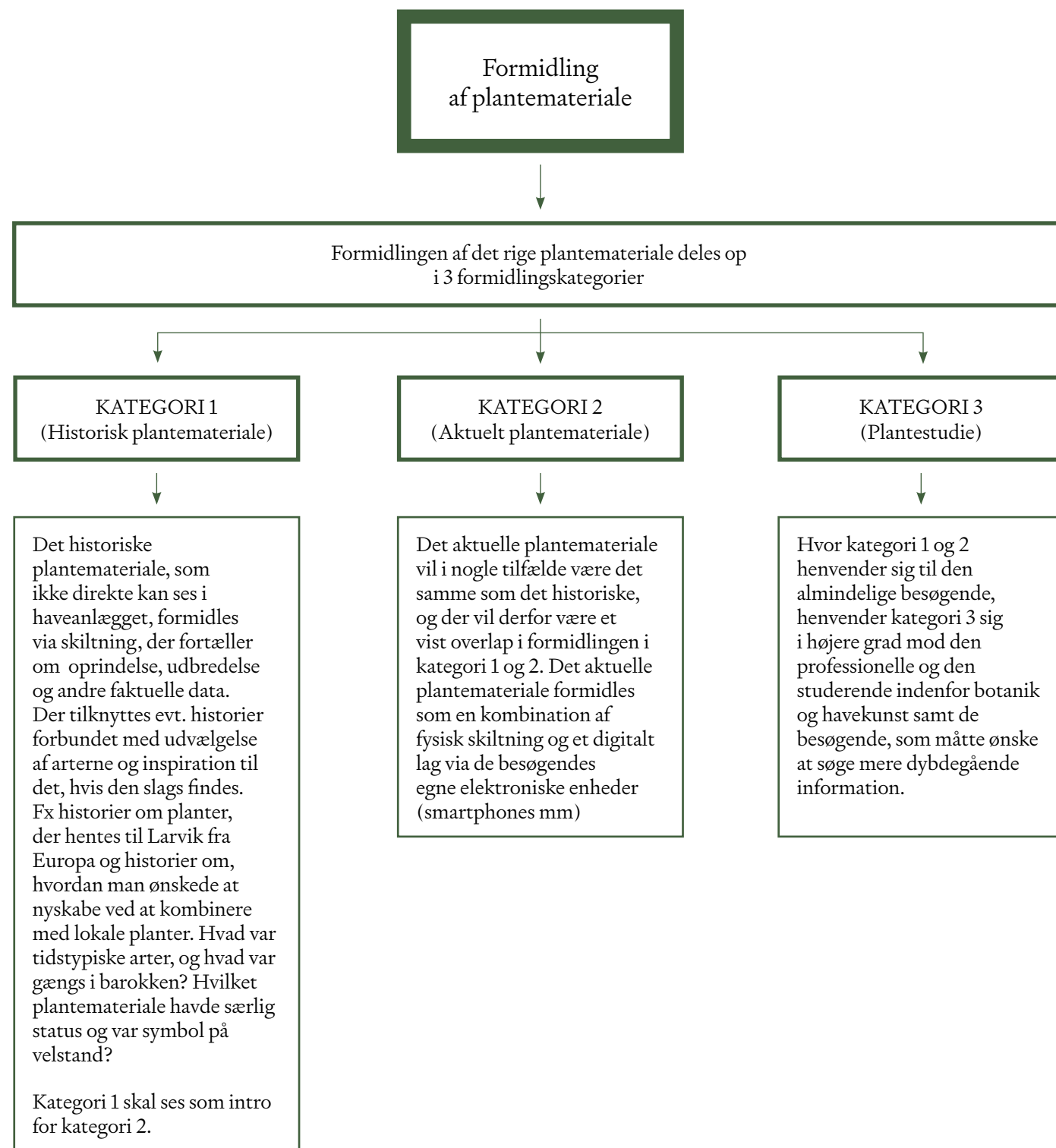

Alle tre formidlingsspor uddybes i hvert sit afsnit på de følgende sider.

5.4 Formidling af Barokhaven

5.5 Formidling af det rige plantemateriale

Formidling af det rige plantemateriale

Referencer

KAT. 1: Kvarterene i haven var omgivet af høje klippede bække af kastanje og lønn.

KAT. 1: Havens største parti var beplantet med frugttræer. Billedet stammer fra Holtegaards barokhave, DK.

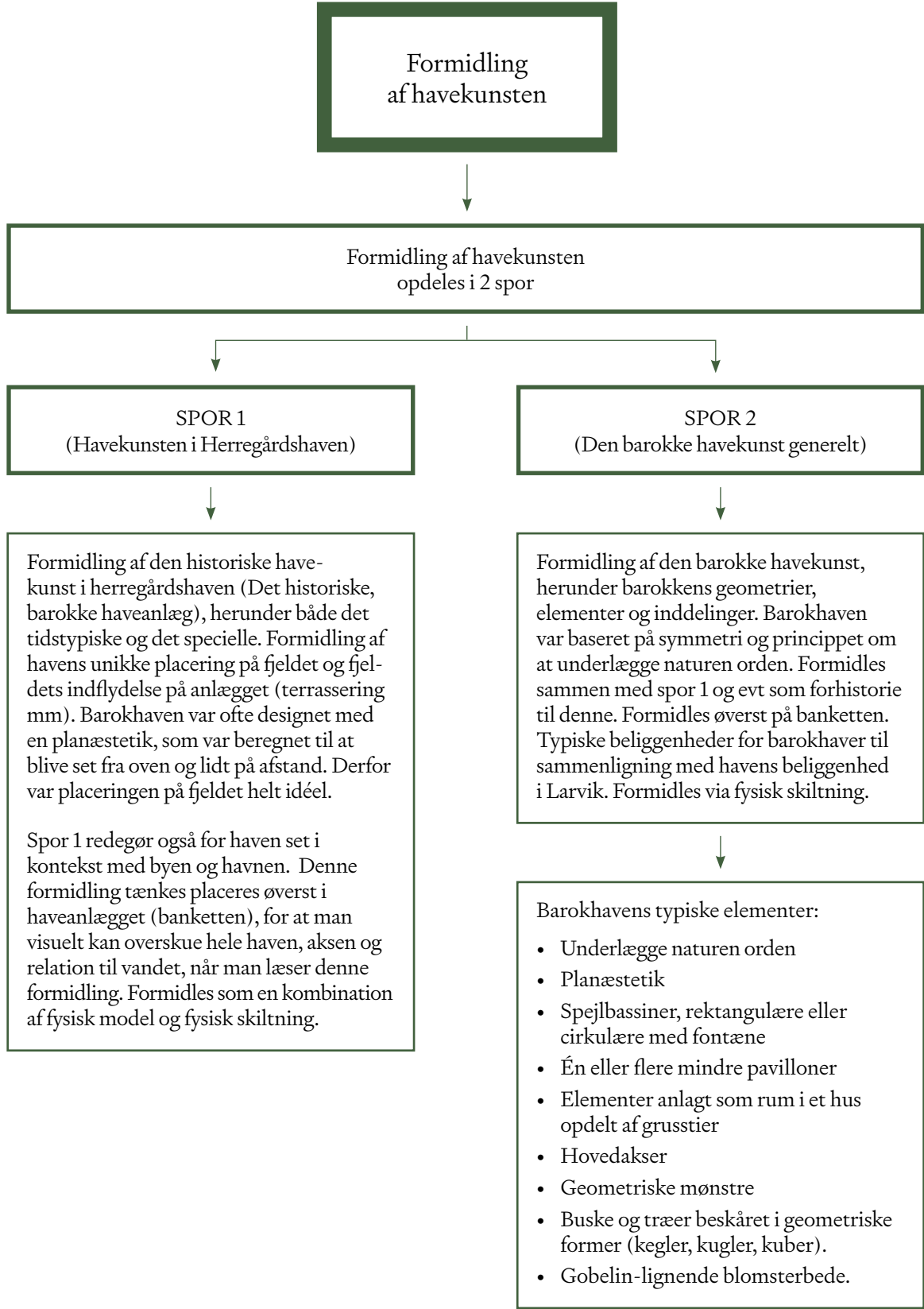

KAT. 2: Inspiration. Billedet er fra Palace of Versailles.

KAT. 3: Formidlingslag for den professionelle, studerende eller særlig botanik interesserede

5.6 Formidling af havekunsten

Formidling af havekunsten

Referencer

Orangeriet, Paladset i Versailles (1684)

Barokhaven, Vaux-le-Vicomte set fra slottet (1656-1661)

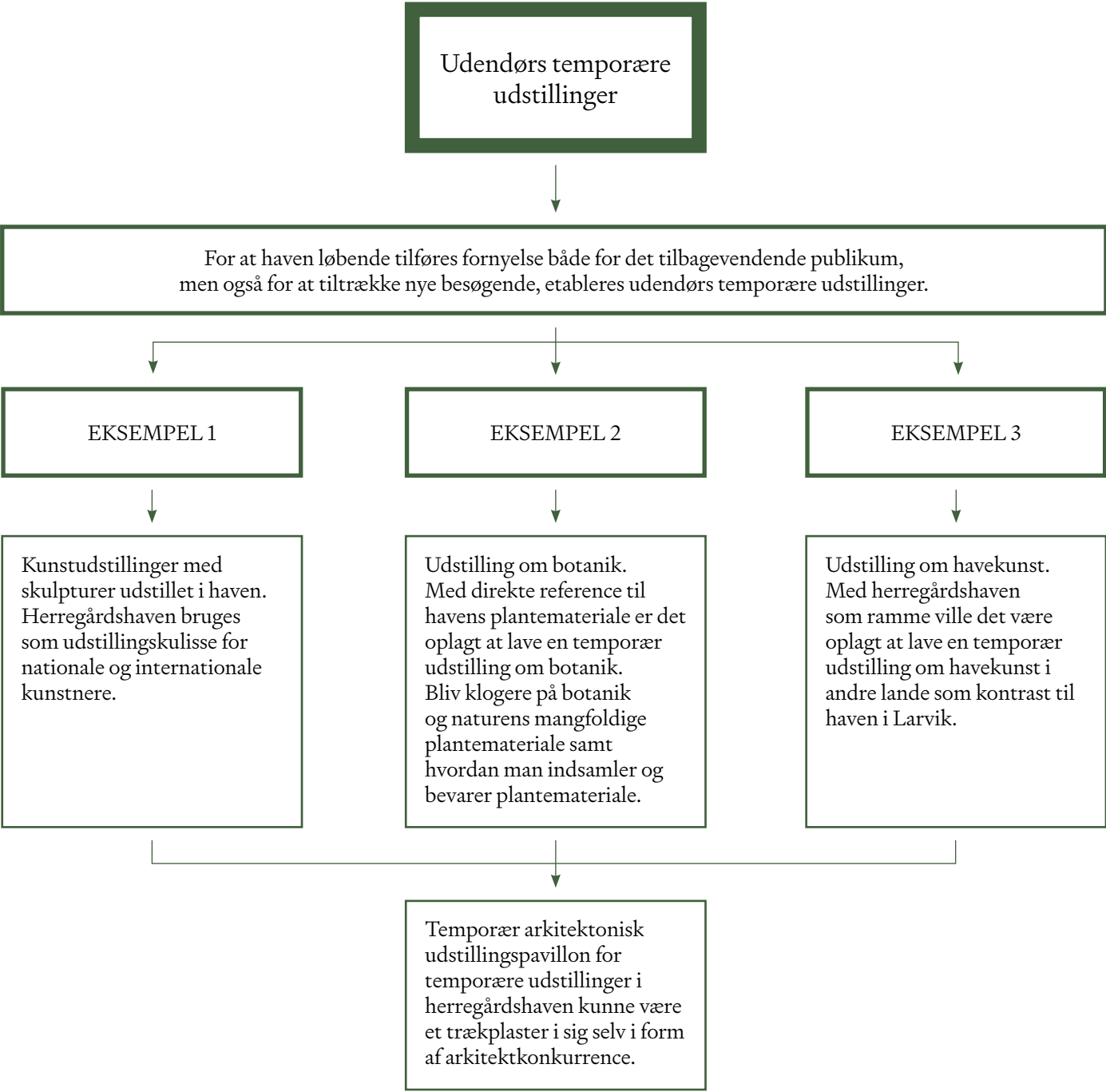

Het Loo Palace, Holland

Barokhaven, Ekolsund anno 1690s

5.7 Temporære udstillinger

Temporære udstillinger

Referencer

EKS. 1: Ordrupgård kunstlegeplads, DK.

EKS. 2: Udstilling om botanik. Indsamling og bevaring.

EKS. 3: Temporær pavillon i Kongens Have, DK.

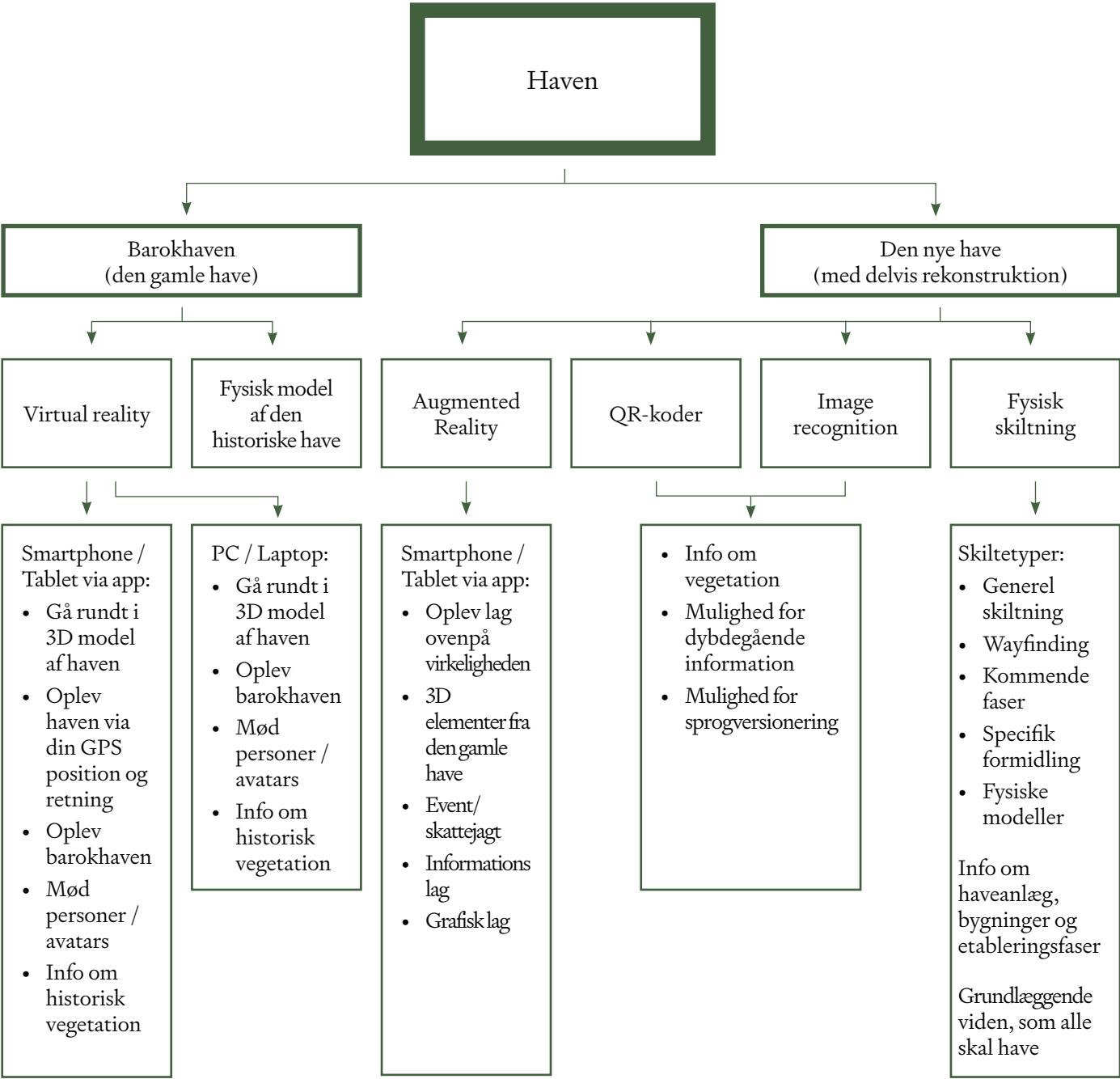
EKS. 3: Typisk engelsk havekunst

5.8 Haven året rundt

Haven formidles året rundt – også om vinteren

Den gamle barokhave genskabes, men i moderne fortolkning og med mange nye elementer både landskabeligt og bygningsmæssigt. Formidlingen vil præsentere både det eksisterende og ikke-eksisterende – formidlingen vil blive en aktiv og dynamisk guide på denne rejse i tid og rum.

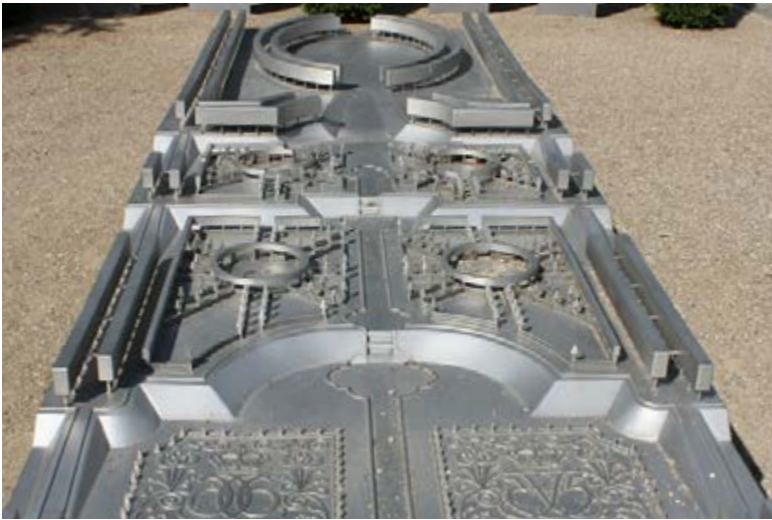
Virkemidler vil bl.a. omfatte en fysisk, taktil model af den gamle barokhave i sin fulde udstrækning – en fysisk model kan visualisere det komplette anlæg. Med en central placering i haven vil den fremstå som en vigtig og helt analog storyteller.

5.9 Eksempler på analoge formidlingselementer

Modellen skal være robust og kunne fx være støbt i bronze, så den i sig selv også bliver til en smuk skulptur. Modeller er tilgængelige og letopfattelige af alle – både for små og store besøgende i haven.

Sammen med wayfinding-elementer, fysiske skilte i mange formidlingsniveauer og det særlige digitale lag, som de besøgende vil kunne navigere i fra deres egne smartphones, er den samlede formidlingspakke varieret og alsidig.

Fysiske modeller - Mere eller mindre komplekse. Kan redegøre for havens forskellige faser af retablering

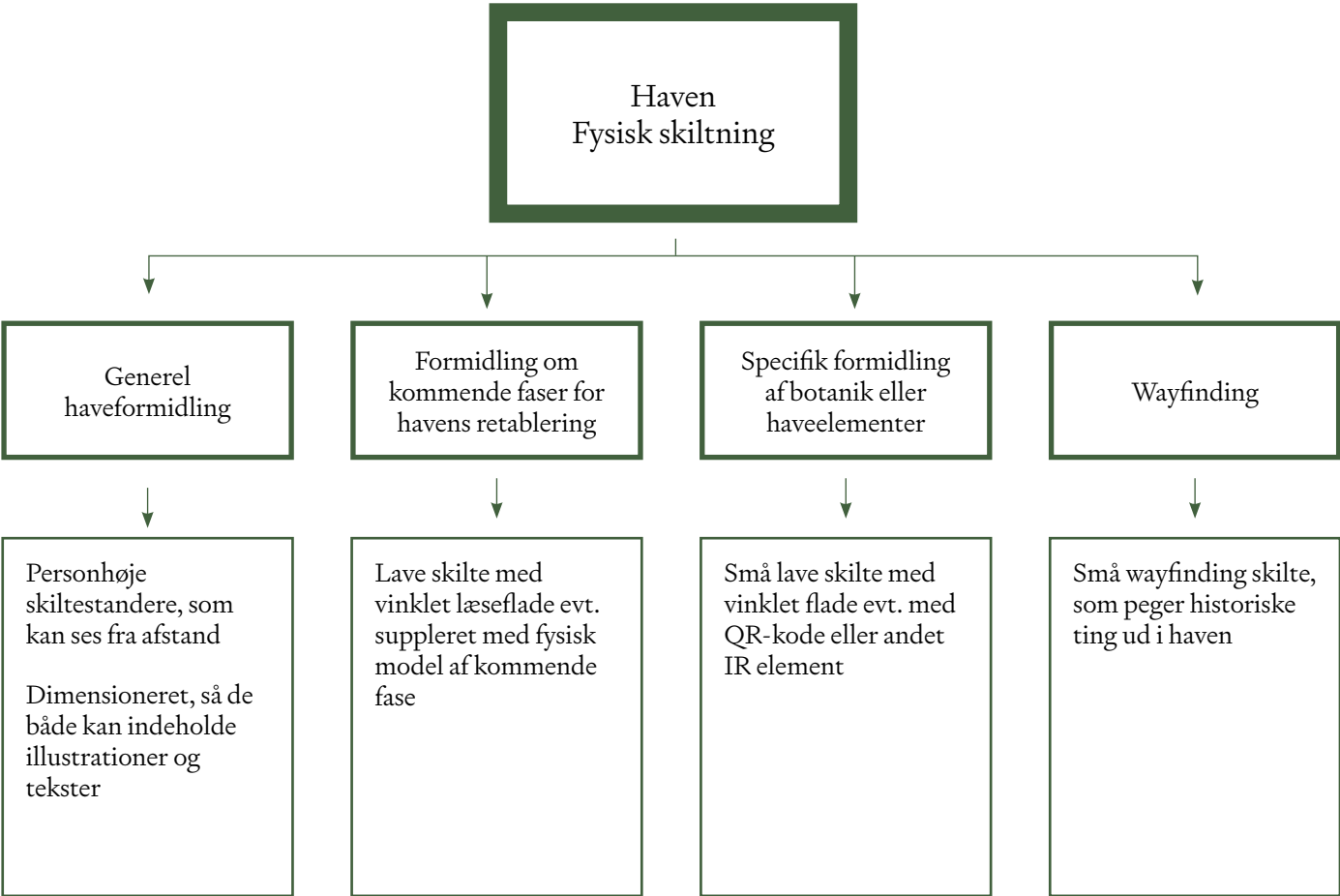

Model som viser eksisterende og historiske lag i haven

Simplificeret AR-formidling

Diagrammet viser den variation af fysisk, analog skiltning i det moderniserede haveanlæg, der vil blive del af formidlingen udendørs. Der bliver brug for skiltning i mange forskellige udformninger til hvert sit formål og del af fortællingen – alle naturligvis bundet sammen indholds- og designmæssigt.

Referencer

Specifik formidling af botanik

Generel haveformidling

Formdiling om kommende faser for havens retablering

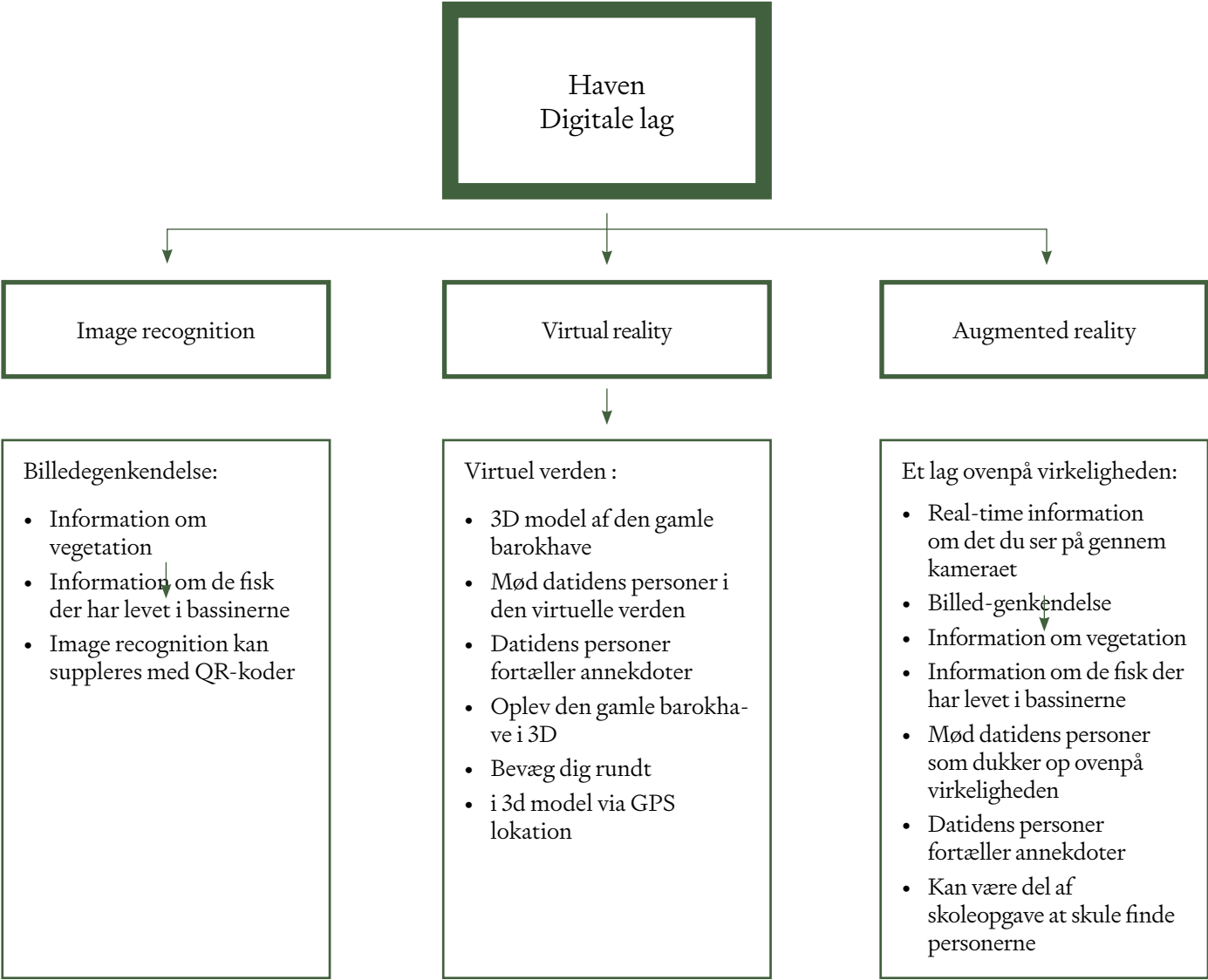
Wayfinding

5.11 Digitale lag

Hvordan formidler vi det, som ikke er synligt?

Anvendelse af AR (Augmented Reality) er et oplagt og spændende virkemiddel i et moderniseret haveanlæg. AR er virtuelle, digitale lag på virkeligheden, som rummer formidling og info om beplantning. AR opleves og afvikles på de besøgendes egen smartphone/smart device via en app, der programmeres og gøres tilgængelig for gratis download på de gængse platforme – og på kommunens, museets og alle øvrige interessenters hjemmesider.

Anvendelse af VR (Virtual Reality) kan i kombination med GPS lokation via smartphone/smart device kunne give de besøgende en virtuel tur i det gamle barokanlæg. De kan gå en virtuelt tur rundt i den nutidige have og blive ført tilbage i tiden via VR.

Digitale lag

Referencer

Virtual reality

Image recognition

Virtual reality - Mød datidens personer i den virtuelle verden

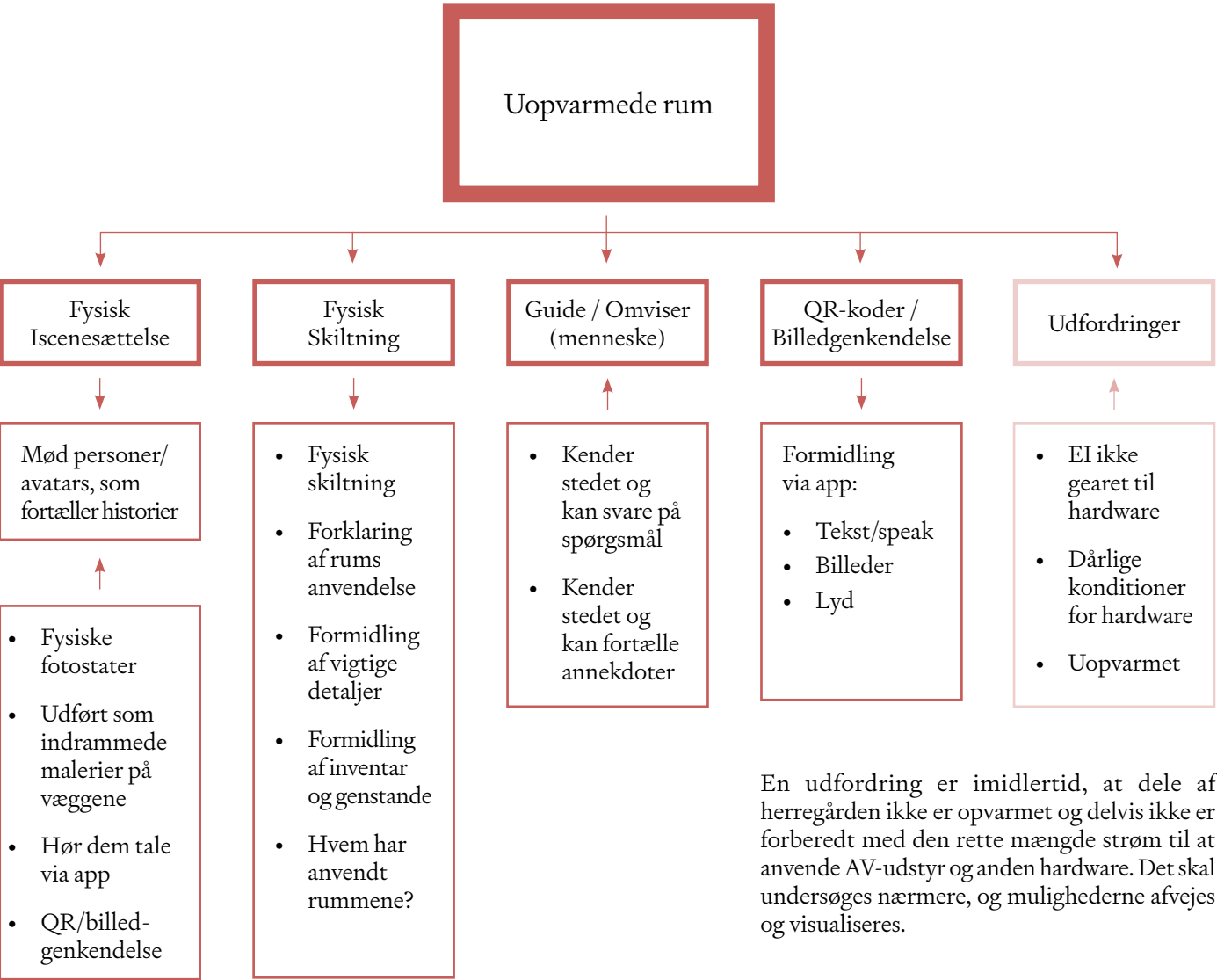

Image recognition – Information om vegetation

5.12 Herregården

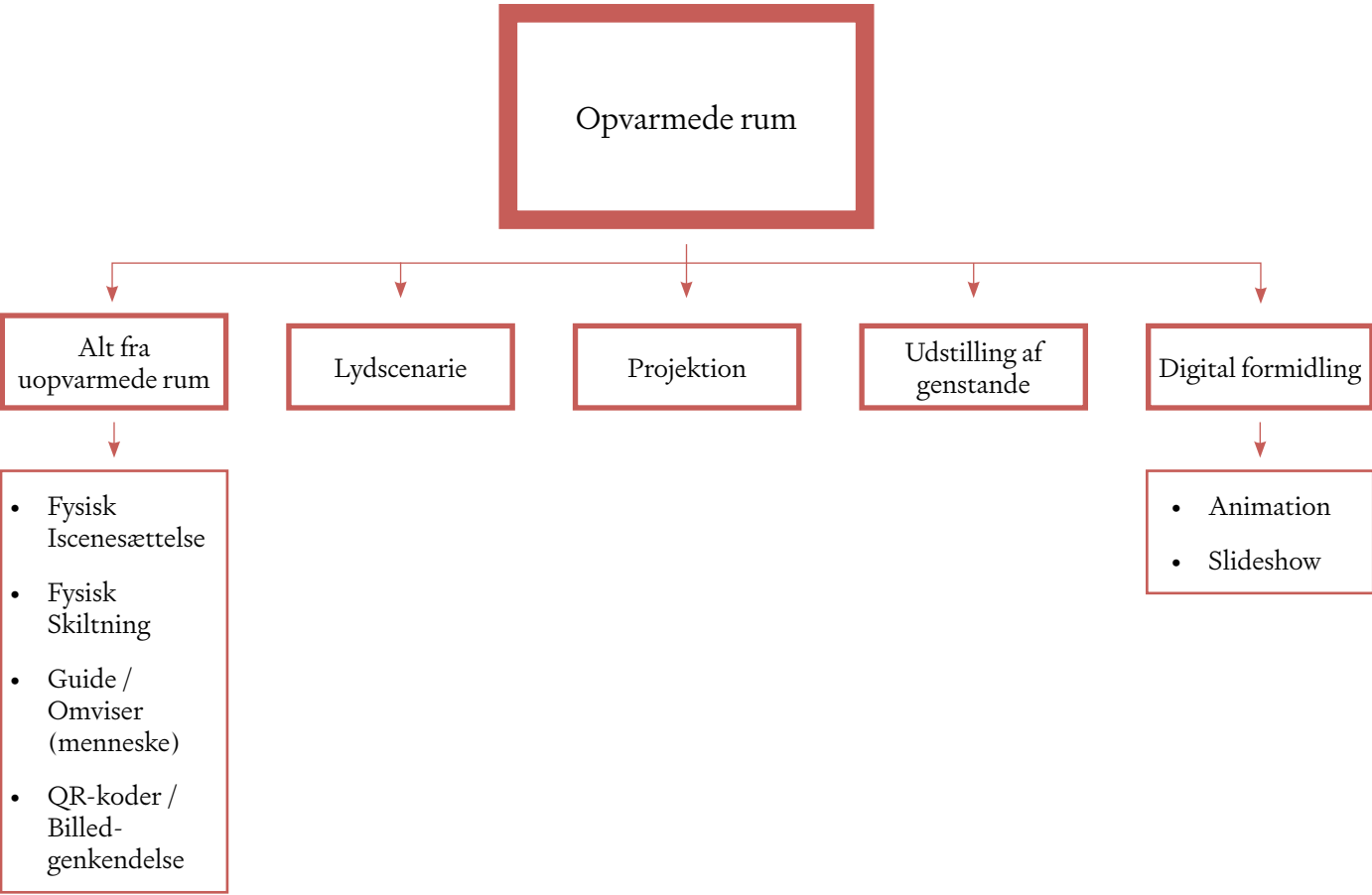
Herregården er i sig selv en central og unik museumsgenstand. Normalt vil man betragte en museumsgenstand udefra og måske gennem et montreglas, men i dette tilfælde går de besøgende rundt meget fysisk og direkte inde i museumsgenstanden. Det skal gøres med stor respekt og med subtile virkemidler.

Centrale elementer og virkemidler vil blive iscenesættelse af herregården med lys, lyd, animation og dramatik, som fører de besøgende tilbage i tiden og opleve herregården, da den var beboet - bringe en vifte af scenarier til live. Herregården kommer også til live gennem personer fra datiden. Høre dem føre samtaler om relevante emner og evt. se dem blive levende på forskellige måder. Det kunne være køkkenpersonalet, tjenestefolket eller herskabet, der holder middagsselskab. Der kan tændes ild i pejsen ved hjælp af lys og lyd – og bygningen og rummene kan fortælle deres egne historier gennem at belyse særlige arkitektoniske detaljer og bemalinger.

5.12.1 Herregården – Fløje og hovedbygning

- Midterste del er lukket om vinteren
- Begge fløje skal tilpasses helårsbrug. De bliver opvarmet.
- 2. etage kan få elforsyning fra loftsetagen
- 1. etage holdes uden for mange 'forstyrrende' elementer
- Det er kun muligt at komme rundt med guide i hovedbygningen (midterste del) i grupper af max 15 personer.
- 2. etage vil tilbyde mulighed for at gå lidt rundt alene.
- Der er strøm tilgængelig i alle skorstene og løb til pejse grundet ventilation. Det betyder, at det vil være muligt at iscenesætte pejse med knitrende lyd/lys.
- Bredt persongalleri med historier fra mange samfundslag – militærfolk, slaver, tjenestefolk m.fl.
- Kunsthistorie vs. arkitekturhistorie er en spændende formidlingsmulighed.
- Vestfløjen > Samfundsudvikling, by og industri.
- Østfløjen > Historie om haven. Oplagt da man her har visuel kontakt med haven og kan se ud på de elementer, der formidles.

Lad umiddelbart stationære billeder blive levende

Arbejd med at tilføje liv og lægge ekstra lag på oplevelserne

Arbejd ekspressivt med farver og lys – teatrets virkemidler

Brug inventar som aktive lydkilder

5.13 Analoge og digitale virkemidler indendørs

Centrale elementer og virkemidler vil blive iscenesættelse af herregården med lys, lyd, animation og dramatik, som fører de besøgende tilbage i tiden og opleve herregården, da den var beboet - bringe en vifte af scenarier til live.

Formidling i herregårdens unikke, fysiske rammer bliver med æstetik og respekt i fokus. Store dele af herregården er fredet og kan ikke 'røres', men fortsat skal der tilføjes formidlingslag. Det gøres gennem diskrete virkemidler, som lægger lag på de fysiske rammer på varierende måder. Virkemidler som ikke griber ind i herregårdens fysiske elementer, men som tilføjes på andre måder og er fuldt reversible.

Alle sanser skal pirres, og det gøres gennem at fremhæve og supplere specifikke dufte, lyseffekter og lyde mv. Det gøres fx også gennem at tilføje fysiske formidlingselementer, som ikke fastgøres, men står stabilt af sig selv. Digitale lag, som de besøgende allerede er bekendt med fra haverummet anvendes også i stor udstrækning indendørs i herregårdens rum. Med AR lægges digitale oplevelser på virkeligheden – de besøgende vil møde centrale personer, som fortæller deres historier i relation til bygningerne og de specifikke rum, hvor de befinder sig.

Teatraliske virkemidler som fx effektbelysning og lyde bliver anvendt til at skabe og fremhæve en særlig atmosfære og drama, som gør turen gennem rummene nærværende, spændende og gerne også overraskende.

Analoge og digitale virkemidler indendørs

Referencer

Ekstra lag med personaer, lyd og citater

Teatraliske virkemidler

Billeder bliver gjort levende

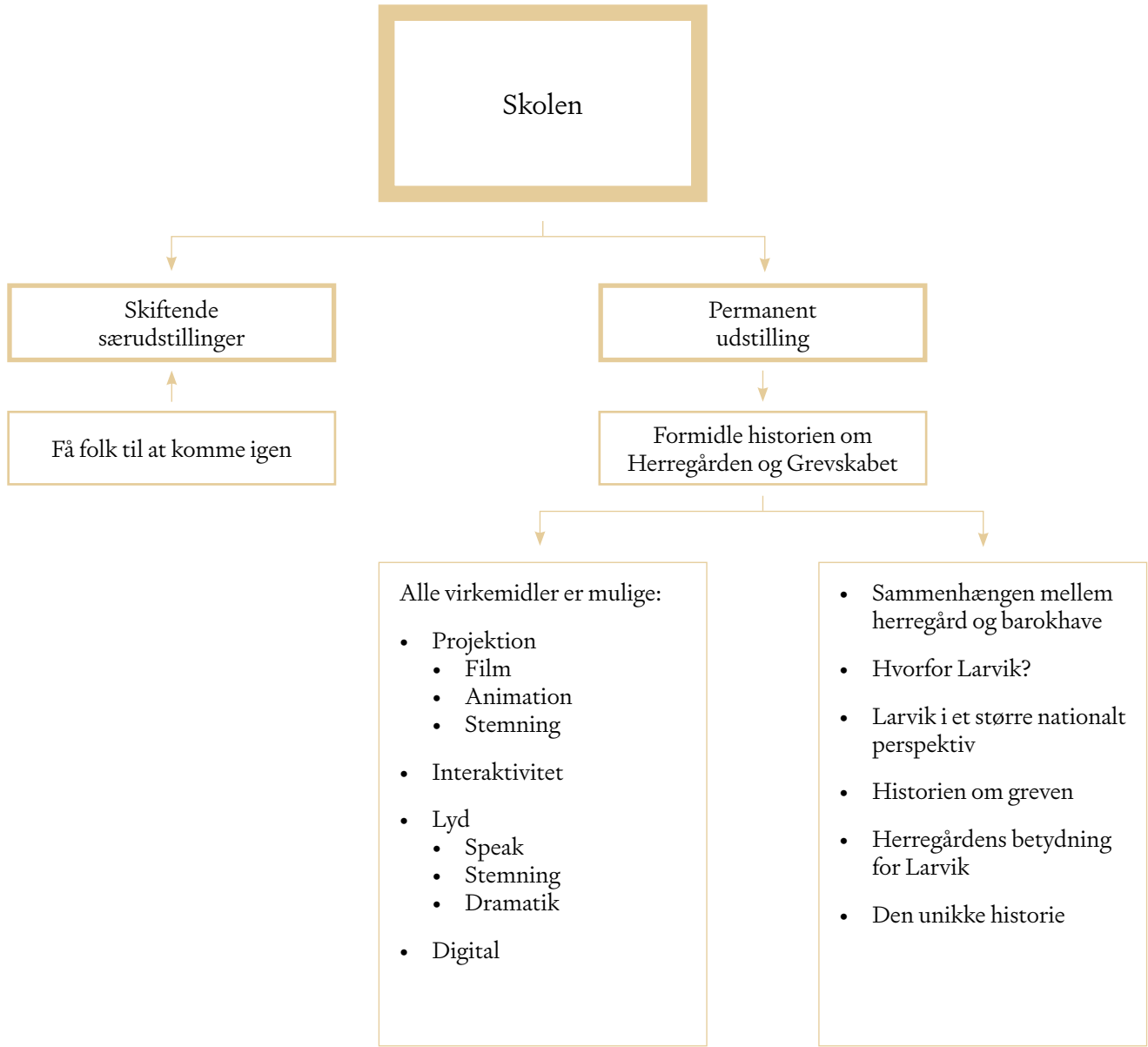

Digitale oplevelser

5.14 Skolen – Mesterverket

Museets primære publikum i dag er børn og skoleklasser, og der kommer også særligt fokus på og for børn i de kommende rum og oplevelser på Gamle Mesterfjellet skole. Fx et børnemuseum og -værksted i sammenhæng med særudstillingslokaler. Den type aktiviteter kan delvis drives af aktørerne fra Friskliv og Mestring. Her kan både børn og voksne lave egne skulpturer, malerier, tegninger eller andet museumsrelateret.

Et af formålene med Friskliv og Mestring er i høj grad at få livskvalitet og livsglæde tilbage hos brugerne – og arbejde med børn er et oplagt emne. Børn osrer af livsglæde og har ikke forudfattede meninger om andre mennesker – de møder alle på lige fod.

Skolen – Mesterverket

Udstillingerne kan optimalt opleves fortløbende i en rundgang og ikke i en lige linje. Særudstillingen og børnemuseum/værksted vil kunne opleves direkte, uden først at skulle gennem den permanente udstilling. Dette er væsentligt for tilbagevendende publikum. Der skal også være plads til 'lommer' i udstillingen – også god plads til grupper. Emnemæssigt er der tale om to tidsepoker: 1) Historisk, Grevskabshistorie og 2) Moderne 1880 og frem, Industrihistorie og modernisering. Vigtige emner bliver også Søfartshistorie, Krigshistorie og Demokrati vs. Enevældshistorie.

Digitalt

Interaktivitet

Projektion og lyd

Interaktivitet

6. Referanseliste

Asplan Viak. (2020). Kulturhistorisk stedsanalyse (DIVE) for Tollerodden-Herregården, Larvik (No. 626637). Larvik kommune. Besøkt: September 8, 2023, from https://www.larvik.kommune.no/media/dl5nuxk0/dive-tollerodden-herregaarden-endelig-rapport-26-05-2020-lav-oppl.pdf Blumenthal, M. (u.å.). Prospekt af Laurvigen. SMK Open. https://open.smk.dk/artwork/image/KKSgb17275?q=blumenthal&page=0 Statens Museum for Kunsts arkiv, København COWI As (Ed.). (2016). Flybilde Vestfold 1959-1976. Norge I Bilder. https://norgeibilder.no/ Dobrilović, M. (2010). VEGETATION ELEMENTS IN BAROQUE GARDENS (THE INFLUENCE OF FOREIGN PLANTS ON THE BAROQUE PROGRAMME). Acta Horticulturae, 881, 899–904. https://doi.org/10.17660/actahortic.2010.881.151 Eiter, S. (2016). Urbant landbruk - for alle og overalt? NIBIO POP, 2(26), 978-82-17-01667–0. https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/bitstream/handle/11250/2398038/NIBIO_POP_2016_2_26.pdf?sequence=3&isAllowed=y Fredriksen, B. A. (2023, June 14). Notat om hagearkeologiske funn i 2023. Furuberg, U. (2022). Herregårdshagen i Larvik : en tolkning [Masteroppgave]. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Hviden-Haug, L. J. (2009). Herregårdshagen i Larvik (NIKU Oppdragsrapport nr 91/2009). NIKU. Hvinden-Haug, L. J. (2008). Den eldre barokken i Norge: bygningenes former og rommenes fordeling 1660-1733 [Doktoravhandling] Kristiansen, V. H. (2022). Herregårdslandskapet i Larvik [Masteroppgave]. Norges miljø-og biovitenskapelige universitet. Landbruks- og matdepartementet (2021). Nasjonal strategi for urbant landbruk besøkt d. 27. oktober 2023 på: https://www.regjeringen.no/contentassets/4be68221de654236b85b76bd77535571/207980-strategi-for-urbant-landbruk-web.cleaned-1.pdf	Larvik kommune. (2021). Eiendomsstrategi for Larvik kommune - Vedtatt i kommunestyret 24.03.21 KST 034/21. https://www.larvik.kommune.no/media/10013/eiendomsstrategi-larvik-kommune_endelig.pdf. Besøkt d. 7 september, 2023, from https://www.larvik.kommune.no/media/10013/eiendomsstrategi-larvik-kommune_endelig.pdf Larvik Kommune. (2021). Sentrumsstrategi for Larvik: Byutvikling mot 2040. In larvik.kommune.no (KST-138/21). Larvik kommune. ND Vestfold. (2016, february 17). Flybilde: Vestfold Kyst 2011. Norge I Bilder NiB. https://norgeibilder.no/ Per Nyhus lokalhistoriske fotosamling / Larvik Museum. (1870). Ukjent fotograf. Reichborn. (1818). Laurvigs bye med Thorstrand og Langestrand samt omegn. Riksantikvaren, Hovedkontor. (u.å.) HERREGÅRDEN i Larvik,, Herregård-lystgård, i Kulturminnesøk. https://www.kulturminnesok.no/kart/?q=&am-county=&lokenk=location&am-lok=&alokdating=&am-lokconservation=&am-enk=&am-enkdating=&am-enkconservation=&bm-county=&bm-municipality=&cp=1&bounds=59.050040895342576,10.038194060325623,59.047720613630126,10.038730502128601&zoom=18&id=e1611702-55b1-11eb-818d-005056bf3d73 Besøkt d. 23.10.2023 SIRKOM AS (okt. 2022) Ombuyskartlegging, Torstrand skole Statens vegvesen. (u.å.-a). Støysoner for riks og fylkesveger. https://vegvesen.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=805f97e2d6694f45beca4b7a7c59acec Statens vegvesen. (u.å.-b). Vegkart. https://vegkart.atlas.vegvesen.no/#kartlag:geodata/@600000,7022056,3/hva:!(id-540)- Strava. (n.d.). Strava Global Heatmap. https://www.strava.com/heatmap#7.00/-120.90000/38.36000/hot/all Vestfold og Telemark Fylkeskommune. (2022). Arkeologisk utgravning i Herregårdshagen 2021 Rapport: Rapportansvarlig: Annegreth Dietze-Schirdewahn, Bjørn Anders Fredriksen, Trude Aga Brun, Julie Øhre Askjem (No. 20/30198). Wilster, P. J. (1689). Carte von Laurwigen.Kart: Riksarkivet
---	--